

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı Program

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE RESMİN ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Canan ÜSTÜN MEMİŞ

Öğrenci No : 115110147

Danışman : Yrd.Dr. Bahattin ODABAŞI

İSTANBUL, 2014

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı Program

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE RESMİN ÖNEMİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Canan ÜSTÜN MEMİŞ**

İSTANBUL, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Eğitim de Resmin Önemi ” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Canan ÜSTÜN MEMİŞ

ONAY

Tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Canan ÜSTÜN MEMİŞ

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE RESMİN ÖNEMİ

Canan ÜSTÜN MEMİŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bahattin ODABAŞI

Yüksek Lisans Tezi, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı

Mart 2014 – 145 Sayfa

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde çocukların resimlerini ve onların iç dünyalarını ifade etmelerinde resimlerinin önemi araştırılmıştır.

Araştırmanın önemi; çocukların ruhsal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri, kendilerini ifade edebildikleri sürece mümkündür. Resim ile kendisini anlatan, sorunları ile ilgili bazı ipuçlarını veren çocukları bulmak, sorunlarının çözümü ile ilgili çocuğa yardımcı olmak mümkündür. Resim etkinlikleri okul öncesi döneminde bu nedenle önemlidir.

Birinci bölümde, araştırmaya ait temel bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi ve sınırlılıkları ile ilgili bilgileri kapsamaktadır ve araştırmaya ilişkin problem durumu açıklanmaktadır.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri açıklanmıştır. Nitel araştırma kapsamında ele alınan konu, verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden “temel araştırma” yöntemi kullanılmıştır. Gerek internetten gerekse tez ve konuyla ilişkili yerli yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır.

Üçüncü bölümde, problemlere ilişkin bulgu ve yorumlar açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümde, araştırmaya ilişkin sonuç ve öneriler yer almıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Çocuk resimleri, duygusal gelişim, resimsel ifade

ABSTRACT
THE İMPORTANCE OF DRAWİNG İN PRE- SCHOOL EDUCATION

Canan ÜSTÜN MEMİŞ

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Bahattin ODABAŞI

Master’s Thesis, Main Arts Department of Graphic Design

March 2014

In this research paper children’s drawing in pre-school education and the importance of their drawing to express their inner world are in

Children’s ability to express themselves in healthy ways is vital to their spiritual development. Artistic expression is, therefore, an important tool. Their artwork and art activities provide insights into their identities and perspectives and may aid in solving problems related to the child. That’s why, drawing activities are highly vital pre-school education.

The first part of the paper explores conceptual and basic knowledge related to child psychology and art. The aim of the study, its importance, problem statement, premise, and research parameters are also presented.

In the second part, the data collection and analysis methods used are discussed along with a description of the research population and sample. A qualitative research approach was used for the purposes of this study. Basic research methods were employed for data collection and a descriptive analysis approach was used to analyse data. Books, theses, and research from both Turkish and foreign sources are referenced throughout the study.

In the final section of the paper, findings related to the sub-problems of the study are explained and interpreted. Conclusions and recommendations as related to the research problem are then presented.

KEY WORDS: Children's artwork, emotional development, pictorial expression.

ÖNSÖZ

Okul öncesi eğitimde çocukların yaptıkları resimlerden onları tanıma, üretkenlik ve algılamalarını geliştirme konusunda araştırma yaptım. Çocukların sorunlarını belirlemede önemli bir yere sahip olan çocuk resimlerinin önemini vurgulamak istedim.

Yıllardır, resim sanatı insanoğlunun fikirlerini, duygularını kısaca yaşantılarını renk ve biçimle yüzeylere yansıttığı bir etkinlik olmuştur. İnsanın yaşamı anlatmak için seçtiği bu etkinlik farklı süreçlerden ve aşamalardan geçmiş ve günümüzde uygun eğitim ve öğretim yaklaşımları ile gelişmiştir.

Resim eğitimi; aile, okul ve diğer yaşantıları içeren bir süreçtir. Bu yaşantılar, çocuğun gelişimi ve ilerideki hayatında meslek seçimini etkiler. Çocuğun bütünlük kazanması için bu etkilerin olumlu geçmesi gerekmektedir.

Sanat eğitiminde öğrencilere basmakalıp yöntemler yerine onları düşünmeye sevk eden ve üreten insan olmayı kazandırmak gerek. “Her fikir bir eyleme, her eylem bir fikre dönüşür” sloganı sanat eğitimcisinin fikri olmalıdır. Sanat, sınırları aşınca kendini yenileyen ve genişleyen bir alandır. Eğitim sistemi içerisinde alacağı nitelikli bir sanat eğitimi, hangi alanda olursa olsun onun gelişimine artılar katacaktır.

Bu araştırmanın, çocukları tanıma, üretkenlik ve algılamalarını geliştirmede *resmin etkili* bir yöntem olabileceğinin ortaya çıkmasını ümit ederek hazırladım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	
YEMİN METNİ	
ONAY.....	
ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	V
RESİM LİSTESİ	XI
TABLO LİSTESİ.....	XIII

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Çocuk Gelişim Özellikleri.....	1
a. Bilişsel Gelişim Basamakları	1
- Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramına İlişkin Temel Kavramlar.....	2
- Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri	5
- Diğer Bilişsel Gelişim Kuramları.....	13
b. Çizgisel Gelişim Basamakları	16
- Yaş Değişimi Ve Çizgisel Gelişim	21
c. Çocuk Resimlerinin Özellikleri	44
- Düzleme Özelliği	44
- Tamamlama Özelliği	45
- Saydamlık Özelliği	47
- Boy Hiyerarşisi Özelliği.....	48
1.1.2. Çocuk Resimlerinin İncelenmesi Ve Tarihçesi	50
1.1.3. Çocuk Resimlerine İlişkin Yaklaşım ve Görüşler	55
a. Gelişimsel Yaklaşım.....	56
b. Ruhbilimsel Yaklaşım	58
c. Sanatsal Yaklaşımlar	62

1.1.4. Çocukların İç Dünyalarının Sanatsal İpuçları.....	64
a. Teknoloji ve çocuk resimleri	64
b. Aile ve çocuk resimleri	69
- Çocukların resimlerinde yer alan figürler.....	72
- Çocukların yaptığı “aile” resimlerinin yorumlanması.....	74
c. Kültür ve Çevre çocuk resimleri	85
1.1.5. Araştırmanın Amacı ve Önemi	93
a. Araştırmanın Amacı	93
b. Araştırmanın Önemi	93
1.1.6 Problem Cümlesi	94
1.1.7 Alt Problemler	94
1.1.8 Sayıtlar	95
1.1.9 Sınırlılıklar	95
1.2.0 Kısaltmalar	96
1.2.1 İlgili Yayın Ve Araştırmalar	96

BÖLÜM II

YÖNTEM	100
2.1 Araştırma Modeli	100
2.2 Evren Ve Örneklem	101
2.2.1 Evren	101
2.2.2 Örneklem	101
2.3 Veri Toplama Araçları	102
2.4 Veri Çözümleme Teknikleri.....	103

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR	104
3.1 Alt probleme ilişkin bulgu ve yorum	104
“Çocukların duygularını (öfke, sevinç, sevgi, kıskançlık, korku vb.) ve düşüncelerini (kendisi, ailesi, arkadaşları ve çevresi hakkında) ifade etmelerinde yaptıkları resimlerin önemi var mıdır?”	
3.2 Alt probleme ilişkin bulgu ve yorum	107

“Çocukların resim yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade etmesinin önemi nedir?”

3.3 Alt probleme ilişkin bulgu ve yorum110

“Resim eğitimcilerinin çocuk resimlerinde ifade edilen duygu düşünce ve gelişim dönemlerini takip etmelerinin önemi nedir?”

3.4 Alt probleme ilişkin bulgu ve yorum 111

“Çocukların bilişsel gelişim ve algılamalarını takip etmede yaptıkları resimlerin önemi nedir?”

3.5 Alt probleme ilişkin bulgu ve yorum 112

“Çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için uygun resim etkinlikler nelerdir?”

BÖLÜM IV.

SONUÇ V E ÖNERİLER 113

4.1 Sonuç 113

4.2 Öneriler 115

BÖLÜM V

KAYNAKÇA 117

ÖZGEÇMİŞ125

RESİM LİSTESİ

Resim1	18
Resim2	19
Resim3	19
Resim4	20
Resim5	21
Resim6	22
Resim7	22
Resim8	25
Resim9	25
Resim10.....	26
Resim11.....	26
Resim12.....	27
Resim13.....	28
Resim14.....	29
Resim15	30
Resim16	31
Resim17.....	32
Resim18.....	33
Resim19	34
Resim20	34
Resim21	36
Resim22.....	37
Resim23	38
Resim24.....	39
Resim25.....	40
Resim26	41
Resim27.....	46
Resim28.....	47
Resim29.....	47
Resim30.....	48

Resim31	49
Resim32.....	50
Resim 33	52
Resim 34	52
Resim 35	60
Resim 36	62
Resim 37.....	67
Resim 38.....	69
Resim 39.....	74
Resim 40.....	75
Resim 41.....	76
Resim 42.....	79
Resim 43.....	83
Resim 44.....	84
Resim 45.....	87
Resim 46.....	109

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	2
Tablo 2	10
Tablo 3	10
Tablo 4	11
Tablo 5	11
Tablo 6	14
Tablo 7	42
Tablo 8	43

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocuk çizdiği resimler aracılığıyla bizlere iç dünyasından ipuçları verir. Resim, çocuğun duygu, düşünce ve algısal yetilerinin bir ürünüdür. Bu nedenle çok önemlidir. Çocukların yaşantısını ifade etmesi nedeniyle bizlere kendilerini anlatmalarının bir yoludur. Resim çocukların dünyasında önemli bir alana sahiptir. Sadece bilişsel gelişimin takibinde değil sosyal çevrenin çocuk üzerindeki etkilerinin incelenmesinde kullanılabilir. Ayrıca davranış problemleri olan çocukların dünyalarına ulaşabilmek için kullanılan bir araçtır. Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın gerekçesini içeren problem durumuna, araştırmanın amacı ve önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sınırlılıklara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1 PROBLEM DURUMU

Çocuk Gelişim Özellikleri

a. Bilişsel Gelişim Basamakları

Biliş, bireyin kendi iç koşulları ve içinde yaşadığı fiziksel ve toplumsal çevreye ilişkin olarak işlediği bilgi, inanç ya da düşünce olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle biliş, bilinen ya da algılanan her şey olabilir. Bilişsel kuram, insanın çevresine ilişkin bilgileri nasıl edindiği, çevresini nasıl algıladığı ve bu tür bilişler temelinde çevresi içinde nasıl davrandığı ve çevresi üzerinde nasıl etkili olduğu ile uğraşır.(Scheerer. Akt. Dönmez, 1992)

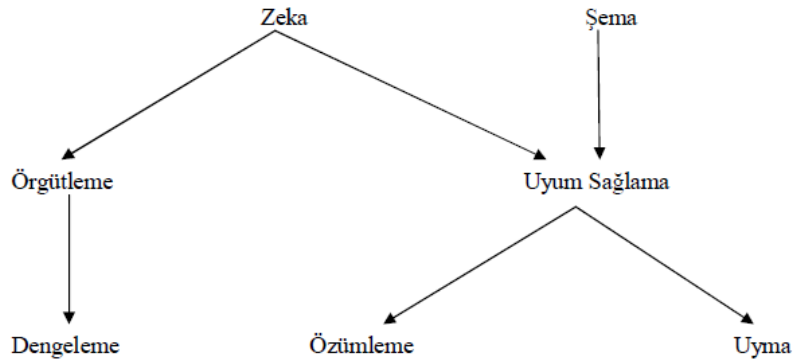
Bilişsel gelişim çocuğun çevresini algılaması ile ilgilidir. Çocuğun çevreyi ve dünyayı anlamlandırıp işleme sürecinin bilinmesi yaş dönemlerine göre eğitimin şekillendirilmesi için önemlidir. Bireyin çevreyi ve dünyayı anlama yollarının

karmaşık ve etkili hale gelme sürecine de “bilişsel gelişim” adı verilmektedir. Bilişsel gelişim denildiğinde akla ilk gelen bilim insanları olan Piaget, Bruner ve Vygotsky; çocuğun çevresini farklı yaşlarda nasıl gördüğünü ve algıladığını belirlemeye çalışmışlardır. Bu bilim insanlarından en önde geleni Jean Piaget’dir. Jean Piaget (1896–1980), çalışmalarının özgünlüğü ve ilgi alanlarının karmaşıklığı nedeniyle yirminci yüzyılın en önemli ve dikkate değer bilim insanlarından birisi olmuştur. Bunun nedeni Piaget’nin tutarlı ve felsefi temelleri olan bir kuram geliştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Bacanlı, Akt. Canbulat, 2009).

Piaget’nin Bilişsel Gelişim Kuramına İlişkin Temel Kavramlar

Piaget her şeyin çağrışım ve alışkanlıklar yoluyla deneyden geldiğini iddia eden deneyciliği (Jhon Locke, David Hume) ve bunun karşıtı olan, her şeyin doğuştan geldiği görüşünü (Descartes, İmmanuel Kant) reddeder. Ve “konstruktivist” denen ara teori önerir: entelektüel yapıların, yani düşüncelerimizin, zihinsel işlemlerimizin kendilerine özgü yapıları vardır (bilişsel birey oluş). Bunlar doğumdan olgunluk yaşına kadar yavaş yavaş oluşur. (bir merdivenin basamaklarını çıkar gibi). Piaget, bilişsel gelişim kuramının da bazı temel kavramlar üzerinde durmuştur. Bilişsel gelişim ile ilgili kavramların birbirleri ile ilişkisi Tablo 1’de gösterilmiştir.

Bilişsel Gelişim İle İlgili Temel Kavramlar ve Birbirleri İle İlişkileri

Tablo 1. (Bacanlı, Akt, Canbulat, 2009’ dan alınmıştır).

Bilişsel yapı, durumu anlamak için kullanılan birbiriyle ilişkili anılar, düşünceler, stratejilerin oluşturduğu bir bütün olarak değerlendirilir. Piaget kuramının büyük bir kısmı, şema kavramı etrafında tasarlanmıştır. Şema, çevreyi anlamak ve cevap vermek için düzenlenen hareketlerin temelini oluşturan bilişsel bir yapıdır. Şema düzenlenmiş davranış kalıplarını içerir. Çocuklar farklı şemalara sahiptir. Çocuklar büyüdükçe şemaları değişir. Yeni doğan bebeklerin şemaları büyük oranda içsel reflekslerden, dünyayı tanıma ve anlamaya yönelik fiziksel hareketlerden ibaretken, çocuk büyüdükçe ve deneyim kazandıkça zihinsel etkinliklere bağlı şemalara geçer. Piaget zihinsel şemalara operasyon ismini verir. Örneğin, bebek eline aldığı kalemi, emme şeması olarak algılar, ağzına götürür, büyüdükçe kalem ile çizgiler oluşturabileceğini, karalamalar yapabileceğini kavrayarak yeni şemalar içinde kalemi çizim nesnesi olarak algılamaya başlar.

Piaget, insanların doğuştan getirdikleri iki temel eğilim olduğunu belirtir. Bunlar: Örgütlenme ve uyum sağlama (adaptasyon). “Örgütlenme, süreçler sistematik ve tutarlı sistemler haline getirme ve bu amaçla birleştirme, koordinasyon sağlama, fikirleri ve eylemleri birleştirme eğilimidir” (Yavuzer, Akt, Canbulat, 2009). Piaget adaptasyonla ilgili düşüncelerini, insanların çevreyle olan etkileşimlerini gözlemleyerek oluşturmuştur. Çevreyle olan etkileşim, bireyde değişmeye neden olabilir. Bilişsel gelişim süreci içindeki çocuklar, çevrelerine adapte olmayı sürdürürler. Örneğin, çocuk ulaşamayacağı bir oyuncuğa dokunmak için ona doğru hareket eder ya da yardım ister. Nesneye doğru hareket etmesi çocuğun konumunu değiştirmesine neden olurken, çocuğun çevreye adapte olduğunu gösterir. Çocuk yeni bilgiler kazandıkça, adaptasyon şekillenir. Bu nedenle çevresel uyaran çocukların gelişiminde çok önemli bir etkidir. Çevresel uyaran ortamlar çocuk gelişimini pozitif yönde etkiler. Çevresel uyarana iki şekilde yanıt verilir. Özümleme ve kendini uydurma. Piaget, çocukların özümleme ve uyma şeklinde adapte olduklarını ifade eder. Özümleme (asimilasyon) ve uyma (kendini uydurma, akomodasyon), şemaların oluşum ve gelişimini açıklar.

Özümlleme, çocuğun sahip olduğu düşünce ve alışkanlıkların içine yeni nesnelere katmasıdır. Başka bir tanımda ise özümlleme, “eski bilgi ve alışkanlıkların yeni objelere uygulanması ve var olan şemanın bir parçası olarak yeni olguların kazanılmasıdır” şeklinde açıklanmıştır (Woolfolk, Akt,Canbulat, 2009). Örneğin, çocuk bardağı nesne olarak algıladıktan sonra suyun dökülmesi, bardağın kırılması bilgilerini tekrar tekrar deneyimleyerek oluşturur.

Akamodasyon (Kendini uydurma), bebek dünyayı algılamak için bilgi ve algılarını özümsemeye başlar. Bu özümseme, var olan şemaları etkileyebilir, onları değiştirebilir. Böylece yeni bir nesneye uyum sağlanmış olur. Yeni nesneye uymak için hareket şemasının değişmesi, yeni nesneye kendini uydurma (akamodasyon) olarak ifade edilir. Örneğin küçük bir çocuk, bir sincap gördüğü zaman onu yavru kedi olarak isimlendirir. Bu yeni nesneyi (sincap) var olan yavru kedi şeması içinde özümser. Çocuk yeni algısını var olan şeması içinde özümsemiş durumdadır; ancak daha sonra gördüğü nesnelere arasındaki farklılıklar sonucu ya da birisi tarafından bu farklılıklar belirtildiğinde, kedi şeması ile sincap arasındaki farklılıkları gözlemlediğinde bilişsel yapısı içine sincap uyum sağlamaktadır. (M.E.B. MEGEP,2007) Çocuklar zihinsel şemalarını yeni nesneyi özümseyerek oluştururlar. Deneyim ve yaşantılarıyla kazandıkları bilgileri var olan şemaya eklerler. Yani nesneyi kendine uydururlar. Bu durum çevreye uyum olarak anlamlandırılır. Bu dengelenme yeni bir uyarana kadar sürer.

Dengeleme, bireyin özümlleme ve uyma yolu ile çevresine uyum sağlayarak dinamik bir dengeye ulaşma süreci dengeleme olarak ifade edilmektedir. Zihin her zaman denge halinde bulunamaz, bulunmamalıdır. Çünkü yeni öğrenilen bilgiler zihnin dengesini bozar. Gündelik dildeki ifadeyle, kişinin bazen kafası karışır ve “kafam karıştı, biraz düşüneyim” diyen bir kişi dengesiz durumdadır ve dengeye ulaşmaya yani yeni bilgiler öğrenmeye, yapılandırmaya çalışmaktadır. Bilgi, bir deneyimden basitçe kopyalanamaz ya da yeniden üretilemez. Bilgi, çevreden edinilen bilginin mevcut şemalarla örtüşen yeni bilgiye dönüşümü yoluyla yapılandırılmaktadır (Wadsworth, Akt, Canbulat, 2009). Piaget

bilişsel gelişimin ilerlemesini yaşlara ayırarak incelemiştir. Yaşlara ayırarak incelemesinin amacı; her yaş basamağının kendine özgü niteliksel özellikleri olmasıdır. Her basamağa ait kriterler çocuğun zihinsel fonksiyonlarının özelliklerini içerir. Piaget'in bilişsel gelişim kuramındaki dört temel kural şunlardır:

- Evreler değişmez. Belli bir sıra ile ortaya çıkar.
- Bir sonraki evre önceki evrelerden elde edilen kazanımları da içerir.
- Her birey kendine özgü bir gelişim gösterir. Bireysel farklılıklar vardır.
- Piaget'in gelişim kuramı her evre için kritik olan gelişim özelliklerini

belirtir. (M.E.B. MEGEP, 2007)

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri

Piaget çocuklardaki zihinsel gelişmeyi dört dönemde incelemiştir. Bu dönemler;

1. Duyusal-Devinim (sensori-motor) dönem (0-24 ay)
2. İşlem öncesi (Sembolik-Sezgisel) Dönem(2-7 yaş)
3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş)
4. Soyut İşlemler Dönemi (11-18 yaş)

Piaget iki yaşından önce kavramların belirmediğini, gerçek anlamda usamlama ve zeka yeteneğinin gelişmediğini söyler. Doğumdan iki yaşına kadar uzayan bu döneme Duyusal-Devinim dönemi adını verir. Bu dönemde, çocuk duyularını kullanmaya, uyaranlara uygun tepkiler vermeye ve devinimleri yinelemeye çalışır. Böylece bir takım davranış kalıpları geliştirir.

Günümüzde konuşulan bebeklerin ağlama dillerinin olması, annelerin buna verdikleri yanıtların incelenmesi bu uyaranlara verilen tepkilerle ilişkilidir. Bebek bu nedenle anneye iletişimsel işaretler verir.İki yaşın sonundan başlayarak çocukta

kavramlar gelişmeye başlar. Piaget, 2-7 yaş arasındaki döneme “İşlem öncesi dönem” adını verir. Bu dönemi de iki evreye ayırarak inceler: 2-4 yaşlar arasına “kavram öncesi evre” adını verir. Bu evrede çocuk nesnelere başka şeylerin simgesi olarak kullanmaya başlar. (Yörükoğlu, 1998) Bu dönemde çocuk değneği at gibi kullanabilir. Telefon yerine dikdörtgen, kare herhangi nesneyi kullanarak babasını arayabilir. Dördüncü yaşın başlarında, çocuk bilişsel büyümede büyük bir adım atar. O gerçek objelerin yerini alan zihinsel sembollerini biçimlendirme, nesne ve olaylara işaret etmek için kelimeleri kullanabilme, objelerin gruplamalarını yapabilme (çoğu kez tutarsız olarak) ve çok basit düzeyde akıl yürütebilme ve olasılıkla kelimelerden çok zihinsel imajlar kullanabilme yeteneğine kavuşur. (Charles, akt. Yapıcı, 2006).

Her obje ve parçayı ayrı ayrı algılar. Onun için tek bir ay değil, hilal, yarım ay, dolunay vardır. Henüz genelleme yapamaz. Kavramlar birer birer çocuğun zihnine yerleşir fakat mantıklı düşünme henüz olgunlaşmamıştır. Kendine göre bir mantık yürütse de bu mantığı geliştirme yolunu açıklayamaz. Nesnelere sınıflandırma, nitelendirme veya ilişkilendirme gibi belirli zihinsel işlemler uygulasa da bu işlemleri yerine getirirken hangi ilkeleri kullandığını bilmemektedir. Bu dönemde çocuk, sorun çözebilir; ama soruları neden bu şekilde çözdüğünü açıklayamaz. . (M.E.B. MEGEP, 2007)

Mantıksal düşünce tam olarak gelişmemiştir. Sorulan soruya açıklama yapabilir fakat nedenselliği konusunda mantıklı yanıtlar veremez. Yarı mantıksal akıl yürütebilir. . Örneğin, “Ay nasıl bizi takip eder ?” diye sorulduğunda “yolumuzu aydınlatmak ister.” diye cevap verebilir. Bu dönem çocuklarında animizm ve artifikalizm özellikleri her ne kadar sembolik dönemde de görülse de, bu dönemde de görülür. Animizm bir nesneyi canlıymış gibi algılamaktır (Gander ve Gardiner, 1995). Bu yaş çocuklarının oyunlarında oyuncaklarına canlıymış gibi davrandıkları sıklıkla izlenir. Örneğin, oyuncak bebeği, yere düşen bir çocuğun, bebeğinin canının yandığını düşünerek ağlaması ya da başını masaya çarptığında masayı vurarak cezalandırması gibi.

Artifikalizm (yapaycılık) ise, doğal olguları birisinin yaptığı ya da bunlara birisinin neden olduğu inancı ifade etmektedir. Beş yaşındaki bir çocuğun, güneşi birisinin kibritle yakarak tutuşturduğu bir ateş olarak açıklaması yapaycılığa uygun bir örnektir (Gander ve Gardiner, 1995). Bu dönemde çocuklar televizyondaki görüntünün kutu içindeki gerçek yaşantı olabileceğini düşünebilir. Bazen onlar için hayal gerçeğe iç içedir. Bu dönemdeki çocuklar hayal ile gerçeği ayırmakta zorlanır. Mantıksal düşünme gelişmediğinden Noel Baba, dış perisi gibi olguların gerçekliğini sorgulayamaz. Örneğin, çocuk aslında öyle olmadığını bildiği halde Noel Baba'yı gibi davranabilir; ama Noel Baba'nın bir gece herkese oyuncak dağıtmasını sorgulayacak mantıksal anlayışı yoktur. (M.E.B. MEGEP, 2007) Çocuk kurguladığı oyun dünyasındaki mantığı gerçek dünyaya aktarır. Bu nedenle korkuları dehşetli, mutlulukları ani ve fazladır. Ve bu nedenle mantıksal açıklamalar istendiğinde oyun dünyasına ait açıklamaları bizlere anlatır. Çocuklar, bu dönemlerde, yetişkinlere göre oldukça fazla yalan söylerler. Ancak, bu yetişkinlerin algıladıkları anlamda yalan değildir. Burada, çocuklar, zihinsel imajlarını yani hayallerini konuşmaya dökerler. Çoğu yetişkinin bunu yalan olarak algılayıp, çocuğu gerçeğe yüzleştirme çabaları, çocuğun zihinsel hayaller geliştirmesini ve ifade etmekten sakınmasına neden olabilir. Bu ise, çocuğun bilişsel gelişimi önünde bir engelleyici olarak düşünülmelidir. (Yapıcı, 2006) Çocuklar var olmak istedikleri dünyaya ait bilgileri bize anlattıklarında, onların büyüdü dünyalarını izlemek ve anlayabilmek önemlidir. Bu bir kabul ediliştir. Yerle bir edilmediği sürece gelişimsel bir süreç olarak kendini tamamlar. Çocuklar bu dönemde hala, iletişimsel konuşmada karşısındakini doğru anlamada güçlük çekebilir. Çocuklar, bir defada bir adımdan veya bir öğretimden daha fazlasını hatırlamada güçlük çekerler. Bununla birlikte, onlar kelimeleri kullanmaya, zihinsel imajları söze dönüştürmeye başlayabilirler. Böylece konuşmalar düşünceleri yansıtır bir hale gelir. Birçok durumda anlamadıkları yapay kelimeleri ve ifadeleri her gün biraz daha fazla kullanmaya başlarlar. Bu yaş çocukları sıkça tartışılır. Ancak bu tartışmalar sözel gürültülerdir. İnandırma ve ikna etmeye yönelik olmaları oldukça enderdir (Charles, akt. Yapıcı, 2006).

Grup olarak yapılan etkinliklerde grupların taşıdıkları konu ya da konumönemli değildir. Onlar grup içindeki kişilere bakarlar. Grubun konumu hakkında fikir yürütemez. Mantıksal bağlantı kuramaz. Çocuklar, sınırlı deneyimleri nedeniyle önyargılar geliştirirler. Karmaşık bilgileri dar kavramlarda örgütlemeye ve sıkıştırmaya çalışırlar. Örneğin, bir kız çocuğu bir gün anne-babasına “ben hemşire olacağım” diye söyler. Annesi neden doktor olmayı istemeyip de hemşire olmayı istediğini sorunca, kızgınlıkla “kızlar doktor olamazlar” der. O gün anaokuluna aşı yapmak için bir doktor ve hemşire gelmiştir ve gelen doktor erkek, hemşire ise kadındır. Çocuklar, bu yaşlarda kalıp yargılar geliştirmeye eğilimli bir zihinsel donanıma sahiptirler. (Yapıcı, 2006). Kurguladıkları deneyimsel savlarının savunucusu olurlar. Bu kalıplar günlük yaşantılarının düzenleyicisidir. Erkekler külotlu çorap giymez, kızlar mavili giysi giymez, saçları uzun olur.

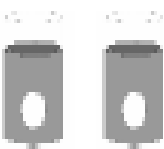

Sezgiye dayalı düşünme döneminde, çocuk hızla eksik gruplama yapma durumundan yeterli bir sınıflama yeteneğine doğru ilerler. Toplama yapabilir hale gelir. Buna ek olarak, büyük gruplar içinde alt bölmeler ve gruplamalar yapabilir. İkisini birden, büyük grup ve içinde küçük grup yapması istenir ise yapamaz. Parça bütün ilişkisinde de sınırlıdır. (M.E.B. MEGEP, 2007) Bu onun bütünün bilgisi ve alt parçalarının bilgisini aynı anda zihninde tutamadığı anlamına gelir. İfade edilen bu yetersizliğin matematik öğretimi için çok önemli olduğu açıkça görülmektedir (Charles, akt. Yapıcı, 2006).

İşlem öncesi dönemde matematik işlemleri basit işlemleri içerir. Toplama ve çıkarma gibi. Alt gruplarla ilgili mantıksal işlemler çabuk unutulacağı için karmaşık matematik işlemlerini açıklayamaz. Nesnelerin görüntüsü önemlidir. Görüntüye yönelik mantıksal işlemlerde hata yapar. Çocuk “tersine dönüşüm” yeteneğinden yoksundur. Değişik görüntüdeki aynı miktar suyu tanımada yetersizdir. Mantıksal düşünce henüz gelişmemiştir. Onun için görüntü çok önemlidir. Eşya ve objelerin görüntüsünün etkisinde kalır. Eşyaların dış

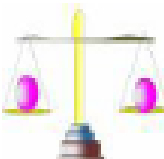
görünüşüne göre karar verir. Henüz “korunum” için gerekli zihinsel kavrama sürecinden yoksundur. Korunum ilkesi gelişmiş bir çocuk cismin şekil değiştirmesinin ya da değişik yerleştirilmesinin etkisinde kalmaz, cismin aynı kaldığını anlayabilir. Çocuk bu dönemde mantıksal düşünmeden çok algılarının etkisinde kalır.

Bu dönemdeki çocuklar genellikle nesnelerin görünüşündeki değişikliklerle, sayılarını da değiştirdiğine inanırlar. Şekilde çocuğun, nesnelereki özlü ve yüzeysel değişiklikleri, madde değişimini ayıramadığını da görülmektedir. Çocuk uzun bardaktaki suyun daha fazla olduğunu söylerken kararını, suyun yüksekliğine göre verir.

Somut İşlemler dönemi adı verilen 7-11 yaşlarında, sayı, uzay, zaman, ağırlık, boyut, hacim kavramları iyice yerleşmeye başlar. Bu dönemde mantıksal düşünme başlar. Korunum ilkesini anlayabilir ve işlemleri tersine döndürebilir. (Kavaklı, 1992) Nesnelere büyüklük küçüklük sırasına göre sıralayabilir. Çocuk geriye dönüşebilirlik özelliğini kazanmıştır. Bu dönemde $1+2=3$ ise $3-2=1$ olarak başlangıç noktasına dönülebileceğinin farkındadır. Sayı kavramını öğrenirken çocuk saymayı öğrendiğinde, sayıları da öğrendiği zannedilir. Aslında çocuğun öğrendiği sayı, sembollerin şekilsel görünümüdür. Düşüncede sayı kavramının kazanılması, sayı sisteminin korunumunun kazanılması olur. Korunum, bir nesnenin fiziksel bileşenleri değiştiğinde, nesnenin halen orijinal özelliklerinin çoğunluğunun korunması durumu olarak ifade edilir. Piaget'e göre çocuğun, sayı korunumunu kazanması 7 yaşında olmaktadır. (M.E.B. MEGEP, 2007) Çocuklar dokuz yaş civarında ağırlık korunumunu 12 yaş civarında ise hacim korunumunu kazanır.

HACİM	 <p>Bütünüyle aynı özelliklere sahip iki hamur top, aynı şekilde ve aynı miktarlarda su olan iki bardağa atılarak, toplar bardağa atıldığı zaman su seviyeleri eşit mi yavaşlar diye sorulduğunda, çocuk eşit seviyede olduğunu belirtir.</p>	 <p>Şimdi bir bardaktan top çıkarılıp şekli değiştirilip aynı seviyeye içine koyulduğunda sıvuların eşit seviyede mi olduğu sorulur.</p>	<p>Çocuk, şekli değişen topun su seviyesinin fazla olduğunu ifade eder.</p>
--------------	--	--	---

Tablo2 . (M.E.B. MEGEP, 2007'den aynen alınmıştır)

AĞIRLIK	 <p>Aynı büyüklükte ve ağırlıktaki iki hamur top, çocuğun önünde tartılarak aynı ağırlıkta olup olmadığı sorulur. Çocuk aynı ağırlıkta olduğunu ifade eder.</p>	 <p>Toplar teraziden indirilip biri sosis haline getirilir. Çocuğa iki topun eşit ağırlıkta olup olmadığı sorulur.</p>	<p>Çocuk iki topun eşit ağırlıkta olmadığını ifade eder.</p>
----------------	--	--	--

Tablo3. (M.E.B. MEGEP, 2007'den aynen alınmıştır)

MADDE	 <p>Aynı büyüklükteki iki hamur top, çocuğa gösterilip, eşit olup olmadığı sorulduğunda, çocuk eşit olduğunu söyler.</p>	 <p>Hamur topun biri sosise haline getirilerek çocuğa eşit mi diye sorulur.</p>	Çocuk sosise şeklinde olanın daha fazla olduğunu ifade eder.
ALAN	 <p>Çocuğun önüne yukarıdaki gibi iki resim koyulduğunda çocuk bu iki resimlerdeki ineklerin eşit miktarda alandan ot yiyip yemediği sorulur. Çocuk yediğini ifade eder.</p>	 <p>Yukarıdaki gibi iki resim konarak şimdi her iki ineğin eşit miktarda mı ot yediğini, yoksa birinin daha fazla mı yediği sorulur.</p>	Çocuk birinci resimdeki ineğin daha fazla ot yediğini ifade eder.

Tablo4. (M.E.B. MEGEP, 2007'den aynen alınmıştır)

SAYI	 <p>Çocuğa aynı sayıda iki sıra nesne gösterilir. İki sırada eşit sayıda nesne olup olmadığı sorulduğunda çocuk eşit sayıda olduğunu belirtir.</p>	 <p>Birinci sıradaki nesneler araları açılarak sıralanır, çocuğa her iki sıradaki yuvarlaklar eşit mi, yoksa biri daha mı fazla diye sorulur.</p>	Çocuk araları açılarak sıralananın daha uzun olduğunu söyler.
UZUNLUK	 <p>Aynı uzunlukta iki çubuk çocuğun önüne koyulduğunda aynı uzunlukta olup olmadığı sorulur. Çocuk her iki çubuğun aynı uzunlukta olduğunu ifade eder.</p>	 <p>Çubuğun biri sola, diğeri sağa doğru itilir. Yine çocuğa aynı uzunlukta olup olmadığı sorulur.</p>	Çocuk üstte yer alan çubuğun daha uzun olduğunu ifade eder.
SIVI	 <p>Aynı miktarda iki bardağa su koyulur. Bardaklarda eşit miktarda su var mı diye sorulduğunda çocuk iki bardakta da eşit miktarda su olduğunu söyler.</p>	 <p>Bir bardaktaki su aynı miktarda kalır. Diğer bardaktaki su geniş tabanlı bir bardağa boşaltıldığında bu bardaklarda eşit miktarda su var mı, yoksa birinde daha fazla mi, diye sorulur.</p>	Çocuk uzun bardaktaki suyun daha fazla olduğunu ifade eder.

Tablo 5 . (M.E.B. MEGEP, 2007'den aynen alınmıştır)

Somut işlemler döneminde çocuk odaklaşma (merkeziyetsizleşme) özelliğinden kurtulur. Bu dönemde çocuklar eski dönemlere kıyasla belirli bir merkeze bağlı kalmazlar, bunun anlamı yaptıkları görev veya durumun sadece bir yönü üzerine odaklaşmalarındandır. Çocuk, ince uzun bardaktaki suyun yüksekliğinin, geniş bardaktaki suyuna genişliğinin birlikte dikkate alınması gerektiğini bilir. Oysa işlem öncesi dönemde, çocuk suyun yüksekliğine odaklanır ve hata yapar. (Gander ve Gardiner, akt. Yapıcı, 2006). Çocuk grubun hangi elemanlardan oluştuğunu bilir. Bir bütünün parçasının bütününden daha küçük olduğunu anlayarak gruplama yapar. Sıralamayı bilmektedir.

Farklı boylarda bir seri çubuk verildiğinde, bunları uzunluğuna ve kısalığına uygun olarak sıralayabilir. Nesnelere sıralamayı 7 yaşından itibaren yapabilir, sözel yönergeye uygun sıralamayı 12 yaşından önce yapamaz. Çocuğun yeni kazandığı yetenekler, onun özelliklerine, matematik ve bilimde daha önce yapamadıklarını yapacak olanakları sağlar. Deneyler yapma, mantık kurallarına uygun açıklamalar ve tahminlerde bulunma bunun örneklerindedir (Charles, akt. Yapıcı, 2006).

Artık mantıksal yargılarda bulunabilir, fikir yürütebilir. Soyut işlemler dönemiyle birlikte soyut düşünce içeriğindeki karmaşık yapıya cevap verebilir. Piaget'ye göre gerçek soyut kavramların gelişmesi ve özümsemesi 11 yaşından sonra olur. (Yavuzer, 1992) Bu yaştan sonra başlayan döneme, Piaget, "Soyut işlemler Dönemi" adını verir. Çocuk Artık Olayları Analiz Ederek Sonuca Ulaşabilmektedir. Basit Ve Daha Karmaşık sorular yaratıp onları çözmekten zevk alır. Bu dönemdeki düşünme artık yetişkin düzeyine erişmiştir (Kavaklı, 1992) Soyut işlemler dönemi çocuk için analitik düşünme ve analiz etme sürecinin başlamasını sağlar. Bu dönem, onları sosyalleşme ve kültürlenme açısından da farklı bir döneme sokar.

Oyun artık çoğunlukla toplu oynanan bir biçime dönüşmüştür. Ancak, çoğunlukla, kız çocukları kendi oyunlarına erkek çocuklarını, erkek çocukları da kız çocuklarını almazlar. Ender olarak, kız oyununa katılan erkek ya da erkek oyununa katılan kız olursa, sosyal akran grubu bu durumu yadırgar ve o çocuğu gruptan dışlamak ister. Bu durum, çoğunlukla, doğduğu andan itibaren, kültürleme ve sosyalleşme yoluyla edindiği cinsel rolden ve cinsiyet türüne kazanılan aitlikle ilgilidir. Bunun dışında kalıtımla gelen özelliklerin de etkili olduğunu gösteren toplumsal gözlemler yapılabilir.

Diğer Bilişsel Gelişim Kuramları

Piaget'den sonra bilişsel gelişim kavramını evresel bir anlayışla araştıran bir diğer kişi de Bruner'dir (1966). Bruner gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele alır. Ona göre gelişim eylemsel, imgesel ve sembolik olarak üç aşamada oluşur.

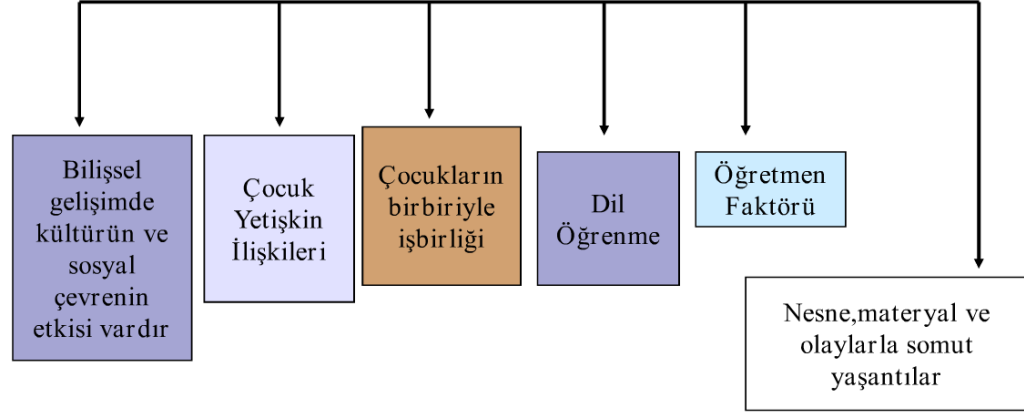
Eylemsel evre (0–3 yaş), çocuğun nesnelere doğrudan etkileşerek, başka bir anlatımla yaparak yaşayarak öğrendiği evredir. Bilişsel gelişimin eylemsel evresinde olan çocuklar için, en kolay ve anlaşılabilir mesaj eylemlerdir (Senemoğlu, Akt, Canbulat, 2009). Çocuk davranışlarla iletişim kurar ve eğitilebilir.

İmgesel evrede (03-12) sözcükler ve kavramlar yoluyla bilgi edinilir. Bu evre Piaget'nin işlem öncesi evresin ile karşılanır. Çocuk nesnelere ilişkiye girmeden zihindeki imgelerle işlem yapar.

Sembolik evre (12 yaş ve üstü) yaşamın tümüyle mecazlar, formüller ve simgeler yoluyla anlatılmasıdır. Bireyin sembolik evreye ulaşması, zengin yaşantılar kazanmasını sağlar. (Aydın Akt, Canbulat, 2009). Birey artık sembollerle düşünür. Ayrıca ihtiyaç duyduğunda yaşantısını eylem ya da imgelerle kodlayabilir. Psikolog olan Bruner, ilk başlarda algı ve düşünme konularında

çalışmıştır. (Driscoll and Nagel, Akt, Canbulat, 2009). Bruner'e göre çocuklar, araştırarak ve keşfederek öğrenirler. Araştırarak öğrenen çocuk, kendi bilişsel yapısının ışığında etkinlikler yoluyla kendi algısını sürekli düzenler. Çocuk öğrenmede pasif kalırsa, bu durumda sadece öğretmenin yönergelerine göre hareket eden onun verdiği cevaplarla yetinen, bir birey yapar ve gelişemez.

VYGOTSKY'E GÖRE BİLİŞSEL GELİŞİME ETKİSİ OLAN FAKTÖRLER

Tablo. 6

Vygotsky, gelişimin biyolojik ve kültürel yönlerinin niteliksel olarak birbirlerinden farklı olmakla birlikte, temelde birlikte işleyen süreçler olduğunu ifade eder. Buna göre çocuk fiziksel olarak büyüdükçe ve kendi davranışları üzerindeki kontrolü arttıkça, aynı zamanda konuşma gibi işaret ve araçları kullanma ile ilgili becerileri de artmaktadır. Vygotsky, bu noktada özellikle çocuk gelişimindeki yaşa bağlı niteliksel değişimler üzerinde durmaktadır. Ona göre yaş, geçici bir özellikten çok psikolojik bir kategoriye ya da gelişim dönemini ifade etmektedir. Böylelikle yaşın, daha çok kültürel/toplumsal yönleri vurgulanmaktadır (Akt. Uğurtay, Akt, Canbulat, 2009).

Rus psikoloğu Lev Vygotsky, yaştan başka çocuğun sosyal çevresinin bilişsel gelişimde önemli bir rolü olduğunu ileri sürmüştür. Çocuklar, çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başlamaktadırlar. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların, becerilerin, tutumların kaynağı sosyal çevreleridir. Çocuğun içinde yaşadığı çevre, kültür ona sağlanan uyarıcıların türünü ve niteliğini belirler. O halde, bilişsel gelişimin kaynağı, kişisel psikolojik süreçlerden önce, insanlar ve kültür arasındaki etkileşimdir. (Ahıoğlu, Akt, Canbulat, 2009).

Vygotsky sosyal çevrenin öneminden söz eder. Ona göre bilişsel gelişimde kültürün ve sosyal çevrenin etkisi büyüktür. Çocukların bilişsel gelişimde etkileşimde oldukları yetişkinlerin onların gelişimlerine önemli ölçüde etkileri vardır.

Vygotsky'ye göre tüm kişisel psikolojik süreçler, insanlar arasında, çoğu zaman çocuk ve yetişkinler arasında paylaşılan sosyal süreçlerle başlar. Bunun en açık örneği “dil” dir. Sosyal etkileşimler bizim üzüntülü olduğumuzu ya da mutlu olduğumuzu belirler. Sosyal çevre insanları belli bir kategoriye yerleştirir. Örneğin, zeki, uzun, kısa, zengin vb. özellikler sonuç olarak bütün kişisel psikolojik süreçler, kültür tarafından biçimlendirilmiş sosyal süreçler olarak başlar. Çocuklar yetişkinlerle ya da diğer çocuklarla işbirliği içinde birlikte çalıştıklarında bilişsel gelişimleri beslenir. (Ahıoğlu, Akt, Canbulat, 2009). Bilişsel gelişim, yalnızca sosyal çevre ve kültürel özelliklerden değil, bireyin kendi kendine düzenlediği davranışlarla da ilgilidir. Yetişkinlerin asıl önem vermesi gereken dışsal denetimi azaltarak çocuğun içsel denetimini beslemek ve desteklemektir. Çocukların öğrendiklerini içselleştirmelerini sağlamak önemlidir. Böylece bağımsız düşünme ve problem çözebilme konusunda kendilerini geliştirebilirler.

Vygotsky'ye göre yetişkinin, çocuğun bilgiyi içselleştirmesine bilgiyi kazanmasına yardım edebilmesi için iki noktayı belirlemesi gerekir. Bunlardan birisi, çocuğun herhangi bir yetişkinin yardımı olmadan, bağımsız olarak kendi

kendine sağlayabileceği gelişim düzeyini belirlemektir. İkincisi ise, bir yetişkinin rehberliğinde çalıştığında gösterebileceği potansiyel gelişim düzeyini belirlemektir. Bu ikisi arasındaki fark, çocuğun “gelişmeye açık alan”ıdır (zone of proximal development). Vygotsky’nin gelişim ve eğitime getirdiği en önemli kavram “gelişmeye açık alan” kavramıdır. O halde Vygotsky’ye göre öğretim, çocuğun gelişimini ileriye götürebildiği ölçüde iyidir. Öğretim, çocuğun gelişmeye açık alanını etkili olarak kullanmasını sağlamalıdır. Bu nedenle, doğrudan bire bir öğretim ve çocukların çocuklarla ve yetişkinlerle etkileşimlerini sağlayan öğretim biçimleri çocuğun bilişsel gelişimlerinde önemli rol oynar (Ahıoğlu, Akt, Canbulat, 2009).

b. Çizgisel Gelişim Basamakları

Çocuğun bilişsel gelişiminin ilerlemesinde, diğer bir deyişle gelişmeye açık alanının etkili olarak kullanılmasında öğretmenler, diğer yetişkinler ve diğer çocuklar önemli katkılarda bulunurlar. Bu nedenle okullar, öğretmenler, çocukları çalışmalarda aşırı derecede bağımsız bırakmamalıdır. Aşırı bağımsızlık bilişsel gelişimi yavaşlatmaktadır. Gelişimin tam olarak sağlanabilmesi için çocuğun sistematik olarak daha karmaşık durumlara yönlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun giderek karmaşık hale gelen bu olayları, olguları tam olarak anlayabilmesi için ise yetişkinin ya da o alanda uzman olan herhangi bir kişinin yardımına ihtiyacı vardır (Aydın, Akt, Canbulat, 2009).

Çocukların gelişimlerini hızlandırma ve içselleştirmelerine destek olma bir yetişkin yardımıyla sağlanır. Bu nedenle çocukların gelişimleri için alanında uzman kişilerin klavuzluğu sağlanmalıdır. Gelişmeye açık alanda, sosyal etkileşimler yoluyla kazanılan sosyal bilgi, bireysel bilgi haline gelir ve bireysel bilgi büyür daha karmaşık hale gelir. Sonuç olarak gelişim belirli bir toplum içinde bireyin başarılı bir yetişkin olmasını sağlar (Senemoğlu, Akt, Canbulat,2009).

Çocukların yaptığı resimlerde onların bedensel ve zihinsel gelişimlerine paralel bir gelişme görülür. Bu bağlamda çocuk resimleri; motor beceri, algılama, dil, sembol oluşumu, duygusal farkındalık, uzamsal oryantasyon gibi alanların göstergesidir. Bilişsel gelişimin takibi çocukların resimlerinde, çizgisel gelişimlerinde izlenebilir. Çok genel bir yargıda bulunacak olursak çocuklar büyüdükçe resimleri daha ayrıntılı, daha oranlı ve daha gerçekçi olur. Bununla birlikte resimlerinin gelişmesi açısından her evrede çocukların yaptıkları resimleri niteleyen bazı çarpıcı ve çok ayrıcı özellikler bulunur (Yavuzer, 1992:31). Çocuk resimlerinde fark edilen çizgisel gelişim onların normal ya da anormal gelişimlerini izlemek için bir yoldur. Çocuk resimlerini inceleyen birçok sanat kuramcısı vardır.

Çocuk resimlerinin sistematik bir gelişme çizgisi izlendiğine ilk dikkatleri çeken Gustaf Britsch'tir. Britsch, bu resimlerin kendi kuralları içinde basitten karmaşığa doğru organik bir biçimde geliştiğini söyler. (Kırışoğlu, 1991:81) Aynı görüşü paylaşan Arheim'e göre çocuk resimlerindeki gelişme algısal bir olgudur. (Kırışoğlu, 1991:81) Gestalt teorilerine göre çevremizdeki nesnelere algılama bir bütün içinde örgütlenmiş zihinsel şemaların anlamlandırılmasıdır. Gustaf Britsch ve Arheim bu teorinin savunucusudur. Lowenfeld'in gelişim evrelerine yaklaşımı, doğallık konusunda Gestalt'çılarla (Britsch, Arheim) aynı görüştedir. O da bu evreleri gelişimin doğal bir sonucu olarak alır. Ayrıldığı nokta çocuğun algısını ve yaratıcılığını etkileyebilecek her türlü etmenden kaçınması ve sanatsal davranışın toplumsal ve araçsal işlevlerine ağırlık vermesidir. Ussal gelişim, kimlik sorunu ve yaratıcılık bu gelişmenin sağlıklı olmasıyla koşutluk gösterir. Bu resimlerin çocuğun toplumsal, ussal, bedensel, ruhsal, çizgisel, yaratıcı tüm yaşantısının göstergesidir. Dışarıdan herhangi bir etki bu gelişmenin doğal akışını engeller. Ancak gelişim evreleri konusunda en sistematik ve aynı zamanda geçmişten bugüne en çok kabul gören yaklaşım yine Lowenfeld'in sıralamasıdır (Kırışoğlu, 1991:81).

1- Karalama (2-4 Yaş arası): Çoğunlukla kinestetik temelli, giderek zihinsel faaliyeti temsil eder hale gelen ilk resimler; düzensiz uzunlamasına ve dairesel çeşitli karalama tipleri olabilir; bu evre sonunda karalamalara isim verilir. (Malchiodi,2005:104) Yapılan karalamalar önce bazı şekillere benzetilir. Bu çizim ve karalamalarda bir kararlılık yoktur. Daha önce ev olan çizim, bir süre sonra araba olarak adlandırılabilir. (Karayağmurlar, 1990)

Resim 1 (3 yaş kız)

Çocuk daha sonra, çizimlerini belirli biçimde kullanır ve hemen hemen aynı şekilde adlandırır. Bu aşama isteme aşamasıdır. . (Karayağmurlar, 1990)

2- Şema Öncesi (4-7 Yaş arası): İlk temsili sembollerin gelişmesi, özellikle en basit çizgilerle insanların temsil edildiği biçimler. (Malchiodi,2005:104)

Resim 2 (5 yaş erkek)

3- Şematik (7-9 Yaş arası): Temsili sembollerin gelişmeye devam etmesi, özellikle figürler, eşyalar, kompozisyon ve renk için bir şemanın oluşması, yer çizgisi kullanımı. (Malchiodi,2005:104)

Resim 3 (7 yaş kız)

Bu dönemde çocuk herşey için bir şema geliştirir. Çizgi ve yüzey doldurma birlikte görülür. Çizimlerde oran görülmez. Nesnelerin renkleri kendi renkleri değildir. Renkleri oyun olsun diye kullanılır. Başlangıçta mekan yoktur. Resimlerinde mekan önceleri kağıdın alt kenarı olarak yansır. Daha sonra arka plan görülmeye başlar.

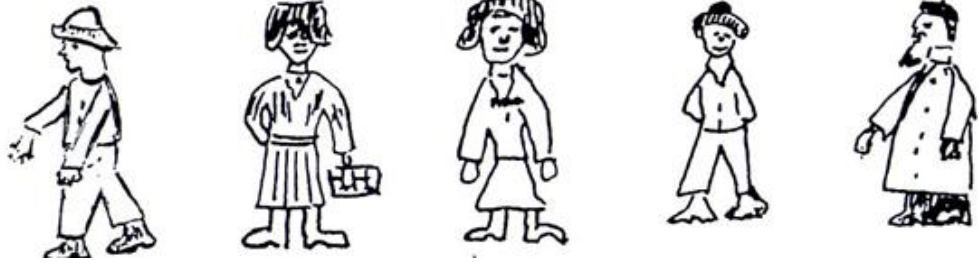
4- Gerçeği çizmek (9-11 Yaş arası): Doğadaki uzamsal derinliği ve rengi anlatımda artan beceri ile birlikte resimle anlatımda artan katılma. (Malchiodi,2005:104)

Resim 4 (9 yaş erkek)

Dış dünyaya ilgi artar. Nesnelere aslına uygun yapma isteği ile, istediğini yapamama arasındaki bocalama nedeniyle resimden uzaklaşma eğilimi ortaya çıkar. Bu çekingenlik nedeniyle figürler azalır. (Karayağmurlar, 1990). Resimlerinde mekan fikri oluşmuştur. Fakat perspektif kavramı henüz netleşmemiştir.

5- Sahte gerçekçilik (10-13 Yaş arası): İnsan figürlerine ve çevreye daha eleştirel farkındalık ve ayrıntıların artması; resimle anlatımda artan katıllık; karikatür. (Malchiodi,2005:104)

Resim 5

Resim yapmadaki ürkeklik sürmektedir. Oranlar gittikçe gerçeğe uygun olur. Renkler nesnelerin gerçek rengine doğru dönüşür. Perspektif belirginleşir. (Karayağmurlar, 1990). Bu dönemde eğitimciler çocuklara yönelik katı eleştirilerden uzak durmalıdır. Yaptıkları resimler yüreklendirilme ve özgür çalışmalar yapabilmeleri ile gelişecektir

6- Karar dönemi (ergenlik dönemi): Anlatım daha incelmış ve ayrıntılanmıştır. Bazı çocuklar bu evreye resim yapmaya devam etmedikçe ve teşvik edilmedikçe ulaşamazlar. (Malchiodi,2005:104)

Resim 6

Yaş Değişimi Ve Çizgisel Gelişim

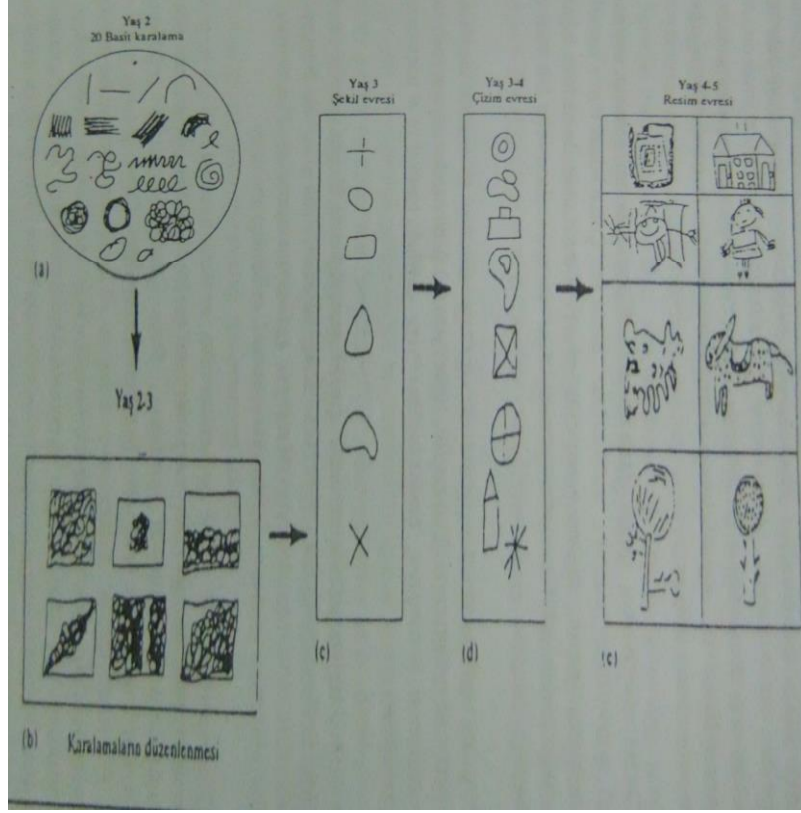
Çocuk gelişiminde artistik üretimin ilk evresi, çizgilerle başlar. Çizgi veya karalamalar keşfetmeler, yeni malzeme ve düşüncelerle denemelerin genel bir evresini tanımlar. Tarih öncesi dönemden beri gerçekte çizgiler bütün sanatsal betimlemelerin temelini oluşturur.

Resim 7 (2,5 yaş erkek)

* Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme

Betimlemenin nasıl başladığını kabul eden ortak bir görüş, çocuğun başlangıçta kalemle ya da pastel boya ile planlanmamış motor aktivitelerin yan ürünleri olan (ileri geri hareketlerle, dairesel yollarla ya da defalarca kağıda kalemin ucu ile bastırarak vurmak gibi) grafik ürünler üretmesidir. (Somerville ve Hartley. akt, Artut, 1994). Çocuk böylece yeni bir süreç keşfeder. Kalemin oluşturduğu daireler, zig zaglar, karalamalar başlangıçta kalemle tanışma daha sonra oyun en sonunda da anlamlı bir etkinliğe dönüşür. Yani, ilk çizimleriyle çocuk kendi yaratıcılığının resmini çizmekte ve bir şeyi üretebilmenin vermiş olduğu güvenle "ben de varım" demektedir. Çocukların karalamaları zamanla 'şekil' halini dönüşmektedir. Özellikle şekillerin çizilmesiyle birlikte çocukta bir 'sahiplik duygusu' belirir. Ortaya konan bu şeklin ardından çocukta bu kişisel ürüne karşı ilgi ve onu koruma isteği belirir (Golomb, 1992,akt Keskin B, 2006).

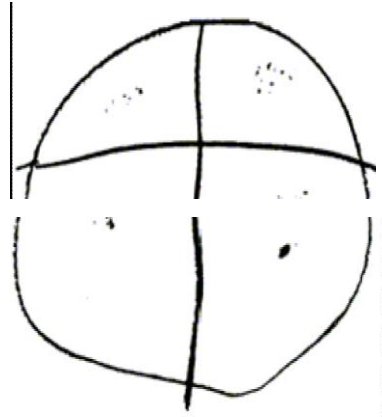
Tablo 7 Santrock, W.: *Children, U.S.A., Wm. C. Brown Publ., akt. Kavaklı A.*

Genellikle çocukların ilk çizdiği geometrik şekiller yuvarlaktır. Yuvarlak şekiller yönbelirtmeyen, en az sayıda özellik gösteren ve genel olarak nesnelerin en kaba, en basit biçimdeki çizimleri olarak karşımıza çıkan şekillerdir. Yuvarlak şekli, sembolize ettiği nesnelerin şekil, ebat ve uzaklığıyla ilgisiz, sadece bu nesnelerin iki boyutlu sunumudur. Çocuklar yuvarlak şekilleri yaklaşık olarak 3 yaşlarındayken çizebilirler. Daha fazla kol, el ve parmak uyumu gerektiren şekiller daha sonraki yaşlarda çizilebilmektedir. Mesela, dikdörtgen çizimi genellikle 4 yaşlarında gerçekleştirilebilmektedir. Nitekim bilişsel gelişmenin bu yeni aşamasında ilerlemekte olan çocuk dört yaşına doğru görsel uyaranların beyinde oluşan imajlarını ilk kez taklit edebilmeye başlar. (Keskin S., 2010:24) Bu dönemde çocuk kalem ya da boya ile neler yapabileceğini bilir. Kağıdı çok yönlü kullanır. Karalamalar azalır. Devinimi olan şekiller, harflere benzeyen anlamsız yazı karakterleri yapmaya başlar. Üç dört yaşlarında çocuklar karalama yapmaya

devam edebilirler. Fakat yaptıkları üzerine öyküler anlatmak ve isimlendirmekle giderek daha fazla ilgilenirler. Sanatsal gelişmenin bu evresi, operasyon öncesi dönemin ilk bölümüyle aşağı yukarı paraleldir.(Piaget1959,akt Malchiodi, 2005:114)

Karalama devresinin son dönemlerinde belli belirsiz göze çarpan ilkel betimlemeler Cyril Burt'a göre "Lokalizasyon Çizimleri" olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla çocuk, bir nesnenin parçalarını görüp onları çizmeye başlar (Stevani, 1968, akt, Keskin B, 2006). Cyril Burt çocukların en sevdiği konunun insan olduğuna işaret eder. Baş için daire, gözler için noktaları kullanır. Genellikle resimlerde bacaklar kollardan önce fark edilir. Bu dönemde çocukların resimlerinde insan figüründen öte mandalalar fark edilir.

Mandalalar (dairesel şekiller, desenler veya kalıplar) ve üçgen, daire, kare ve dikdörtgen gibi biçimler.Çocuklar için bunlar yakın gelecekte yapacakları daha temsili resimler için alıştırmaya sağlayan unsurlardır. (Malchiodi, 2005:118) H. Yavuzer 'mandala'nın sanskritçe daire anlamına geldiğine doğu felsefesinde evrenin sembolü olarak kabul edildiğine değinir.

37 aylık

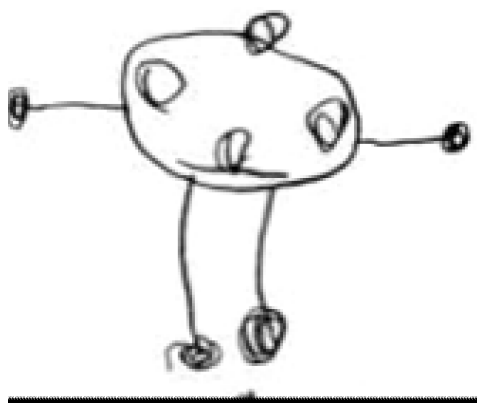
Resim 8

40 aylık

Resim 9

Jung'un inanışına göre mandala kolektif bilinçaltının arketipik bir imgesidir, denge ve uyumu sembolize eder. Rhode Kellogg aynı fikirde olsa da aynı zamanda çocukların yapmayı öğrendikleri önceki biçim ve çizgileri birleştirdiği ve özetlediğini gözlemlemiştir. Allan (1988) “mandalanın patlamaları ve davranışsal dağılmayı engelleyen içsel psişik araç olarak işlev gören koruyucu duvarların gelişimini yansıttığını” saptamıştır. (Malchiodi,2005:118) Mandala çocuğun sanatsal faaliyetlerinde soyuttan somuta (güneş, insan resimleri v.b) geçişin ifadesidir. Farkında olmadan yapılan bu çizimler daha sonra amaçlı çizimlerin alt yapısını oluşturur. Çocuk mandala denemeleri sonrasında çocuk insan resimlerine geçer.

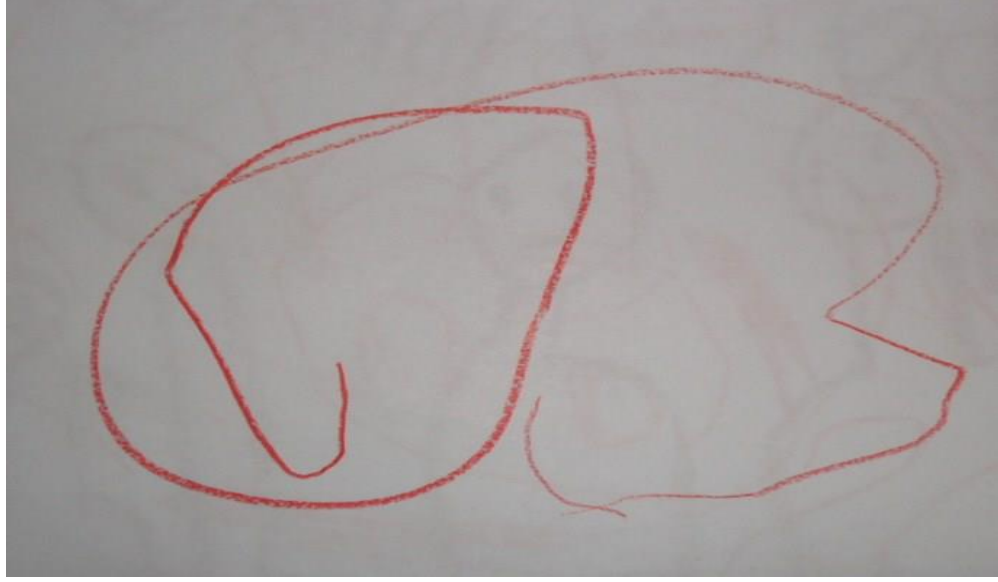
Resim 10 İnsan figürü (4 Yaş)

Resim 11 İnsan figürü (4 Yaş).

Bu evrede en önemli ilerleme gelişme insan figürlerinin ortaya çıkmasıdır. Bunlara çoğunlukla iribaş denir. Çünkü kurbağanın ilk dönemlerindeki haline benzerler.(Lowenfeld& brittain,1982, akt. Malchiodi,2005:122). Bu ilk insan figürleri genellikle çocukların resimle anlatımlarında 4 ile 6 yaş arasında herhangi

bir yerde ortaya çıkabilirler ama kimi çocuklarda daha erken bile olabilir. Birkaç sahte başlangıç olabilir. Bazı çocuklar bir figür daha çizene kadar birkaç ay süresince karalamaya geri dönebilirler.

Resim 12 Anne Resmi (3 Yaş kız)

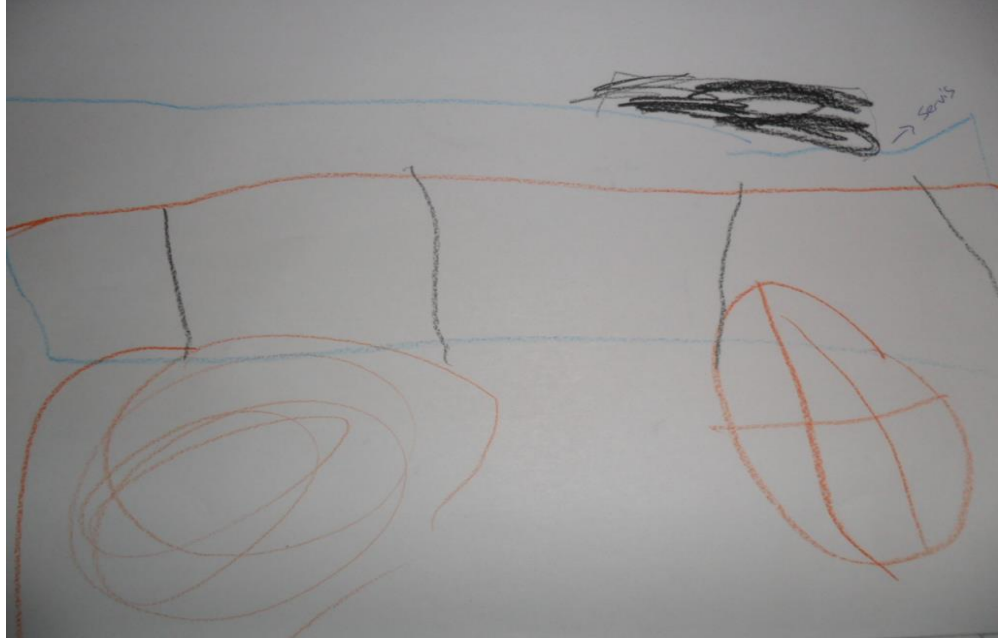
İnsan figüründe, çocuğun en çok dikkatini çeken baştır. Başta en çok işlenen ise yüzdür. Hatta özenle portre çalışır. İnsan yüzündeki detayları fark edebilmek dikkat gerektirir. Bu detayları çizmek için sabır göstermek ise dikkat süresinin yeterliliğinin işaretidir. Bu her iki yetenek, yani dikkat ve yeterli dikkat süresi ilerideki akademik başarının ilk yapıtaşlarıdır.(Keskin S, 2010:24) Çocuklar detayları fark edip bunları yansıtabildiklerinde farkındalıklarını ortaya koyarlar. Bu sebeple yaptıkları resimlerdeki ayrıntılar sadece onların algılama ve çevrelerini fark etme konusundaki başarılarını göstermez ayrıca resme yansıtma konusundaki becerisi de resimdeki gelişiminin takibi açısından önemlidir. Dördüncü yaşın başlarında, çocuk zihinsel büyümede büyük bir adım atar. O artık gerçek objelerin yerini alan zihinsel sembolleri biçimlendirme objelere ve olaylara işaret etmek için kelimeleri kullanabilme, objelerin gruplamalarını yapabilme (çoğu kez tutarsız olarak) ve çok basit düzeyde akıl yürütebilme ve olasılıkla kelimelerden çok

zihinsel imajlar kullanma yeteneğine ulaşır. Çocuk ortalama dört yaş dolaylarında bazı durumlarda Piaget'nin sezgisel düşünme diye adlandırdığı döneme doğru (4-7 yaş) hareket etmeye başlar. Çocuklar bu dönemde yetişkin tipi mantık kurallarına uygun düşünme yerine sezgilerine dayanarak akıl yürütür ve açıklar (Charles,1992. Akt. Ülgen Akt. Keskin,B, 2006).

Resim 13 Çizgisel Çizim (3 Yaş kız)

Gesell, 4 yaşındaki çocuk için şu özellikleri belirtmektedir: çocuk kalem ya da fırçayı yetişkinler gibi tutar. Büyük bir dikkat ve titizlikle çalışır. Düşündüklerini etkin bir hayal gücü ile kağıda geçirir. Şekiller çizer, kabaca harfe benzer şeyler yazar. Cisimlerin büyüklükleri mekanla olan bağlantıları zayıftır. Kendisi için çok önemli olan bazı ayrıntılar çok büyük çizilir. (Gesell;1949, akt.Yavuzer, 1992:44) Çocukların beş yaşından önce resimleri, sembollerle doludur. Yaptığı resmin anlamlandırılması için çocukla konuşmak gerekebilir. Zamanla keşiflerinin de yardımıyla daha realist olur. Eşyaların gerçek görünüşleriyle kendi görünüşleri arasında farkı görmeye başlar.(Meili-Dworetzki;1966,akt;Yavuzer, 1992:44) Beş yaşındaki çocukların çoğunluğu amaçlı resim yaparlar. Bu çocuklar neyin resmini yapmak istediklerini önceden belirlerler. (Yavuzer1992;44)

Resim 14 Serbest Resim (4 Yaş erkek)

Taklit yeteneğine birebir eşleme yeteneği eklendiğinde resimde sembolleştirme yeteneği ortaya çıkmış olur. Bu yeteneklerin ortaya çıkış sırası, esnasında beyinde motor alanların gelişme sırası takip eder. Primer motor alanın gelişmesi ile birlikte parmakların tek tek hareketleri kazanılır. Premotor alandaki gelişme ile başparmak ile birlikte diğer parmakların koordine olarak kullanılabilirdiği komplike hareketler görülür. Suplementar motor alanın gelişimiyle birlikte, karmaşık bir hareket beyinde önceden planlandıktan sonra ortaya çıkabilir. Suplementar motor alan hareketin bilişsel hazırlandığı beyin alanıdır. Beyinde kaydedilmiş bir imajın resmedilmesi bu şekilde meydana gelir.(Keskin S, 2010:2)

Resim 15 Babam Ve Ben (5 Yaş erkek)

Beş yaş çocukları; baş, gövde, gövdeden çıkan kollar ve bacaklar ile insan figürünü oldukça doğru çizmektedirler. Ancak bu, taslak biçimde bir şemadır. Genellikle yüz cepheden ve ifadesiz çizilmektedir. Eller ve bacaklar parmaklı ya da parmaksızdır.(Halıçınarlı;1998) Yaş ilerledikçe resimlerinde gelişmeler görülür. Boyun, parmaklar, kulaklar, göz bebekleri gibi özellikler eklenir. Vücut oranları da ki değişim fark edilir. Ayrıntılar artar. El göz koordinasyonu resimlerde hissedilir. Yaş ile birlikte gelişen kalem kontrolü çizimi etkilemeye başlamakta, gövdeden büyük baş ve gövdenin diğer büyük parçaları daha başarılı bir görünüme ulaşmaktadır. Erkek çocuklarda yüz ve kıyafetlerde görülen, burun delikleri, göz bebekleri, düğmeler ve kıyafet kıvrımları gibi ince deteylar daha geç gelişir. Erkek çocuklarında, detay ve estetik içeren çizgilerin geç görülmesine karşılık, bazı gelişmeler aradaki gecikmeyi kapatırcasına süratle ortaya çıkar.(Keskin S, 2010:27)

Resim 16 Ailem ve ben (5 yaş kız)

Çocuklar çizgisine ve büyüklüklerine aldırmandan objeleri sayfanın her tarafına yerleştirebilirler. Sayfa üstünde figür tepede ve ya yanlarda serbestçe yüzebilir. Ve çocuklar yön ve objelerin arasındaki ilişkiye dikkat etmediklerinden bazı şeyler baş aşağı görülebilir. Resimde yön kavramı henüz gelişmemiştir. Figürler birçok açıdan altlı üstlü sayfa etrafında gözlenebilir. Çocuk resminde figürlerini kağıdı döndürerek yerleştirebilir. Uzamsal yerleştirmeye bu ilgisizlik uzamsal ilişkilerin henüz oluşmamış olduğu dönem olan işlem öncesi dönemine ait düşünüş ile örtüşür. Ancak sayfa üstünde objelerin hiçbir mantığı olmazken şekillerin yerleştirilme kuralları üzerine çocuğun kendince görsel bir mantığı olabilir.(Winner,1982,akt. Malchiodi, 2005:124)

Resim 17 Ben ve Kedim (5 Yaş kız)

Beşinci yaşın sonlarına doğru parmakların sayısı beşe yaklaşır. Ayaklarda ayakkabı görülmeye başlar. Dudaklar, burun delikleri, kulak kıvrımları, göz bebekleri, kaşküller, kaşlar ve kıyafetin bordürleri ortaya çıkar. Bu yaş, karşı cinsin fark edildiği yaştır. Erkek çocukları genellikle erkek figürü, kızlar ise kız figürü çizmeyi tercih eder. Çocuk altı yaşına yaklaştıkça resimlerindeki oranlar daha gerçekçi olmaya başlar. Mekan içinde nesnelere yerleştirmesinde de bir ilerleme göze çarpar. Ayrıntılar çoğalır, sayfanın orasına burasına dağıttığı figür ya da öğeler bir merkez çevresinde toplanmaya başlar. Ya da yer çizgisi dediğimiz alttaki çizgi üzerine daha anlamlı biçimde dizilir. (Yavuzer1992;44) Duygu ve düşünce aktarımı bu yaşta başlar. “Sevgisini, mutsuzluk, kıskançlık ve öfke gibi çeşitli duygularını aktarabilir. Tanım ve tarifler yapabilir”. (Keskin S, 2010: 29)

Resim 18 (6 Yaş erkek)

Altı yaşındaki bir çocuk derinliği gösteremez. Örneğin bir masa çizerken masanın basit bir yandan görüntüsünü kullanır ve masanın üzerindeki objeler masanın üzerinde yüzüyormuş gibi çizilir. Yedi yaşına geldiğinde masa hala aynı şekilde çizilir fakat üzerindeki objeler yüzeye oturur. Düzlemlenme çocuğun resminde aynı anda her şeyi doğru biçimde gösterebilme çabasının sonucudur. Çocuk düzlemlenme ile geliştirmekte olan mekan kavramının alt basamağını oluşturur. Düzlemlenmenin yanı sıra masanın üzerini kuş bakışı çizerek üç boyutu ifade etmeye çalıştığı ‘üstüne katlama’; bir objenin içinde ya da arkasında bulunan görünmemesi gereken şeyleri sanki görür gibi çizdiği ‘resimde saydamlık’ gibi çözümlenmeleri resminde kullanır.

Resim 19 (8 Yaş erkek)

7-9 yaş düzeyindeki çocuklar resimlerinde mekânsal ilişkilerde önemli bir düzen oluşturur. Çocuk, boşluktaki tüm varlık ve nesnelerin birbiriyle bağlantılı olduğunu görür. Toplumla ilişkiye girmesiyle birlikte çocuk, çevrenin bir parçası olma bilincine varır. (Kehnemuyi, 2001). Bazı resimlerde iki ayrı yer çizgisi kullanarak çocuk resme basit bir perspektif katmaya çalışır

Resim 20 (8 yaş kız)

Geleneksel görüŖe göre, bu dönem çocuğun arka arkaya duran nesneleri ayrı ayrı çizmeleri, gördüklerini değil, bildiklerini çizmelerinden kaynaklanmaktadır. Freeman'a göre, çocukların 7 yaşına kadar nesneleri ayrı ayrı çizmeleri, gerekli çizim ve organizasyon yeteneğinden yoksun olduklarını göstermektedir. Çizimlerinde nesneleri ardı ardına yerleŖtirmeyi fark edemeyen çocuk çizimlerindeki bu hatanın farkında değildir. Zihnindeki Ŗemaları çizip resim kağıdına yerleŖtirdiđi için resimlerindeki bu durumun farkına varamayabilir. Bu dönemde çocuk kiŖisel bir insan Ŗeması yaratmıŖ, öz vücut ve zihin yapısıyla da sıkı sıkıya bir bağlantı kurmuŖtur (Kehnemuyi, 2001:25). Çocuk büyüdükçe düşünce ve duygusal yaşamı giderek karmaŖıklaŖır. Yanı sıra okulun, toplumun ve kültürün etkisi giderek kendini belli eder. Bundan dolayı okul sonrasında (7 yaŖ sonrası), okul öncesinde saptanan gelişme evreleri vermek oldukça zordur.

Çocukların sanatsal becerileri hızla gelişir. "Bu becerilerin ilk ve en önde geleni görsel sembollerin ve insan figürleri, hayvanlar, evler ağaçlar ve çevredeki diğer objeler için gerçek Ŗemaların gelişmesidir." (Lowenfeld, 1947; Lowenfeld & brittain,1982, akt. Malchiodi, 2005) bir insanı dairesel bir baş, Ŗekilli saçlar, kollar ve bacaklar ile; bir ağacı genellikle kahverengi gövde ve yeŖil tepeli olarak; sarı bir güneŖi kağıdın köŖesinde ve evi sivri üçgen çatılı göstermek gibi sembollerin çoğunda oldukça standarttır. (Malchiodi,2005:127) Çocukların okul öncesi döneme göre yedi yaŖından sonra eleŖtiri yetileri artar. El becerilerinin ilerlemesi yönünde büyük istek duyar. Farkındalıkları geliŖtikçe bilgi sahibi oldukları Ŗekilleri anlatmakta ve ifade etmekte zorluk yaşamaya başlarlar. Her sorunun kesin bir çözümü olmadığını bilirler. BireyselleŖme gereksinimi duyarlar. Yapıtları üzerinde titizlikle çalışırlar.

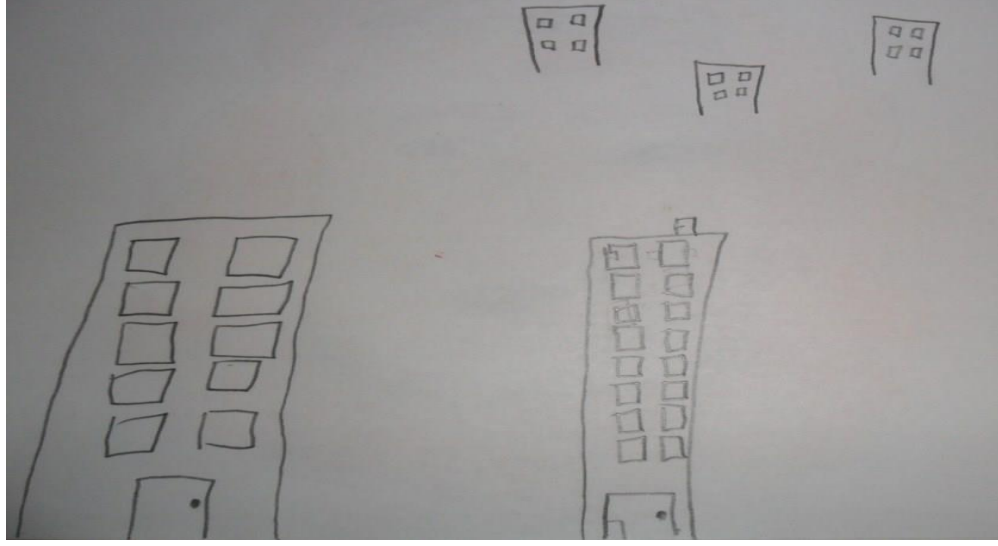
Resim 21 (7 yaş kız)

Cinsiyet ayrımı gözetmeksizin çizilen anne, baba, ev, çiçek gibi resimlerde çocuk, resmini sıkıntı duymadan ifade edebilirken okul sonrası dönemde anlatmak istediklerini ifade edemediğinin farkına varır. Öz bilinç gelişmemişken kendine güveni fazladır bu nedenle resimlerini özgürce çizebilir. Fakat kavram yeteneği arttıkça, kendine olan eleştirileri de artar. Öz bilinçleri gelişmektedir, teknik bilgileri de artar fakat yaratıcı etkinliklerinde amaçlarına ulaşamama korkusu nedeniyle kendilerine güvenlerini kaybederler. Resim yapmaya bu nedenle ara verme ya da çizimlerde gerileme görülebilir.

Resim 22 Savaş Kavga (7 Yaş erkek)

Çocukların resimlerinde bu dönemde abartılar, vurgulanmış unsurlar ya da atlanan kısımlar bu dönemde özgürce kullanılmaktadır. Resimlerinde önem vurgulamak için kullandıkları bu unsurlar bazı resimlerde yaşanmış travmaları işaret edebilir. Sekizinci yaşta işlevsel somut mantık gelişiminin ilk işaretleri resimlere yansır. Çizgilerle gerçeğe yakın oranlar dikkat çeker. İşlevsel mantığın bu yaşta devreye girmesi ile birlikte orantının paralellik göstermesi resim yeteneği ile bilişsel mantık gelişiminin arasındaki ilişkiye bir kez daha dikkati çeker. Burun delikleri ve kulak çizgileri gerçek oranlara yakındır. Dudaktaki bir ben, t-shirt'ün bisiklet yakası ihmal edilmez. Bunlar genellikle modele bakılarak yapılmış çalışmalar değil, hafızaya yerleştirilmiş detayların kağıda dökümüdür. Bu detayların çizgilere yansması, bu yaşta bilişsel yeteneğin gösterdiği gelişme aşamasını ortaya koymasından önemlidir. (Keskin S, 2010:30)

Resim 23 Perspektif (10 Yaş erkek)

Malchiodi'ye göre sanatsal gelişimin dokuz-on iki yaş arası gerçekçilik evresinde somut işlemler dönemi sürmektedir. Çocuk ben merkezli düşünceden uzaklaşır, başkalarının düşünce görüş ve hislerine dikkat etmeye başlarlar. Bu yaşın çocukları etrafındaki dünyayı hızla fark etmeye de başlar ve daha önceki anlatım yolları(şematik temsiller) artık kendi algılamalarını resimlerinde gösterme gereksinimine cevap vermez olur. (Malchiodi,2005:133) Şematik temsilden uzaklaşma ve çizgi, biçim ve ayrıntıyla anlatılarda artan bir karmaşıklaşma vardır. İlk perspektif denemeleri yapılır. Çocuklar artık basit bir yer çizgisi çizmezler, yerine derinlik yaratmak için yerle göğün birleşmesini çizerler. Doğadaki renkleri daha sadık olarak gösterirler (yapraklar tek bir yeşil yerine pek çok renk olabilir.)ve insan figüründe cinslere göre özellikler daha ayrıntılı ve farklıdır. (saç, giysi ve beden yapısı daha ayrıntılıdır. (Malchiodi, 2005:134). Önceki perspektif denemelerindeki 'üstüne katlama' niteliklerinin yanlış olduğunu fark edip üçüncü boyutu gösterebilmeye uğraşırlar. Örneğin çocuk artık masayı iki ayağı önde, iki daha küçük ayağı arkada bir dikdörtgen olarak çizebilir.

Çocuk resimleri, çocuksu sevimliliklerini kaybetmiştir. Çocuğun resim yaparken üçüncü boyut, gerçeğe benzetme kaygısı, hala devam etmektedir. (Kırışoğlu, 2002. akt İnan, 2006). Yanı sıra resimlerde görülen bu ilginin

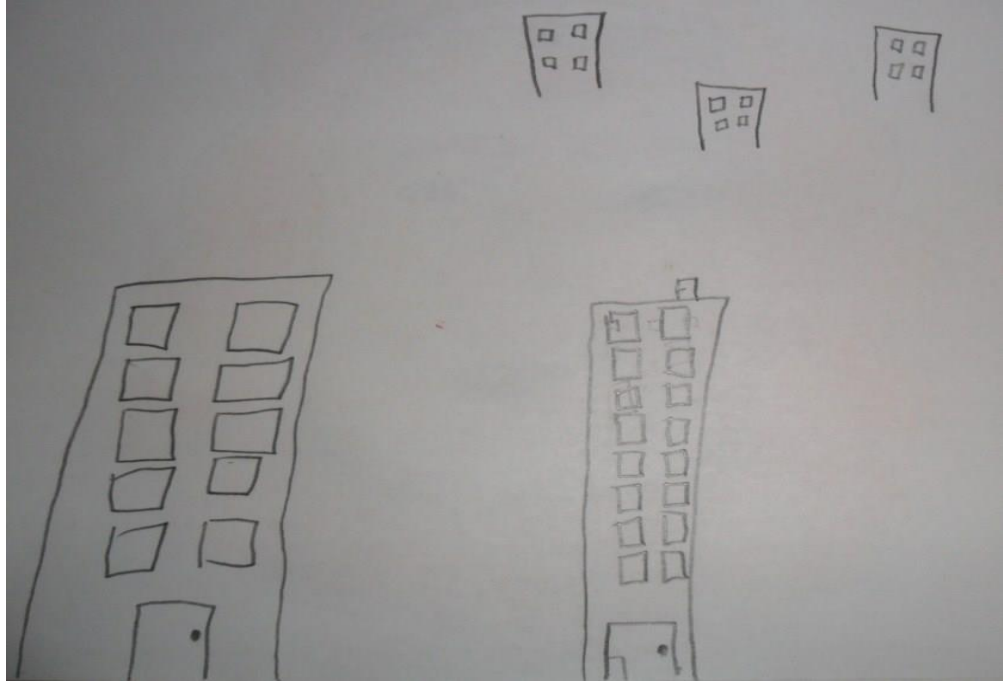
azalmasındaki bir başka sebep Witelson tarafından şu şekilde açıklanır; “Beynin sağ yarım küresi artistik, sol yarım küresi analitik (sözel mantıksal) anlatımların bölgeleridir. Okula başlayan çocukta, sözel ve yazınsal anlatımında güçlenme sağlayan sol yarım kürenin etkisine karşılık, artistik anlatımı sağlayan sağ yarım kürenin etkisinin azaldığı varsayılır. (Witelson,1977, akt Kırıçoğlu,1991)

Resim 24 Resmin Üstüne Yazı (9 yaş kız)

Okuma yazma öğrenmesiyle birlikte resimlerdeki anlatım yazı ile desteklenir. Kimi zaman da resim yazılı açıklamada destekleyici durumuna gelir. Bir başka yönden çocuğun bu yaşta resimle anlatımını yeterli bulmayarak çevresindekilere resimde vermek istediklerini sözle anlatmaya girişmeleri de bu nedenledir. Çocuğun yazı ile birlikte, yön gösteren ok işareti, banka amblemleri, PTT yazısı gibi kimi simgeleri, işaretleri de çizgileri arasına yerleştirdiği görülür. İçinde yaşadığı kültürü tanıyıp, anlama gereği duyar. Örneğin, küçük çocuk resminde hareket duygusunu birbirini izleyen çizgilerle verirken, okul çocuğu hareketi nesnelere gerçek hareketlerini resimlerinde çizgiyle göstermeye başlar; bayrağı dalgalandırır, bacadan çıkan dumanı savurur, rüzgarın etkisiyle ağacı eyer, insanları koşturur... vb. Üçüncü boyut ve perspektif, ışık-gölge, renk ve çizginin bütün olanakları öğrenmeye çalışır. Çocuğun beğenilerinin de daha gelişmiş

olduğu görülmektedir. Çocuk, çevreye ve kendi çalışmalarına eleştirel tavır yöneltir. Resimlerinde gerçeklik ve düzen kaygısı vardır. Kendine olan güveni azalmış ve hata yapma kaygısı yaşamaktadır. Bu yüzden, çalışmalar sırasında sık sık öğretmenin onayını almak için resmini gösterir. Dışarıdan güven aramaktadır. Çocuğun gerçeği yansıtma becerisi geliştirilebilirse, yaratıcılığı da duraksamadan gelişmeye devam eder (Kırıçoğlu, 2002. akt İnan, 2006).

Resim 25 Perspektif (10 yaş erkek)

Onuncu yaşta konsantrasyon belirgin artar. Resimlerde profil çalışmaları görülür. Bu perspektif algılamanın ilk işareti olarak kabul edilebilir. Nitekim, işlevsel soyut silojistik mantığın belirmesinin de artık eli kulağındadır. (Keskin S, 2010: 31). Perspektif ve orantı on birinci yaşta görülür. Perspektif anlatım ile beynin bilişsel gelişmesinin işlevsellik kazanmasının eş zamanlı olması, resim yeteneğinin bilişsel fonksiyonların paralellik gösterdiğinin bir diğer işaretidir. (Keskin S, 2010: 27). Onuncu yaştan sonra resimlerde perspektif belirgin işlev kazanır. Çocuk orantılı düzenlemeleri içeren görsel anlatımlar kullanmaya çalışır. Ortalama 11 yaşlarında çocuklar somut işlemlerin dışına ve soyut işlemler

dönemine doğru hareket ederler ve dili somut objelerin olmadığı yerde özellikle soyut objeler için, düşüncenin tekerleği gibi kullanırlar (Charles, 2000, akt Aydın,2006).

Resim 26 Çizgi Kahramanı (10 yaş kız)

Bu dönemde çizgi kahramanlarının ve karikatürlerin popüler olması şaşırtıcı değildir. Bir insan resmi yapması istendiğinde çocuklar ve ergenlik öncesi dönemdekiler artık resminin kalitesinden memnun olmak için karikatür ya da çizgi roman karakterleri yapmayı tercih edebilirler. Çünkü karikatür karakterlerinin özellikleri abartılı, acayip ya da çirkin olabilir ve insan figürü çizmek için foto grafik gerçekçilik ya da o kadar fazla teknik beceri gerektirmezler. Ancak bu evredeki bazı çocuklar tekrarlayan imgeleri seçerler ya da kopyalamayı tercih ederler. Lovenfeld'e göre on iki yaş sahte gerçekçilik dönemidir. Bu dönemde genç, mantık çağına girmiş sayılır. Dünya sorunlarını, çevresinde yaşanan olayları,

yaşadığı duyguları somut ya da soyut düşünceleri rahatlıkla aktarabilir. Bunu kendine has bir ifadeyle resimlerine yansıtabilir. Artık bu dönemde nesnelere oranlarını, boyutlarını, derinliklerini rahatlıkla fark eder ve resimlerinde ifade edebilir. Çoğu yetişkin bu evreye erişemez. Çünkü bir önceki evrede gerçeği olduğu gibi çizemediğini düşünerek cesareti kılan çocuk resim yapmayı zamanla terk eder. Ancak 13- 14 yaşlarına geldiğinde resim yapmaya devam eden çocukların resimlerinde perspektifin tam ve etkin bir şekilde kullanıldığı görülür. Resimdeki ayrıntılar artar. Renk ve desene daha çok dikkat edilir. Soyut imgeler yaratmaya başlarlar. Bu nedenle eğitim sistemi içinde ilköğretim dönemini kapsayan 04-12 yaş dönemi resimsel ifadenin gelişimi için, dolayısıyla bireysel ifadenin var olması için büyük önem taşır. Çocuk resimleri yargılamalardan uzak, kabul edilerek geliştirilmelidir. Bu süreç zaten çocukların doğasında vardır. Engellenmemelidir. Sonuç olarak, çocukların çizimleri onların psiko-motor gelişimi, hayal güçleri, hafıza ve algılama kapasiteleriyle yakından ilişkilidir. Çocukların çizimleriyle kendi iç dünyalarının kapılarını başkalarına araladıkları ve bu çizimleri bir dil olarak kullandıkları görülmektedir. Çocukların çizimleri incelendiğinde bazı genel aşamaların (mesela, yuvarlak şekilden daha karmaşık şekillere; detaysız çizimlerden detaylı çizimlere; tek renk kullanımından çok renk kullanımına; farklı renklerle farklı duyguları anlatmadan aynı renkle farklı duyguları anlatmaya) olduğu kabul görse de unutulmamalıdır ki bu aşamalar her çocuk için geçerli olmayabilir. Hatta bu aşamalar her çocuk tarafından aynı zaman aralıklarında geçirilmesi gereken mutlak aşamalar değildir. Arnheim (1974) çocukların değişik aşamalardan değişik zamanlarda geçtiğini belirtmiş ve bazı çocukların bazı aşamaları atlayıp, bazı aşamaları da aynı zamanda geçirdiklerini ileri sürmüştür. Çocuklar bir sonraki aşamaya eriştiklerinde bir önceki aşamaya dair belirgin özelliklerin varlığını devam ettirebilmektedirler. Eğer çocuk yeni bir aşamaya geçtiğinde zorluklarla karşılaşarsa daha önce geçmiş olduğu aşamalara gerileyebilir. (Keskin B, 2006)

Tablo7. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Temel Özellikleri

Evreler	Ortalama Yaşlar	Temel Özellikler
Duyusal-Hareket Dönemi	(0-2 yaş)	<ul style="list-style-type: none"> - Kendisini nesnelere ayırt eder. - Amaçlı davranışlar yapmaya başlar. - Nesne kalıcılığı kavramını edinir. - Döngüsel tepkiler ortaya koyar. - Taklit ve oyunlar yapar.
İşlem Öncesi Dönem • Sembolik işlem dönemi • Sezgisel işlem dönemi	(2-7 yaş) (2-4 yaş) (4-7 yaş)	<ul style="list-style-type: none"> - Dili kullanmayı, nesnelere imgeler ve sözcüklerle belirtmeyi öğrenir. - Nesnelere tek bir özelliğe göre sınıflar. - Düşünceler ve konuşmalar benmerkezlidir. - Konuşmalarda animizm ve monolog tarzı görülür. - Sıralama ve sayı uygunluğunu kavrayamaz.
Somut İşlemsel Dönem	(7-14 yaş)	<p>Nesne ve olaylara ilişkin mantıklı olarak düşünebilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sayı (6 yaş), kütle (7 yaş) ve ağırlık (9 yaş) korunumu kavramlarını edinir. - Nesnelere farklı özelliklerine göre sınıflar ve onları bir özelliğe göre sıraya koyabilir. - Geriye dönülebilirlik ve merkeziyetsizlik gelişir.
Soyut İşlemsel Dönem	(11 yaş ve üstü)	<p>Soyut düşünme gelişir.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Değişkenleri birleştirip ayırabilir. - Varsayımsal, geleceğe yönelik ve ideolojik sorunlarla ilgilenir. - Ergenlik ben-merkezciliği görülür

Kaynak: Dembo (1991) ile Atkinson ve diğ. (1999). Akt. Küçükkaragöz (2011)

Lovenfeld Sanatta Gelişim Evreleri Piaget'nin Kuramı İle Eşleştirilmesi			
Karalama (2-4yaş) Devinim-duyusal	Şema Denetimli, denetimsiz Kimileri isimlendirilmiş El ve göz uyumu Hep aynı çizim	Renk Duygusal isteği bağlı	Uzam Her yer
Şema öncesi (4-7yaş)	Kaba formlar Düşsel öyküler Benmerkezci, altı yaşında daha sosyal, dil kazanılmış; yavaş ve somut düşünme	Sevdikleri renkler	Yüzen şekiller Taban çizgisi Maskeleye
İşlem öncesi	Tipik biçimler Somut nesnelere ve olaylara mantıksal işlem. Örneğin seri yapma, ölçülere göre düzenleme, sınıflandırma, durumu koruma başkalarının görüşlerine inanmak	Eşyaya bağlı renk, bilinen renkler	Karışık boyutlandırma boşlukta
Şematik (7-9yaş)	Gerçekliğin doğuşu	Gerçekçi Kimi gölgelemeler Karışık renkler	Çok yönlü taban çizgisi.
Somut işlem	Gerçekçilik (13-21)	Dışavurumcu renk ile gerçekçi renk anlayışı	İlkel görünümlü perspektif sorunu hala var
Gerçekliğin doğuşu	Ergenlik		Çok yönlü görüş
(9-12yaş) Çete çağı	Kimi hareketler görülür. Roller(kız-erkek) belirlenir. Giysiler farklılaşır. Cinsiyetlere dikkat etme. Sevgi/nefret resimleri eski şemalar tekrarlanır. Hareket var Üç boyutlu biçimler Soyutlama		

Tablo 8 Kırısoglu ve Stokrocki, 1997, s. 2.10

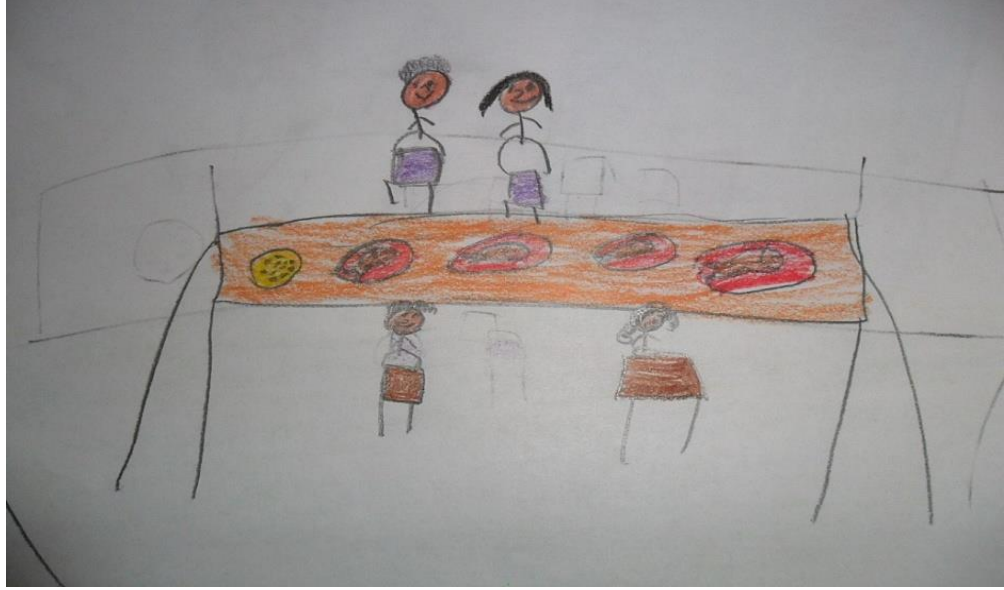
Çocuk Resimlerinin Özelliği

Çocuk resimlerinin dünyanın her yerinde birçok yönüyle ortak özellikleri vardır. Genellikle 2–12 yaş grubunu kapsayan bu ortak resim özelliklerinden düzleme ve saydamlık özelliği 5-7 yaşlar arasında görülmektedir. Çocukların resimlerinde en çok çözüm gerektiren sorun; iki boyutlu resim düzleminde üçüncü boyut görünümünü gösterme çabalarından kaynaklanır. Çocuklar bu sorunu çözerken kendine özgü bazı resim özelliklerinden faydalanır.

Düzleme Özelliği

2–12 Yaş grubunun ilk evrelerinde çocuklar bilinçsiz olarak, resim yaptığım kâğıt düzdür, düz bir yüzeye herhangi bir nesnenin resmini ancak düz olarak yapabilirim diye düşünür. En çok 5 ve 7 yaşlarında görülen ve mekân kavramının temelini oluşturan bu özellikte çocuk, resmini, yaptığı yüzeye uydurmaya çalışır. Burada nesnenin görüldüğü gibi değil, görülmesi gerektiği gibi çizilmesi söz konusudur. Çocukların birden çok bakış açısıyla resim yaptıkları düşünülürse, böyle bir özelliğin olmasına da şaşmamak gerekir. Hem kuşbakışı, hem de karşıdan bakışla resim yapıldığında, ister istemez bu özellikte çizimlerle karşılaşılır. Söz gelimi bir masa çiziminde, masanın üst kısmı kuşbakışı çizilirken, bacakları karşıdan bakış açısıyla çizilir. Ya da bir mahalle resminde, evler karşıdan bakış açısıyla çizilirken, yollar kuşbakışı çizilir (Türkdogan, 1981, s.38; Artut, 2004, s.214; Yolcu, 2004, s.145 akt. AYDIN). Düzlemeleme resim özelliği 12 yaşına dek görülebilir. Resimde görsel uzam yeteneğinin artmasıyla bu yaştan önce ya da bu yaştan itibaren resimde perspektifin hissedilmesiyle düzlemeleme özelliği kaybolur. Düzleme, bir görüş noktasından değil de birçok görüş noktasından bakıyormuşçasına nesnelere çizilmesidir. Bu kimilerine göre farklı zamanlarda elde edilmiş algısal bilgilerin bir resimde kullanılmasıdır. Çocuk bu tür resimleri ya kendisi resmin etrafında dönerek ya da resmi döndürerek çizer. Bu

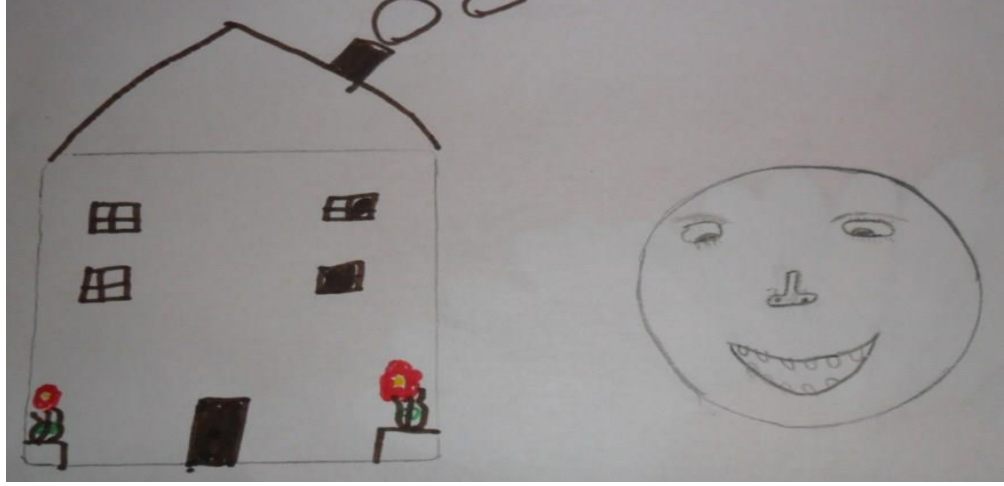
aynı zamanda çocuğun kimi zaman her şeyi en doğru biçimde göstermek için sarf ettiği bir çabanın sonucudur. Ancak, düzleme yine de çocukta gelişmekte olan mekan kavramının alt basamağını oluşturur.(Kırıšođlu,1991, s.91)

Resim 27 Yemekte Aile Resmi (8 yaş kız)

Tamamlama Özelliği

Aynı yaş grupları içinde çocuklar, doğaya dıştan değil, içten, merkezden bakar ve görmeye çalışırlar. Bir nesneyi ya da olayı, onunla ilişkili bir başka nesne ya da olaylarla birlikte düşünürler. Yani algıları tikel değil tümeldir. Bildiklerinin farkında olduklarını göstermek ister ve oluşturdukları resme dahil ederler. Daha çok da bildikleri ve düşündükleri gibi çizerler. Örneğin insan, hayvan ve ağaç gibi çizimlerinde gördüklerinden çok onunla ilgili bildikleri her şeyi resme eklerler. Bir ağaç resminde ağacın görünmeyen kökleri, yüz resimlerinde görünmese de dişleri, profilden çizimlerinde diğer gözü de eklemeleri gibi. Aslında saydamlık özelliğiyle de benzerlik taşımaktadır (Türkdogan, 1981, s.39; Yolcu, 2004, s.146 akt. Aydın, 2006).

Resim 28 Tamamlama Resmi (9 yaş erkek)

Resim 29 Yanyana Resimler (7 yaş kız)

Yetişkinler arka arkaya konmuş iki nesneyi, öndekini tam arkadakini yarım ya da görüldüğü kadar yansıttığı halde; 7-8 yaşın altındaki çocuklar modeldeki nesnelere ayrı ayrı çizmektedirler. Yedi yaşın altındaki çocuklar “gördüklerini değil, bildiklerini” çizmekte; ancak 7-8 yaşından sonra bakış açılarına özgü çizimler yapabilmektedirler.

Resim 30 (7 yaş kız)

Saydamlık Özelliği

Çocuğun tamamlama özelliğindeki gibi gördüğünü değil bildiğini özellikle de ispatlamak istercesine hareket etmesi sonucu resimlerinde saydamlık özelliği ortaya çıkar. Diğer bir deyişle çocuktaki bütünlük endişesi ve düşüncesinin resimdeki yansımasıdır ve tamamlama özelliği ile karıştırılabilecek kadar benzerlik taşır. Bu özellik belirli yaş gruplarında (5–7) sıkça görülür. Bu, çocuğun görsel bir gerçekçiliğe ulaşamamış olmasıyla da ilişkilidir. Çocuk, henüz nesnelerin çeşitli koşullar karşısında değişik görünüşler içinde bulunabileceği görüşüne ulaşamamıştır. Görsel algısı bunları fark edebilecek durumda değildir bu sebepten, örneğin bir ev konusunda çocuk evin dıştan görünüşü ile içini, odalarını, eşya ve insanlarını hep birden gösterir. Saydamlık yaş ilerledikçe, çocuğun algısı yetkinleştikçe azalır. Ama bazen 12–13 yaşlarına dek devam eder (Keskinok, 1968, s.17 akt. Aydın, 2009). Kimi araştırmacılar bu özelliğe öyküleştirme (narrativite) adını verir.

Resim 31 Anne Karnında Bebek (7 yaş kız)

Boy Hiyerarşisi Özelliği

Boy hiyerarşisi özelliğinde de çocuğun kendi bildiğince hareket etmesi söz konusudur. Bu özellik, çocukların önemseydiği, sevdiği ve değer verdiği varlıkların, diğerlerine göre daha büyük ve resim yüzeyinin merkezi bir yerinde etkin bir biçimde ele alınması özelliği olarak tanımlanabilir (Yolcu, 2004, s.146 akt. Aydın, 2006).

Resim 32 Ailenin Boydan Resmi (5 yaş erkek)

Boy hiyerarşisinde nesne ve figürler arasındaki büyüklük farkları uzaydaki görüşlerine göre değil, ifade edilen şeyin önemine göre değişir. Örneğin, önemli bir kişi uzakta da olsa önemsizden daha büyük gösterir. Luquet'nin de dediği gibi, çocuk kendince önemli olan şeyi tanımlayabilmek için onu daha bir abartır. (Keskinok, 1968, s.18 akt. Aydın,2006). Çocuk kendi iç dünyasına ait değerleri kağıda aktarır. Onun dünyasında annenin rolü baskınsa anne babanın rolü baskınsa baba daha büyük çizilir. Çocuk yapmak zorunda kalıp istemediği figürleri kendi dünyasındaki anlamlarına göre belli belirsiz, küçük ya da kağıdın köşesine iliştilmiş şekilde çizer. Lowenfeld'e göre bu durum, çocuğun o nesne ile olan duygusal ilişkisinden kaynaklanır. Bunda belki de önem verdiği o parçayı önce ve büyük çizmesinin payı vardır. Arnheim bu parça bütün oransızlığı çocuğun parçaya dikkat ederken, bütünle ilişkiyi kuramadığı biçiminde açıklar. (Kırıçoğlu,1991:92)

1.1.2. Çocuk Resimlerinin İncelenmesi Ve Tarihçesi

Çocuk resimleri yaklaşık iki yüzyıldan fazla araştırmayı içermektedir. Başlıca üç düşünce çocuk resimlerine ilginin sebebini bizlere açıklamaya yardımcı olur. İlki; Sanayileşmeyle birlikte çocukların bilişsel kapasitesinin artırılması istenmesidir. Sanatın el becerilerini geliştirmesi beklentisi ile ucuz ve vasıflı iş gücü sağlanmaya çalışılmıştır. Çocuk resimlerine ilginin sebebi olan ikinci yaklaşım ise Toplumsal kaygılarla ortaya çıkan düşünceden kaynaklanan çocuk eğitimi üzerine yapılan çalışmalardır. 19.Yüzyıldan sonra başlayan ve 20. yüzyıl boyunca devam eden psikolojinin sosyal bir bilim olarak akademik çerçevede yeni bir perspektif geliştirmeye başlamasıyla çocuk resimleri, psikolojik boyutta incelenir. Bu da çocuk resimlerinin onların zihinsel yapılanmasını gösteren çalışmalar olduğunun düşüncesidir. Çocuk resimlerinin yorumlanmasındaki baskın sebep bu düşünceyle çıkış bulur. O dönemde çocuk resimleri çocuklar için estetik kaygıdan uzak görülür. Daha sonra Franz Cizek'in çalışmalarıyla çocuk resimlerinin estetik yapı oluşturduğuna kanaat getirilir. İşte bu yaklaşım üçüncü yaklaşım olan çocuk resimlerine estetik bakış açısını oluşturur. Çocuk resimlerine olan ilginin başlaması Jean-Jacques Rousseau'nun çocuklara ve onların eğitimine yönelik düşüncelerinde odaklanır(1761). Rousseau çocuklar ile ilgili çalışmaların toplum açısından önemli olduğunu vurgular. Rousseau çocuğun sanat eğitimi konusunda şu yorumda bulunur: "Öğretilecek bütün sanatlar, çocukların uzuvlarını daha iyi kullanmalarını sağlamak amacıyla olmalıdır. Mesela resim sanatını öğrenirken gözlerini ve ellerini iyi kullanmaya alıştırmalıdır ve kendisine taklit etmek için bir öğretmenin yaptığı resimler değil doğrudan tabiatın kendisi örnek olmalıdır."*

Çocuk resimleri ve anlatımları üstüne yapılan ilk çalışmalar, farklı yaşlarda çocukların yaptıklarını gözlemlemeye odaklanmıştır. Çocuk resimleri, sanatsal yaşamın evrelerini tarif eden ve çocuğun eğitimi için bu bulgunun önemini vurgulayan bir makale yazan Cooke'un (1885) ilk çalışmalarının konusuydu.

Ricci'de İtalyan çocuklarının resimlerini yayınladı ki bunlar muhtemelen ilk çocuk resimleri koleksiyonuydu. (Malchiodi, 2005)

* Dr . Küken, akt.Birsoy, 2007

Belkide çocuk sanatının bugünkü anlayışının başlangıcında İtalyan profesör Corrado Ricci bulunmaktadır. Ricci “L’Arte Dei Bambini” yayını ile okullardan toplanan çizim ve kil çalışmalarını yayınladı(1887). (resim 35)

Resim 33

Resim34

Ricci'nin kitabından o yıllara ait bir örnek

Ricci çocukların resimlerinde bulunan kaba ve yanlış yapıların ısrarla devam ettiğini gözlemleyerek, zekâ eksikliği belirtilerini bu çizimlerin yansıtabileceğini söyledi.(resim 36) beklide çocukların yanlışları kendi mantıklarına göre doğrudur. Kerschensteiner (1905) Almanya'daki okul çocuklarının binlerce resmi üzerinde yaptığı inceleme sonunda çocukların yaşlarını da göz önünde bulundurarak üç temel kategoriye ulaşmıştır. Bunlar: şematik resim, görsel görünüşe göre çizilen resim ve üç boyutlu mekânı temsil eden resimlerdir. (Yavuzer,1992). Daha sonra Rouma (1913) çocuklarının resimlerinde insan figürünün birbirinden farklı on evreden oluştuğunu fark etmiştir. Beklide çocuk resimlerindeki bu ilk sınıflamaların en önemlisi Luquet'e (1913,1927) aittir.

Luquet'nin beş gelişim evresinden oluşan sınıflandırması, birleştirici bir kuramı içermesi ve Piaget'in daha sonraki çalışmalarını etkilemesi nedeniyle önemlidir. Luquet, çocuk resimlerinin (Piaget'in deyimiyle zihinsel imge adı verilen) bir iç modele dayandığını varsayıyordu. Bununla birlikte gerek Luquet gerekse daha sonra Piaget, çocuk resimlerinin esas itibarıyla gerçekçilik niyetiyle çizildiği savını sürdürdüler. Luquet'nin önerdiği resim gelişim evrelerinin sıralanışı, hem düzenleme ve grafik becerilerdeki gelişme evrelerini hem de çocuğun gerçeklikle ilgili niyetlerindeki gelişme evrelerini dikkate alıyordu. (Yavuzer,1992). Çocuklardaki çizgisel gelişim bilişsel gelişime paralel izlenir. Çocuklardaki gelişim onların yaptığı resimlerle izlenebilir. Ayrıca resimler zeka yaşına ilişkin ayrıntıları da barındırır.

Goodenough, resim yapmanın belli yönlerinin çocuğun zeka yaşıyla örtüştüğü ve dolayısıyla zeka ölçüsü olarak kullanılabilceği varsayımına dayanarak Bir insan çiz (DAM) testini geliştirdi. (Malchiodi,2005). 1926'da resimle zeka ölçümü adlı kitabını yayınladı. Bu çalışma ve bunu izleyen Harris'in çalışmaları da geleneksel yaklaşımın dışında, çocuk resmini zihinsel gelişimi değerlendirmek üzere kullanmayı hedefliyordu. (Yavuzer, 1992). Goodenough ve Harris'in yaklaşımı zeka ölçümlerinde resimlerin kullanılması ve değerlendirilmesi ile ilgilidir. Modern psikolojinin ataları Freud ve Jung her ikisi de sanat, semboller ve kişilikler arasındaki bağlantılarla ilgilendiler. Freud imgelerin unutulmuş ya da bastırılmış anıları temsil ettiğini ve bu sembollerin rüyalar veya resimle anlatımlar aracılığıyla ortaya çıkabileceğini gözlemledi. Freud evrensel insan çatışmalarının ve nevrozun, ressamı sanatsal yaratıcılığa yönlendirdiğine inanıyordu. Bu gözlem, resimle anlatımın insan ruhunun iç dünyasını anlamaya giden bir yol olduğu inancını önce uyandırdı ve sonra da doğruladı. (Malchiodi,2005,s25).

Freud`la birlikte sanat ve sembollerle çalışan bir diğer araştırmacı Jung`dur. Freud nevrozların ve içsel çatışmanın sanat eserlerini ortaya çıkardığını savunur. Jung da semboller yaratan hayal gücünün benliği geliştirmesinden

bahseder. Ona göre rüyalarda var olan sembollerin kişinin sagaltımını sağlayan önemi vardır. Çocukların insan figürü resimlerinin zekayı değerlendirmede kullanan Burt (1921), Goodenough (1926) ve Harris'in (1963) yanı sıra diğer teorisyen ve araştırmacılar (Koppitz, 1968; Machover, 1949; Hammer,1958) çocukların resimlerine gelişmenin ve kişilik özelliklerinin belirleyicisi olarak bakmaya başladılar.

Franz Çizek (1920) çocuk resimlerini estetik boyutta inceledi. ABD'deki çalışmalarında çocuk resimlerindeki özgür anlatıma verdiği önem sanat eğitimcilerinin dikkatini çekti. Çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için özgür kılınmaları gerektiğine, yetişkinlerin etkisinden uzak tutulması gerektiğinin önemine dikkati çekti. 1897 yılında çocuklar için bir sanat okulu açtı.

Kellog ve Lowenfeld çocukların resimlerindeki estetik gelişimleri incelediler. Kellog dünyadaki farklı kültürlerde yaşayan 30.000 den fazla çocuğun resimlerini kategorize ederek bir atlas ve anahtar yaratırken Lowenfeld, çocukların psikolojik eğilimlerini incelemiştir (Ünal, akt. Dülger, 2008) Lowenfeld, günümüzde halen geçerliliği devam eden incelemeleri içeren, çocukların sanatsal anlatımlarında onları doğal gelişme evrelerine göre yönlendirmede öğretmenler için uygun metotlar konusunun işlendiği "Yaratıcı ve Zihinsel Gelişme" Creative and Mental Growth (1947) kitabını yazmıştır. Lowenfeld'e göre çocukların resimde fark edilen büyümesi, düşüncelerinin düzenlenmesi ve bilişsel yeteneklerin gelişmesine benzer. Bu bağlamda resimle anlatımlar motor beceriler, algılama, dil, sembol oluşumu, duyuşsal farkındalık, uzamsal oryantasyon gibi çeşitli alanlarda ortaya çıkan yeteneklerinin göstergesidir. Lowenfeld fikirlerini Burt ve diğerlerinin ilk çalışmalarının çoğuna dayandırarak sanatsal gelişimin altı evresini tanımladı. (Malchiodi, 2005 :103). Gardner (1980) ve Winner (1982) Lowenfeld'in resim yapma ve çocuk gelişimi alanındaki çalışmalarına devam ettiler. Her ikisi de çocukların yaptığı resimlerin onların bilişsel yeteneği gelişimiyle bağlantısını vurguladılar.

Arnheim bir psikolog olarak, resimle anlatıma farklı bir açıdan bakar ve 1940 ve 50'lerde yaygın olan, psikoanalitik etkilerin desteklendiği bir inanış olan çocukların resimlerinin sadece zekalarının göstergesi olduğu ve yapının duygusal çelişkilerini ortaya koyduğu fikrinden ayrılır. (Malchiodi, 2005: 35). Arnheim'e göre çocuk resimlerindeki gelişme bir algısal olgudur. Bu gelişme algısal ayırmsama süreci içinde gerçekleşir. Çocuk resimleri gerçek bir yaratmadır. Çocuk gördüğü nesnenin yapısal bir eş değerini resimlerinde yaratır. Arnheim, çocuğun çizgisiyle algısı arasında bağlantıyı kurarken bu işlemin ussal yanı ile birlikte gelişimsel yanını da vurgular. (Kırısöğlü, akt, Metin, 2009).

Çocukların resimle anlatımlarının terapötik müdahalede kullanılmasına yönelik eğilim resim terapisi alanının doğuşunu tetikler. Yirminci yüzyılın başlarında psikoloji ve eğitime olan ilgi, 1940 ve 50'lerin sonlarında resim terapisinin gelişimini etkiler. Resim terapisinin odağı sadece çocukların anlatımcı çalışmalarını çözmek değil resim yapma sürecini de söz konusu terapötik etkinin içine almaktır. Resim terapisinin bir meslek olarak ortaya çıkması 1940'larda Margaret Naumburg sayesinde olmuştur. (Malchiodi, 2005: 36). Psikoanalize duyduğu ilgi ve Walden'da çocuklara resim öğretmesi sonucunda Naumburg, resmi sembolik bir konuşma biçimi olarak görmeye başladı ve serbest resimle anlatımın psikoterapötik tedavi için faydalı olduğu sonucuna vardı.(Naumburg, akt, Malchiodi, 2005 :36) Naumburg'dan birkaç yıl sonra ressam, eğitimci ve resim terapisinde öncü olan Edith Kramer, çocuklarla resim yapmanın aslında var olan bir başka bileşenine işaret etti. Kramer (1993) resim terapisindeki iyileştirici potansiyelin yaratıcı çalışmayı harekete geçiren psikolojik süreçlerde yattığına inanıyordu. (Malchiodi, 2005 :37)

İngiltere'de, çocuk doktoru Donald Winnicot (1971) çocuğun resminin terapist ve çocuk arasında bir iletişim aracı olarak kullanılabilmesi fikrini inceledi. (Malchiodi, 2005 s38) Winnicot "resim tamamlama oyunu" adını verdiği bir teknik geliştirdi. Kağıda çizdiği çizgiye çocuğun yeni bir çizgi eklemesini bekleyerek oluşturduğu çocuğun kişisel metaforlarını yansıttığı bir iletişim

katalizörü olarak resmi kullandı. Sanat terapisti psikolog Rubin (1984) çocuklarla yaptığı çalışmalarına sanat terapisini, yaratıcı oyunu ve resim eğitimini katmıştır. Resim yoluyla çocukları anlamada Rubin'in felsefesi hem sanatsal ifadeler yoluyla çocukların doğuştan var olan yeteneklerinin gelişmesinin hem de terapistlerin bu işlemi nasıl kolaylaştırabileceklerinin altını çizer. (Malchiodi, 2005 :39) Levick (1983) sanatsal gelişimin belli evrelere sabitlenmesi; Allan (1988) Jungcu yaklaşım ve sembolik iletişim; Cohen & Phelps (1985) ve Malchiodi (1990) şiddet ve istismar travmasının etkisi; Anderson (1992) ve Henley (1992) çocukların resimle anlatımlarında özel gereksinim ve özürlü durumlarıyla gelişimsel açıdan incelenmesiyle ilgili konularda yaptıkları çalışmalar da resim eğitimi, resim terapisi ve psikoterapi felsefesini kullandılar.

Silver(1996)önce sağır çocuklarla, sonra öğrenme özürlü felçli yetişkinlerle çalışmalar yaptı. Çocuklarla yaptığı çalışmalarla onların bilişsel gelişiminin izlenebileceği *Silver Resim Testini* ve *Bir Hikaye Çiz* testini geliştirdi. Resim terapisi alanındaki araştırmacılar, son zamanlarda yansıtmacı resimlerde olan belli maddeler, elemanlar veya dışarıda bırakmalar yerine resim yapma süreci ve malzemenin etkileri gibi yapısal nitelikler aracılığıyla resimleri anlama yollarını araştırıyorlar. Örneğin Gantt ve Tabone (1998) tek tek özelliklere odaklanma yerine resimle anlatımın yapısını göz önüne alan bir değerlendirme aracı geliştirdiler. Benzer şekilde Cohen ve Cox'da (1995) yapısal özellikler, süreç ve içerik yoluyla resimle anlatımları anlamak için bütünleştirici bir yaklaşım geliştirdiler. Resimle anlatımın niteliklerine bakan bu yöntemler yetişkinlerin resimle anlatımlarına odaklanmasına rağmen her iki yaklaşımda da çocukların resimlerine ve diğer yaratıcı çalışmalarına yeni bir bakış için ümit vermektedir ve çocukların resimlerinin nasıl anlaşıldığına etki edebilir. (Malchiodi, 2005: 42)

1.1.3. Çocuk Resimlerine İlişkin Yaklaşım ve Görüşler

Çocuk resimlerini inceleyen çalışmaların tarihçesini incelerken üç yaklaşımdan söz edildi. Bu yaklaşımlar da çocukların bilişsel kapasitesinin

geliştirilmesi için yapılan çalışmalar, çocuk resimlerinin ruhbilimsel açıdan incelenmesini içeren çalışmalar, çocuk resimlerine estetik ve sanatsal açıdan inceleyen çalışmalar tarihsel gelişim çerçevesinde incelendi. Çocuk resimlerine yaklaşımları incelerken aynı konu başlıkları altında ele almak ve yorumlamak yerinde olacaktır.

a. Gelişimsel Yaklaşım

Gelişimsel yaklaşım, çocuğun neden çizdiği sorusuna, oyun kavramını kullanarak cevap vermeye çalışır. Bu yaklaşım çocuk resimlerini bilişsel gelişim, zeka ve görsel algı vasıtasıyla açıklar. Çocuk resimlerini çocuğun fizyolojik gelişim aşamalarına koşut olarak sınıflandırılıp incelenebileceğini ileri süren bu görüşte konu üzerinde çalışmış en önemli araştırmacılar Kerschensteiner, Rouma, Burt, Luquet, Piaget ve Arnheim'dir. (Bostancı, 2006)

Çocuk resimlerinin incelenmesinde tarihsel süreçte gelişimsel yaklaşım değerlendirildiğinde Rousseau'nun izlenim ve çalışmalarıyla başlamak gerekir. Rousseau; Çocuğun sanat eğitiminde ya da oyun sırasında yanlış yönlendirilmemesi gerektiğini söyler. Kopya edebileceği veya onun bilinçaltını etkileyecek ve sınırlayacak örnekler gösterilmemesini önerir. Bu sayede çocuk zihinsel ve algısal yeteneklerinin dışına çıkmaya çalışmayacak ve zorlanmayacaktır.” (Birsoy, 2007)

Corrado Ricci, Rousseau'nun tam tersine örneklendirmenin çocuğun çizgisel gelişimini etkilemediğini savunur. Ona göre çocuk gördüğünü değil bildiğini çizer. Bu dönemde çocuk resimlerinin öğrenmeyle ilgili olmadığı, gelişmenin doğal sürecini içerdiği düşünülür. Bu nedenle çocuk resimlerinin her türlü etkilenmeden uzak tutulması beklenir. Böylelikle çocuk doğal gelişimini tamamlar. (Kırıçoğlu, 1991)

Çocuk resimlerine ilk yıllardaki bu romantik yaklaşım giderek yerini gözlem ve incelemeye dayanan görüşlere bırakır. (Kırıçoğlu, 1991). Dewey'e göre çocuk resimleri çocuğun çok yönlü gelişimini gösteren bir belge özelliğindedir. Ayrıca zihinsel gelişimi de gösterir. Çocuğun gelişim süreci içinde görme, algılama, düşünme ve çevresiyle tanışma sürecinde oyun ve sanatsal etkinliklere karşı dayanılmaz bir dürtü, içgüdüsel, dinamik bir istek vardır. Bu istek, çocukta hayal kurma-imgesel beceri, konuşma, yürüme becerisi ile birlikte veya daha önce de ortaya çıkabilir. Ancak, çocuğun çizme, boyama, yırtma, inşa etme gibi bazı aktiviteleri gerçekleştirebilmesi de kuşkusuz belirli bir kas olgunluğunu gerektirir.(Artut, 2004)

Çocuk bilişsel gelişimine paralel kas kuvveti ve el koordinasyonu becerisine sahiptir. Bu çocuğun hazır bulunuşluk durumunu belirler. Eğitim için gerekli olan yaş standartının oluşturulması bu sebeptendir. Çocuk resimleri onların zeka gelişimleri ve kavram kuramlarıyla ilgilidir. Belirli nesne gurupları içinde ayrılıklarını, karakteristiklerini gösterebilir ve bunu resimlerinde gösterirse, bu o nesneye ait, ne düzeyde bir kavram elde ettiğinin de göstergesi sayılır. Bu bağlamda çocuk resimleri, çocuğun zeka düzeyini de belirlemiş olur. Çocuk resimlerini açıklamada anahtar sözcük olarak kullandığımız 'yaratıcılık', 'özgür deneyim', 'kendini anlatma' terimleri ortaya çıkmıştır. Çocuk resimleri yaratıcı, estetik, zihinsel, toplumsal, bedensel tüm gelişimlerin itici gücü aynı zamanda göstergesi olmuştur. Çocuk çevreyle olan bütün ilişkilerini, yaşantısını resimlerinde anlatır. Kendi kendini anlatma içerden dışarıya doğru gelişen, dışarıdan etki olmadan geliştiğinde ise yaratıcılığın çocuk için en özgün örneğini veren bir olgudur. (Genç,1990:62)

Gelişimci yaklaşımı benimseyen bir diğer isim Cyrill Burt'a göre, çizim bir çeşit bireysel dışa vurum; dilin yetersiz olduğunda ise yarayan bir eylem olmasının ötesinde çocuğun kurgulama gücünü geliştiren bir etkinliktir. Çocuk resim yaptığında duygusal, algısal, zihinsel boyutta işlem yapar. Böylece yaptığı çalışmalar onun zihinsel gelişimine fırsat verir. Soyut düşünebilir, kavramsal

yargıları olur. Çocuk resimleri çocukların zeka düzeylerini belirlemede bir ölçüdür.

Sonuç olarak, çocukların çizimleri onların psiko-motor gelişimi, hayal güçleri, hafıza ve algılama kapasiteleriyle yakından ilişkilidir (Toomela, 2002, akt, Keskin,B, 2006). Çocukların çizimleriyle kendi iç dünyalarının kapılarını başkalarına araladıkları ve bu çizimleri bir dil olarak kullandıkları görülmektedir. Çocukların çizimleri incelendiğinde bazı genel aşamaların (mesela, yuvarlak şekilden daha karmaşık şekillere; detaysız çizimlerden detaylı çizimlere; tek renk kullanımından çok renk kullanımına; farklı renklerle farklı duyguları anlatmadan aynı renkle farklı duyguları anlatmaya) olduğu kabul görse de unutulmamalıdır ki bu aşamalar her çocuk için geçerli olmayabilir. Hatta bu aşamalar her çocuk tarafından aynı zaman aralıklarında geçirilmesi gereken mutlak aşamalar değildir. Arnheim (1974) çocukların değişik aşamalardan değişik zamanlarda geçtiğini belirtmiş ve bazı çocukların bazı aşamaları atlayıp, bazı aşamaları da aynı zamanda geçirdiklerini ileri sürmüştür. Çocuklar bir sonraki aşamaya eriştiklerinde bir önceki aşamaya dair belirgin özelliklerin varlığını devam ettirebilmektedirler. Eğer çocuk yeni bir aşamaya geçtiğinde zorluklarla karşılaşarsa daha önce geçmiş olduğu aşamalara gerileyebilir.(Keskin, B, 2006)

b. Ruhbilimsel Yaklaşım

Arnheim (1992), sanatın işlevi konusunda şu gözlemden bulunmuştur: “ sanat, sıkıntılı dönemlerde, insanın varoluş koşullarını anlama aracı olarak ve bu koşulların korkutucu yönleriyle baş etmeye, (ve) dış gerçekliğin baş edilemeyen karışıklığından kaçıp sığınacak bir anlamlı düzenin yaratılmasına yardımcı olur.”(Malchiodi, 2005)

Bu yönüyle resimler ve sanatsal çalışmalar kişinin kendisini anlaması yolunda açılan bir penceredir. Kişi sanatsal anlamlandırmalar yoluyla var olan sorununu konuşabilir hale gelir. Sanat, sorunu tanımlama ve sorun ile baş

edebilme sürecinde kişiye klavuzluk eder. Psikolojide resim; derinlik, kurgu, renk gibi sanatsal açılardan uzak, salt ruhsal gelişim, ruhsal problemler açısından ilk kez 1890'da Binet tarafından ele alınmıştır. "Resimlerin Tefsiri" adlı yayımla resmin psikolojik yanı ele alınmıştır. Alfred Binet'ten sonra birçok resmin ama en çokta çocuk resimlerinin psikolojik açıdan psikologlar tarafından ele alındığı görülmüştür.(Arıcı, 2006)

Çocuk resimlerinde ruhsalbilimsel yaklaşım sanatın sonucundan öte süreci ile ilgilenir. Etkinlik sürecinde çocuğun iç dünyasına yolculuğu konu alınır. Resim etkinliğine klinik açıdan bakıldığında, kişiliğin değerlendirilmesinde ya da ruhsal bozuklukların tanınmasında yararlı bir araç olduğu görülür. Çocuğu tanımaya çalışan hekim, bu yalın anlatım aracını, çocuğun iç dünyasını yansıtan bir teknik olarak değerlendirmektedir. Çünkü resim; çocuk için yapılması hem kolay, hem de oyun olarak algılanan bir faaliyet olduğundan çocuk ile ilgili bilginin tüm doğallığıyla Oltaya koymasına fırsat verir. (Yavuzer, 1992)

Çocuk resim yaparken aslında oyun oynar. Fakat bu oyun sırasında duyguları gerçektir ve spontandır. Resim yoluyla bilinçdışı yansıtılabilir, hatta çocuk bu yöntemle sorunlarını çalışabilir. Bu nedenle resim psikolojide önemli bir araştırma alanıdır. Çocuk resimleriyle sadece düşünce içeriğini, yaşantısını, sosyo kültürel hikayesini yansıtmaz. Duyguları konuşmak için de resim en etkili araçtır.

Resim 35 şiddet ve mutsuzluk resmi (8 yaş kız)

İster görsel materyal olarak üzerinde konuşulsun, isterse yaratım süreci içinde bulunulsun. Ruhbilimsel yaklaşım klinik yansıtmacı yaklaşımlar (Projektif yaklaşım) ve simgesel yaklaşım olmak üzere iki alanda incelenebilir. Çocuk resmini kliniksel yansıtmacı yaklaşımlarla açıklayan kuramların temelinde, Sigmund Freud tarafından öne sürülen psiko-analitik kuram gelir. Freud'un kuramına göre, çocuğun resim çalışması bilinçaltında yatan istek ve korkulardan büyük ölçüde etkilenmektedir ama bu arzuların anlatımı, sembolik veya gizli olabilir. Hammer, evdeki sürtüşmelerden ve tartışmalardan yıpranmış çok küçük bir kızın resmini örnek olarak gösterir. Bu sıkıntılarını, evlerinin bacasından yükselen kalın duman tabakasıyla yansıtmaya çalışmıştır. Bu olayda resim, kızın evini bir kargaşa ve huzursuzluk ortamı olarak gördüğünü yansıtmaktadır. Duyguların bu şekilde yansıtılması duygu düzeninin ölçülmesi için çocuk resminin kullanılabileceği düşüncesini yaratmıştır. Psiko-analitik kuramın resme bakış açılarından biri de, bilinçaltında yatan istek ve duyguların resimde gizli biçimde de olsa anlatıldığı, resmin tehlikeli olabilecek ve bastırılmış duyguların dışarı dökülebileceği bir görevi görmesidir. Bu şekilde resmi yapan kişinin bir katarsis (arınma) yaşayacağını savunur. Bu aynı zamanda, sanat yoluyla tedavinin mantıksal temeliyle aynıdır (Yavuzer, 1992).

Psikolojide projeksiyon yöntemi ilk kez Freud tarafından tanımlanır. Projektif testler bireyin duygularını resim yoluyla projekte etmesidir. Birey resim yaparken bilinç altında var olan duygu ve düşüncelerini yansıtarak bilinç dışı bir savunma mekanizması oluşturur. Ruhsal uyum ve kişiliğin değerlendirilmesinde resimlerin kullanılması, klinik psikiyatride projektif yöntemlerin daha geniş bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır (Yavuzer, 2003a:27). Projektif yöntemlerle (Rorschach mürekkep lekesi testleri gibi) resimlerin kişilik değerlendirilmesinde kullanılması sezgisel ve öznel izlenimlere dayandığından, resimlerle duyguların dışı vurulmasının değerlendirilmesinde tutarlı ve bir sistemin ortaya çıkması çok yavaş gelişmiştir. Freud'un kuramında yansıtma, bir savunma mekanizmasıdır. Net bir anlamı olmayan uyarıcıyı anlamlandırırken kişi kendini anlatmaktadır. Kişiliğin ölçümü ile yansıtma arasında ilişki kuran TAT testini geliştiren Murray

olmuştur. Murray, projektif test terimini kullanmıştır. Bu tekniklerin önemini, niteliklerini ve kişiliği bütüncül bir yaklaşımla incelenmesi gerektiğini vurgulayan Frank, projektif yaklaşımlara, projektif teknikler adını vermiştir (Özgüven, Akt.İnan, 2006)

Freud'a göre sanat eserleri onları yapanların kişiliğini yansıtır. Çocuk Resimlerinde sembolik yaklaşım onların resimleri üzerindeki işaretlerin incelenmesidir. Çocuk bazı çizimlerde objenin kendisi değil, sembolik ve daha çok da o nesneyi tanımlandırır. Resim, nesnelerin simgelenmesinden çok başka düşüncelerin ve duyguların açıklanış şeklidir. Resim yalnızca yapısal tipi, karakteri değil geçmişteki ya da şimdiki yaşanmış öğeleri içeren tam bir kişiliğin yansımasıdır. Bir resmin analizi mekanın kullanılış biçiminde çizilen bir objede görünür. İçeriğinden başka bir anlam araştırmak, kişiliğin derinliklerini anlatan sembolleri ortaya çıkarmak demektir.(Yavuzer, 1992)

Resim 36 (5 yaş kız)

Piaget; “Resim yapmak çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgeleridir. Çocuğun uyum sağlaması gereken toplumsal, nesnel gerçekler dünyası ile çelişkileri, istekleri, sevinç ve tedirginlikleriyle bir iç dünyası vardır. Birinciyi ortak anlatım aracı olan dil ile anlatabilen çocuk ikinciyi bu dil ile anlatmayabilir. Bu nedenle çocuğun çocuk sanatı olarak adlandırılan -ki kesinlikle sanat değildir- bu ilk kendiliğinden simgesel anlatımları çevreyi toplumu kısaca nesnel gerçekleri, benimseme ile "ego" nun dışavurumunun bir bileşkesinden başka bir şey değildir” der. (Piaget,1953 akt Kırıçoğlu, 1991). Öyleyse bu yaklaşıma göre çocuk resimleri estetik değerlerinden öte iç dünyayı tanımlar ve anlatır değerleri barındırır. Bu nedenle 04-12 yaş arası resim eğitiminde çocuk içsel anlatım açısından desteklenmelidir. Estetik kaygı çocuk resimlerindeki gizli ruhu ve anlatımı yok eder. Çocuk resimlerini inceleyen çalışmaların yanıtını aradığı sorulardan biride çocuğun niye resmettiğidir. Goodman ve Sully gibi bazı araştırmacılar, çocuğun çizimlerinde objenin kendisini değil sembolik yansıtmasını resmetmekte olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çocuk yan yana çizdiği iki dairenin birini “baş” diğerini “vücut” diye tanımlarken aslında birbirine benzeyen bu şekillere iki ayrı anlam yüklemektedir. Aynı şekilde, Arnheim’a göre çizim nesnelere görüntüsünü aktarmak değil, görsel ve duygusal deneyimleri birlikte ifade eden bir sembol üretmek demektir. Kellogg, Selfe ve Gardner gibi araştırmacılar da birbirine benzer savlar ileri sürerek, çizimin amacını ve görsel, duygusal deyimlerin çocuğu tatmin edecek bir biçimde sembolize edilmesi olduğunu vurgulamışlardır. (Yavuzer, 1992: 30). Bu nedenle çocuk resimleriyle benliğindeki, yaşantısındaki anlatımları canlandırır. Kendisine açıklayamasa da nedensiz çizgileriyle bile iç dünyasının onarımı için bir sebep gizlidir. Lowenfeld`a göre resim yapmanın en önemli sebebi kendini sanatla ifade etmenin sağladığı tatmindir. “Bilinçaltı, cinsel doyum, saldırganlık ve yıkıcılık gibi güdülerin kaynağıdır. Bilinçaltında yatan duygular, resimlerde gizlenmiş bir biçimde de olsa ifade edilir. Öyleyse resim tehlikeli olabilecek ve bastırılmış olarak tanımlanabilecek duyguların dışa vurulabildiği bir güvenlik sübabı görevi yapar. Resim sayesinde bastırılan duyguların

arıtılabileceğini ileri süren bu düşünce, sanat yolu ile tedavinin ardında yatan mantıksal temeli oluşturmaktadır” (Yavuzer, 1992: 26-27).

c. Sanatsal Yaklaşımlar

Çocuk resmini sanatın, saf ve yalın kökeni olarak ele alan yaklaşım, çocuk resimleri ile bazı modern sanatçıların resimlerini eş değerde görmeye kadar gidiyordu. Önceleri çocuk resimleri yetişkinlerin standardına göre değerlendirilirken, sonraları ise büyüklerin resimleri çocukların standardı temel alınarak değerlendirilmeye başlandı. Hatta Picasso, Klee ve Debuffet’in Resimlerindeki çocuksu simgelerin bu benzetme içinde ele alındığı bile olmuştur. Fakat Klee bu yargıları kabul etmeyerek kendi yaratılarının kaynağı ile çocuk resimlerinin kaynağını ayrı kategorilerde görmüştür. (Kırısöğlü, 1991:64)

Sanatsal yaklaşım çocuk resimlerini estetik boyutta değerlendirir. Çocukların iç dünyalarına ait duygular simgeler yoluyla aktarılır. Bu yaklaşımda simgeler sanatsal değer kazanır. Çocuk resimlerini sanatsal bir yaklaşımla ele alan bu araştırmaların en belirgin ortak görüşü çocuğun duygusal, algısal ve entelektüel deneyimlerini çizdiklerine yansıtmakta olduğuna işaret etmesidir. Hem Lowenfeld hem de Arnheim ve Kellogg bir yandan erişkin sanatçı ile çocuk arasındaki ayrıma dikkat çekmekte, bir yanda da sanatçıyı sanatçı yapan düşünsel, duygusal ve algısal sürecinin çocukta da var olduğunu vurgulamaktadır. Çocuğun yaratıları sanat olarak ele alınabilmişse de yetişkinlerin sanatından bağımsız olduğu açıkça ortaya konmuştur. Örneğin: Herbert Read, bu konuda başlıca ayrımın bir olgunluk farkından ileri geldiğini öne sürmektedir. Ona göre bir başka fark ise, kassal güç ile süreçler arasındaki bağlantı ve işbirliği açısından kendini gösterir. Bunu teknik beceri ya da teknik ustalık olarak tanımlamak olasıdır. Küçük çocuk için önemli olan güzellik ve çirkinlik değildir. Onun dünyasında estetik kaygıdan çok tüketilen çaba ve edinilen zevk önemlidir. Her ne kadar yaratma davranışı bakımından sanatçıya benziyorsa da ondan düşünce ve teknik açıdan tamamen ayrılmakta olduğu unutulmamalıdır” (San, 1977:137). Çocuk resim yaparken kendi iç dünyası

içinde estetik kaygıdan uzak çalışır. Onun spontan ve sade anlatımı sanatçı yaratılarından farklıdır. Çocuk resimlerindeki bu kendiliğinden izlenen gelişim kişilik ve algısal gelişimi de peşinde getirir. Bu görüşe göre, sanat; kişinin psikolojik gelişmesinin bir ürünüdür ve sanatsal gelişmenin özü de algısal gelişmedir. Bu gelişmenin usda oluşan durağan boyutu ile yapıt üzerinde bütünden ayrıntıya, yalından karmaşığa doğru gelişen dinamik boyutu sanatsal gelişmenin yapısal ana çizgisini oluşturur. Bu süreçte kağıt üzerinde elde edilen her değişim, bir başka değişimi gerektirir. Ürün böylece değişe değişe, en üst aşamasında bütünlüğe ulaşır. Zamana, yere, yaşa bağlı olmaksızın gelişen bu sanatsal biliş sürecinin yapısal karakteristiği çocukta da, yetişkin sanatçıda da, sıradan insanda da aynıdır. Buna göre çocuk resmi ile sanatçıların yapıtları arasındaki benzerlik, gelişimsel anlamda değil, sanatın oluşum süreciyle ilgilidir.

Çocuk resimlerine romantik yaklaşım, sanatın kökenini arama, sanatın değişme sürecine ışık tutma ve yapısal benzerlik diye incelenirken çocuk resimleri sanat katına ulaşır (Kırısoğlu, 1992). Resimlerin estetik boyutuna ilgiyi vurgulayan bir başka görüş de Çizek tarafından vurgulanır. Avusturya'lı sanatçı eğitimci Çizek, çocuk resimlerindeki anlatımcılığın sanat eğitimindeki önemi konusunda ilgili gözlemlerini yansıtır. Ona göre çocukların resimleri yetişkinlerin resimlerinin ilkel modeli değildir. Çocuk resimleri ayrı birer sanattır Çizek, çocuk resimleri içten olduğunda, nitelikli bir bütün oluşturduğunda, çocuğun yaşı ile uyum içinde bulunduğu çocukların her bir ürünün güzel olduğunu savunur. Bu ünlü görsel sanatlar eğitimcisi, çocukları hayatlarındaki olaylara, kişisel tepkilerini görsel biçimlerde sunmaya teşvik etmiş, yaratıcı gücün gelişmesini kendisine görev edinmiştir. Çizek, ergenlik çağında çocuğun sanat yetisinin yok olacağını, bu yetinin tekrar uyanması için her şeye yeniden başlaması gerektiğini savunur. (Kırısoğlu, 1992).

1.1.4. Çocukların İç Dünyalarının Sanatsal İpuçları

a. Teknoloji ve çocuk resimleri

Çocukların ailelerini, evlerini ve ev yaşamlarını çizdikleri resimlerin benzersiz anlatımcı niteliği, yaşamlarındaki önemli olan diğer kişileri nasıl gördükleri üstünde önemli bilgi sağlar. Bu anlamda çocukların resimleri kendilerini hayatta nasıl gördüklerinin ve sadece kişiliklerinin dışavurumu değil, aynı zamanda kişisel gözlemlerini, değerlerini yargılarını ve başkalarını algılayışlarını ve aile okul cemaat ve toplumsal ilişkilerini yansıtan benzersiz bireysel anlatımdır. Çocukların toplumdaki cinsel rolleri algılayışının genellikle yetişkinler(anne, baba, bakıcılar öğretmenler ve diğerleri) tarafından aktarıldığı ve kitaplarda okuduklarından, televizyonda ve sinemada gördüklerinden etkilendikleri açıktır. (Malchiodi, 2005).

Bu bağlamda çocuk resimlerinin teknolojiden etkilenmesi kaçınılmazdır. Teknolojinin yaşamımızdaki yeri ve önemi her geçen gün artmaktadır. Son yıllardaki teknolojideki hızlı gelişmeler her alana olduğu gibi eğitime de yansımış ve eğitim alanında birçok değişime sebep olmuştur. Bilgisayarın okullara girmesi son yirmi yılda eğitimde meydana gelen büyük değişikliklere örnek olarak verilebilir. Hızla günlük yaşantımızın bir parçası haline gelen bilgisayarlar artık çok erken yaşlarda kullanılmaya başlanmıştır. Artık çocuklar doğdukları andan itibaren teknoloji ile karşılaşmakta ve küçük yaşlardan itibaren onları kullanabilmektedirler. (Akkoyunlu, Tuarul, 2002)

Resim 37 Teknolojinin Zararları (4 Yaş erkek)

Günümüzde teknoloji gereklilik olmaktan çıkmış zorunluluk halini almıştır. Kişisel bilgilerin saklandığı, iletişimi ve eğitimi içinde barındıran bir kullanıma sahiptir. Teknolojinin erken yaşlarda kullanımı konusundaki çalışmalar, bu yaş grubunun fiziksel, duygusal, dil ve bilişsel gelişimini göz önüne alarak, teknolojinin bu gelişimsel alanları nasıl etkilediğini tartışmaktadır. (Bransford, Brown ve Cocking, 1999; Healy, 1998). Teknolojinin uygun koşullarda ve uygun yazılımlarla kullanılması öğrencilerin dil ve bilişsel gelişimine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Healy çalışmasında (1998) yeni teknolojilerin çocuklara yaparak, yaşayarak öğrenecekleri bir çevre oluşturduğunu ve onlar için anlaşılması zor ya da soyut kavramları görselleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırdığını vurgularken, Papert (1998) bilgisayarların çocuklara somut yaşantılar sağladığını; çocukların bilgisayarları kontrol edebildikleri ve arkadaşlarıyla etkileşim içinde oldukları sürece bilgisayarların çocukların üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtmektedir. (Akkoyunlu, Tuarul, 2002)

Çocuklar küçük yaşlarda bilgisayar ve teknoloji ile karşılaşmaktadırlar. Soyut kavramların somutlaştırılması, eğitimin daha görsel ve işitsel özellik kazanması onlar için önemli bir avantajdır.

Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerde metin, müzik, resim, çizgi film ve video gibi görsel ve ses unsurlarını kolayca işleyebilir hale getirerek bu imkânları bireysel kullanıcı düzeyinde hizmete sunmuştur. Eğitim ortamında geleneksel anlatım metotları yerine değişik ifade biçimleri birbirini engellemeyecek şekilde anlamlandırılarak kullanılması önerilmektedir. Görsel unsurların insanlar arasındaki iletişimde büyük kolaylıklar sağladığı bilinmektedir. Yüzlerce ciltlik bilgi bir belgesel filmle ifade edilebilmektedir. Görsel unsurlar, dikkat çekme, güdüleme, bilgi kaynağı olma, soru sorma, öğrenmeyi somutlaştırarak anlamlı kılma ve bilgi organizasyonuna yardımcı olma amaçları doğrultusunda kullanılabilir. Çünkü görsel açıklamalar, bilginin ortaya çıkardığı, ilişkilerin somut olarak resimsel ifadeleridir. Çevreyi algılamada ve çevre ile ilgili bilgilere anlam vermede, zihinsel olarak kolay algılanabilen görsel unsurlar tercih edilebilir (Akpınar,1999, akt. Alan, 2009).

İnternet ve bilgisayar çocukların oyun oynayarak öğrenmelerini sağlayan bir araçtır. Çocuklar bilgisayar kullanımıyla deneyimledikleri sorunlara pratik çözümler üretebilmektedirler. Görsel zenginlik hayal güçlerini arttırmaktadır. Bilgisayardaki problem çözme programları ve eğitici oyunlar sayesinde çocuklar keşfetme olanağına sahip olmakta ve keşfederek öğrendikleri içinde daha kalıcı öğrenmeler gerçekleşmektedir. İnternet kullanımı çocukların yaratıcılıklarını desteklemekte, hayal güçleri gelişmekte ve eleştirel düşünebilmelerini sağlamaktadır. Bilgisayar, çocukların dil gelişimi, kavram gelişimi ve problem çözme becerilerinin gelişiminde etkilidir.(Çakmakçı, 2009) İnsanda öğrenmeleri en fazla etkileyen görme organının göz yardımı ile görsel kültür ürünleri içinde yer aldığı bir dizi imaj, düşünceler ve değerlendirmeler bireye daha hızlı kazandırılır. Görsel kültür ürünleri ya da geniş açılımı ile kültür ürünleri (resimler, heykeller, müzikler, reklâmlar, çizgi filmler v.s.) ideolojiden ve ideolojinin

yeniden üretiminden yani kitle kültüründen bağımsız olarak düşünülemez.
(Askaroğlu, 2006)

Resim 38 Televizyonun Zararları (4 Yaş erkek)

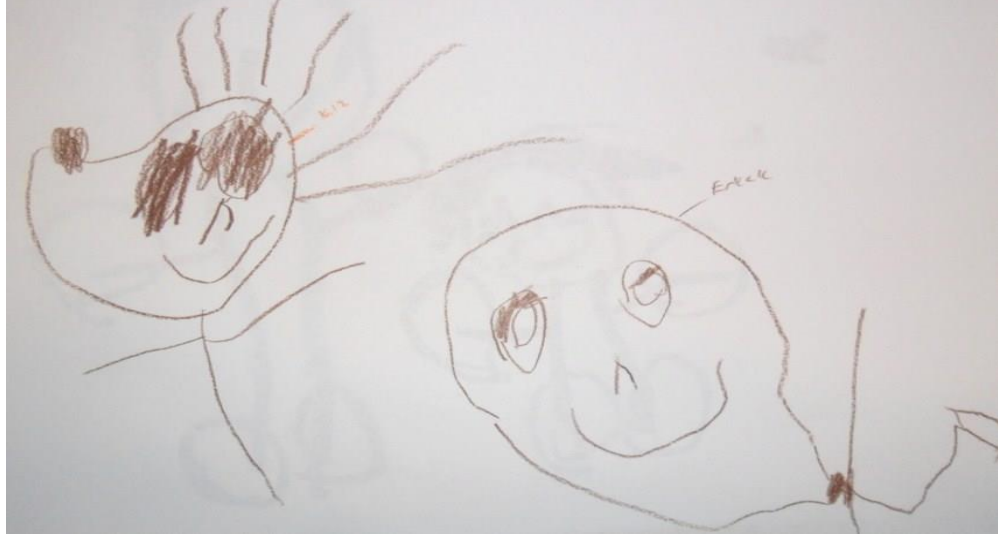
Kültürel etkiler görsel kültür ürünlerinde kendini gösterir. Teknoloji dezavantajlarından biri de budur. İdeolojik etkilere maruz kalma ya da kültür farkı. Her iki olgu ebeveynlerin dikkatli olmalarını gerektiren önemli konulardır. Günümüzde çocuklar erken yaşlardan başlayarak televizyon ve internetteki güçlü görsel öğelerle fazla içli dışlı oluyorlar. Gelişimlerinin kritik döneminde bunun bir neslin dünyayı algılama biçimini şekillendireceği gerçeği kimilerimizi endişelendirir. Bu kaygının birçok yönü vardır. Bir tanesi içerikle ilgilidir. Çocuklukta güçlü görsel öğelerle(şiddet, cinsellik) fazla haşır neşir olmaktan kaynaklanan kaygının bir diğer yönü, televizyon ve internetin yaratıcılık ve özgünlük üstünde yapacağı olumsuz etkidir. TV ve filmlerden gelen görsel uyarılar tamamen edilgendir, internetten alınan çoğu uyaranda öyle. Robin Hood ya da Harry Potter okuyan bir çocuk kendi başına imgelemeyi ve hayal etmeyi öğrenmektedir. Ancak Claire'in Harry ve Hogwarts'a ait imgelemi, eğer okumaktan kaynaklanıyorsa, edilgen olmaktan çok aktif olarak oluşturulmuş ve Owen'inkinden farklı olacaktır. Ancak Clair'de de, Owen'da da Harry ve

Hogwarts'ı filmde izledikten sonra, bu güçlü görsel imge büyük olasılıkla kendi yarattıklarının yerini alacaktır. Bir çok çocuğun zihninde yarattığı birçok Harry yerine, artık çocukların kendilerininkini yaratmaktansa pasif olarak kabul edecekleri tek bir “standart Harry” vardır.(Andereasen, 2009)

Çocuklar edilgen olarak edindikleri imajlara yenilerini ekleyememektedirler. Yaratıcılıklarındaki kısıtlanma ya kullanmayan ve geliştirmeye ihtiyaç duymadıkları el becerilerinden ya da mükemmele ulaşamama kaygısıyla yapılan resimlerinden kaynaklanmaktadır. Sunulandan etkilenim açısından düşünüldüğünde, ilk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri, televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Televizyon dizi kahramanı, çeşitli davranış ve hareketleriyle, çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilir ve onu saldırgan yapabilir. Çünkü çocukta dürtülerini dizginleme yeteneği çok zayıftır (Mutlu; 1997: akt Askaroğlu 2006)

Teorik olarak, oyunun çocukların bilişsel gelişmesinde önemli bir rolü olduğu ileri sürülmüştür. (White, 1959). Büyü içeriği olan görsel yayınların yaygın olmasına rağmen, çocukların bilişsel ve sosyal gelişimine etkileri konusunda şaşırtıcı derecede az şey bilinmektedir. (yaratıcılık film Eugene Subbotsky, Claire Hysted, and Nicola Jones). Büyülü bir ekranın çocuklar da farklı düşünce ve ardından yaratıcılığı teşvik ettiğini gösterir. Büyüsel düşünce ve çocuklara fantastik hayali dünyalar yaratmak için olanak sağlar ve bu şekilde birden fazla açısı ve hareket görüntüleyerek çocukların kapasitesini artırır. Çizgi filmlerin neden bu kadar izlendiği konusunda Katherine Wolf ve Majorie Fiske'nin düşünceleri şöyledir: Normal bir çocuk genelde egosunu güçlendirme aracı olarak çizgi hikayelerini okur, filmleri seyredir. Çocuk çizgi kahramanlarda ego deneyimini bir takım yansımalarla genişletmeye çalışır. Daha sonra maceracılık aşamasında yenilemeyen bir kahramanda egosunu tatmin eder. Son olarak kendi ayakları üzerinde durur ve hayatın kendisi demek olan gerçek maceranın hakiki çizgi kahramanlarını benimser. Yetişkinlerin de çizgi kahramanları aynen çocuklar

gibi tutku ile seyretmelerindeki tek neden, onları bir rahatlatma ve gevşeme aracı olarak kullanmalarıdır (Turan,1996:akt Askaroğlu, 2006).

Resim 39 Kadın Erkek Resmi (4 yaş kız)

Aile ve çocuk resimleri

Çocuk resimleri, çocuğun çevresi, aile, anne, baba, kardeş ve arkadaş ilişkilerini ortaya koyabilir. Maret'te göre, resimde rastlantı yoktur. Her şey zorunludur. Her resim sembolik bir bilmece olarak öznenin (suje) duygusal halini, onun bilinç dışı hareket etme ya da cevap verme biçimini ifade eder (Manning,1987)*. Bu nedenle resimsel anlatım çocuğun aile ilişkilerinin anlamlandırılması ve yorumlandırılmasında kullanılan ve araştırma konusu olarak güncelliğini sürdüren bir anlatım yöntemidir. Bu yöntem çocuğun penceresinden aileye bakmamızı sağlar.

* DOĞRU S., TURCAN A.İ. , ARSLAN E.,DOĞRU S., Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

Bir çocuk kendini ailesi, arkadaşları ya da öğretmeni ile birlikte resmettiğinde, resim yoluyla onların kendisiyle olan ilişkisini, kendisinin de grupla ve başkalarıyla olan dinamik bağını yansıtmış olur (Yavuzer, 1992). Bu bağ çocuğun diğer bireylerle olan ilişkisinin anlatımında önemli yer tutar. Mahalle, ev, okul, vs. gibi imgelerle çocuklar kendilerini ya da çevreleri ile ilişkilerini, hissettiklerini, yaşadıklarını anlatır. Ayrıca çocuk başkalarıyla ilişkisine göre kendine bakışını da aile resimleriyle yansıtır. Çocuğun çizdiği insan, güneş, bulut, dağ, hayvan, çiçek, ağaç, ev ve yol figürleri onun ilk kompozisyon örnekleridir. Çocuk benzer olanları genelleyip farklı olanları ayırdıktan sonra kendine göre yarattığı bir dille olayları organize ederek kompozisyon oluşturmaya dört yaşında başlar.

Mott (1954), yaptığı araştırmada 4 ve 5 yaşlarındaki çocukların kendi anne ve babasının resimlerini karşılaştırmıştır. Çocukların annelerini kendilerinden uzun babalarından kısa çizdiklerini görmüştür. Ayrıca annenin resmindeki detayların daha fazla özen gösterildiği ve ailenin merkezine yerleştirildiğini fark etmiştir. Britain (1970) ise 4 ve 5 yaş grubu çocuklarda stresin aile resmine etkisi olduğunu araştırmada bulmuştur. Stres altında kalmış çocukların resimlerinin yamuk, düzensiz, parçalanmış ve çizgi kalitesinin zayıf olduğunu tespit etmiştir. Britain dinamik savunma mekanizmasının resme yansıtıldığını düşünmüştür. (Güven, 2009) 4-6 yaş grubu çocuklarda insan resmi önemli hale gelir. Bu dönemde çocuklar kendilerinin, anne-babalarının, kardeşlerinin ve kendilerine anlamlı gelen diğer kişilerin resimlerini yaparlar. Çocuğun resimlerinde görülen kişilerarası ilişkiler, kendine bakışını da yansıtır. Özellikle çocukların çizdikleri aile resimleri çocuğun, ailesindeki diğer bireylere karşı tutumunu, aile içindeki rolünü, kendini aile içinde nasıl algıladığını ve yetişkinlerle arasında olan problemleri çözme biçimini ortaya koyar (Yalçintas-Tarancı ve Darıca, akt, Okyay, 2008) Çocuklar sadece buldukları yeri ve aile içindeki konumlarını olduğu gibi yansıtmazlar. Onlar bazen yaptıkları resimlerde bulunmak istediği yerleri çizebilirler. Hızlı bir gelişim süreci içinde olan çocuğun yaşı ilerledikçe kompozisyon çalışmaları gelişerek devam eder. Çocuğun çizgileri daha belirgin, daha düzgün, daha gerçekçi

olurken yan yana çizilmiş figürler arasında her zaman mantıksal bir bağ kurulamaz. (Güven, 2009)

Literatür bilgilerine bakıldığında aile çizimlerinde, çocuğun ailesindeki bireylere karşı tavır ve tutumu, çocuğun aile içindeki bireyleri ve kendi rolünü nasıl algıladığını yansıttığı ifade edilmektedir. Aile resimlerinde çocuk kendi değerini ve aileye ait olma hissini kendisini çizimde yerleştirdiği konumla ifade eder Çocuk ailesinin resmini yaparken duygu ve davranışlarını simgeleyen biçim ve içerik gibi özellikleri bilinçdışı bir şekilde ifade edebilir. Örneğin kendini reddedilmiş olarak hissediyorsa gruptan ayrı bir yere çizer. Kendini aileden soyutluyorsa aile bireyleri ile arasına ayırıcı öğeler koyar. Kendini resme dahil etmeyebilir. Bu, çocuğun gruba dahil olmadığını algıladığını yansıtmaktadır. Yine çizime aile fertlerini dahil etmeyebilir. Bu, çocuğun bir ebeveyne karşı hissettiği yabancılaşma, kızgınlık ya da reddedilme duygularını ifade edebilir. Çizimde bir kardeşin dışlanması, çocuğun o kardeşten kurtulmak istemesi ve reddedilişin bir ifadesi olabilir. Tam tersine çocuk ailede olmayan birini resme dahil eder. Bu genellikle çocuğun o kişiyle kurduğu yakın ilişki ve kabullenmenin ifadesidir. Birlikte yaşamadığı bir ebeveyni resme dahil ediyorsa ebeveynlerin boşanmasını kabullenemediğini anlatıyor demektir. Evde hakim olan veya çocuğun değer verdiği ebeveyn fiziksel unsurlarına bakılmaksızın olduğundan büyük çizilir (Di Leo, 1983: 72).

Çoğu zaman çocuk yaşadığı bu duyguları sözlü olarak anlatamaz ama çizimlerinde belirgin hale gelir (Chandler, Johnson, akt. Okyay, 2008). Hulse'a göre çocuğun çizdiği aile resmi, çocuğun aile yapısını gösterir. Çocuk resimler yoluyla oidipus ya da elektra kompleksini çözümler. Resimler çocuğun kendisi hakkında düşüncelerini, heyecanlarını ve fantezilerini betimler.

Resim 39 (9 yaş kız)

Çocukların ailelerini çizerken figürleri ve görsel sınırları nasıl yerleştirdikleri onların aile ilişkilerini algılayışları konusunda fikir edinmemizi sağlamasına rağmen kesin olarak bir karara varmak zordur. Örneğin bir figürü diğerlerinden ayrı bir yere çizme, sınırlar içine hapsedme başkalarından kaçmanın bir ifadesi olarak düşünülürken bazı çocuklar için bağımsızlığın ifadesidir. İstismarcı davranışların görüldüğü ailelerde çocuk korunma ve kaçma duygusu ile resimde sınır yaratabilir (Malchiodi, 2005). Koppitz'a göre, çocukların ailelerine karşı olan hislerini aile resimleri ortaya koyar. Şöyle söylemektedir: “Çocuklar farkında olmadan ebeveynlerine ve kardeşlerine olan negatif duygularını şekillerini düzgün çizmeyerek, işaret ve sembollerle göstermektedirler” (Gillespie, 1994, akt. Okyay, 2008). Çizimlerinin analizinde aile bireylerinin dışlanması, büyüklüğü ve figürün bulunduğu pozisyonu önemlidir. Di Leo, aile resminin çocuklardaki davranış bozukluklarının sebeplerinin belirlenmesine yardımcı olduğunu görmüştür. Çocukların önemli hissettikleri aile bireylerine duygusal parçalar eklediklerini bulmuştur. Resimleri değerlendirirken şu noktalara dikkat etmiştir:

Aile bireylerinin ya da kendisinin dışlanması,

Ailede eksik olan kişi negatif duyguların sahibi olabilir. Aileden uzaklaştırılmak istiyor olabilir. Kendisini resimde çizmemişse özgüven eksikliği ya da kendini aileye ait hissetmemekle ilgili duyguların ifadesi düşünülebilir.

Ebeveyn figürü ve çocuğun ebeveynlere olan yakınlığı,

Ailede kendilerini kardeşlerine göre daha önemli bir konumda çizen çocuklar genelde kendilerini ebeveynlerine daha yakın bir yere koyarlar. Bununla beraber çocuk kendini kardeşinden farklı, soyutlanmış hissediyorsa kendini bir kösede, ailesel etkinliğe katılmayan bir durumda çizecektir. Kendini annesinin yanında çizen bir çocuk, annesinin daha çok sevdiğini düşündüğü bir bireyi aile çemberi dışına itmesiyle kendi isteklerini yerine getirmeyi ifade ediyor olabilir (Gillespie, 1994, akt. Okyay,2008).

Resim 40 (7 yaş kız)

Ailenin başka herhangi bir bireyiyle aynı şekilde veya aynı kıyafetle çizilmesi,

Figürlerin giysileri aynı ya da benzer çizilmişse bu iki figürün yakınlıklarını ifade eder. Eğer figürlerden birisi kendisini ifade ediyorsa diğer figürle kurduğu özdeşimin ifadesi düşünülmelidir.

Ailedeki rolü, etkileşimi ve izolasyonu,

Bazen de ailede olmayan biri resme dahil edilebilir. Bu genellikle çocuğun o kişiyle kurduğu yakın ilişkinin ifadesidir. Çocuğun birlikte yaşamadığı bir ebeveyni resme dahil etmesi, anne babanın boşanması durumunda, bunu kabullenemediğinin bir göstergesidir. Bu gibi durumlarda anne baba yan yana ve el ele çizilebilir (Chandler, Johnson, akt. Okyay,2008).

Resim 41 (8 yaş kız)

Daha önce de söz edilen çocukların kendisini olmak isteği durumunda çizmesi o konuyu kabullenememesinden kaynaklanabilir. Çocuk böyle durumlarda kaybedilen yakını resimlerine dahil eder. Aileleriyle uyumlu çocuklardan ailelerinin resmini yapmaları istendiğinde anne ve babasını, kardeşlerini, kendisini son derece güzel, bireysel özellikleriyle, ayrıntılarıyla, yaratıcı bir biçimde çizerler (Malchiodi, 2005: 222). Sağlıklı çocukların tersine ailevi sorunları olan, kendisini stres ve baskı altında hisseden, ev hayatının şiddet ve kargaşa içerdiğini düşünen ve negatif bir aile düşüncesine sahip olan çocuklar aile resmini çizmeye karşı direnebilirler (Di Leo, akt. Okyay, 2008). Sorunlu ailelerin çocuklarında resimdeki bireylerde şekil bozuklukları görülebilir. Burns ve Kaufman tarafından 1970’de “Kinetik Aile Resmi Çizimi Tekniği” önerilmiştir. Kinetik olmayan resim çizimine göre yönerge şöyledir: “Siz dahil olmak üzere aile resminizi bir şeyler yaparken çizin. Herkesi çizmeye çalışın ancak çizgi film karakteri ya da çöp adam gibi olmasın. Unutmayın herkes bir iş yaparken çizilecek”. Kinetik aile resmini analiz ederken figürün durağan hali değil yapılan iş veya hareket değerlendirilmektedir. Aile bireylerinin gruplanma stilleri veya altının çizilmesi evdeki güvensizliği temsil etmektedir. Annenin yemek yaparken, babanın gazete okurken tasvir edilmesi olumlu durum olarak değerlendirilir. Ancak annenin temizlik veya ütü yaparken, babanın ise araba kullanırken veya çimleri kesiyorken çizilmesi olumsuz olarak değerlendirilir. Kinetik aile çiziminde ailenin ne yaptığı önemlidir. Kavga mı ediyorlar? Oyun mu oynuyorlar? Diğer aile üyeleriyle ne yapıyor, yalnız mı, hangisine yakın? Kinetik aile resmi yazarların klinik tecrübelerine dayanmaktadır. Formal yollar ile geçerlilik ve güvenilirlik analizi ispat edilmemiştir. (Güven, 2009)

Çocukların yaptığı “aile” resimlerinin yorumlanması

Çocuğun çizimi bilişsel gelişimi ve kişilik özellikleriyle paraleldir. Bu nedenle çizimler yorumlanırken öncelikle gelişimsel özellikleri göz önünde tutulmalıdır. Yaş dönemine uygun çizim yapması önemlidir. Gelişimsel değişkenler çizimde şekillerin bütünlüğü, yer çizgisinin kullanılması ve perspektif

kullanımı gibi özelliklerle kendisini gösterebilir. Çocukların aile resimlerine sanatsal gelişim evresinin de etkisi vardır. Örneğin çocukların insan prototipleri ve ilk insan figürlerini çizdikleri evre üçte (4-7 yaş) yerleşim üstüne yargıda bulunmak zordur çünkü bu evrede imgeleri kompozisyonun içine özgürce yerleştirirler. Gerçekçilik evresinde çocuklar ailelerinin resimlerini çizmek istemezler çünkü resimleri fotoğraf gibi yapmayı beceremezler. Bazen ergenlik öncesi dönemlerdekilere ya da ergenlik dönemindekiler ödevi tamamlayabilmek için çöp adamlar (kit.res.) gibi daha önceki biçimlere gerileyecektir.(Malchiodi, 2005) Çocuk resimlerinin üzerinde yorum yapmadan önce onların yaş dönemlerine uygun gelişim süreçlerini iyi bilmek gerekir. Örneğin çocuk 4 yaşından önce çizimlerinde kol çizmez Çizimlerinde kol 6 yaşından sonra görülmeye başlar.

Aile bireylerinin çiziliş sırası:

Aile bireylerinin çiziliş sırası çok önemlidir. Sayfanın en soluna birinci olarak çizilen kişi en sevdiği, değer verdiği kişi olmakla beraber, en fazla çatışma yaşadığı, yakınlaşmakta problem yaşadığı kişi de olabilir. Aile resimleri çocuğun aile bireyleri ve aile yapısını algılama seklini yansıtmaktadır (Bahçıvan-Saydam, akt. Okyay, 2008). Çocuğun en çok değer verdiği kişiler en ön sırada yer alırken ikinci derecede önem verdikleri ise, arka planda bulunur. Aile bireylerinin çiziliş sıraları da, bireylerin çocuk için taşıdığı önemi belirlemektedir. (Altınköprü, akt. Dülger, 2008). Çocuk figürleri yerleştirirken duygusal ifadeye yer vermeden robotlaştırılmış yaş ile orantılı düzgün yerleştirilmiş (baba, anne, ağabey, kendisi, kardeşi..gibi) figür dizilimi kullanılmışsa duygusal anlamda baskı yaşıyor olabilir. Duygusal ifadenin kullanıldığı resimde çocuk için önemli olan kişi önce ve özenle çizilir. Resimde iki zemin çizgisi kullanılmışsa üst bölümde bulunan figürler daha önemli bir konuma sahiptir. Büyük çocuklar duygusal yerleşimi kullanmazlar.

Aile bireylerinin konumları:

Resmin bu boyutu aile içi ilişkiler, paylaşım ve iletişim konusunda önemli ipuçları vermektedir. Birbirine yakın veya dokunarak çizilen aile bireylerinin yakın ilişki içinde oldukları düşünülmektedir. Aileden uzak çizilen bireylerin ise aileyle olan ilişkilerinde problem yaşadıkları, birliktelik sağlayamadıkları düşünülmektedir. Aileden uzak çizilen bireylerin sayfanın hangi tarafına çizildikleri ve hangi yöne baktıkları önemlidir. Çocuğun sayfanın solunda sol tarafa bakarken çizdiği (genelde anne- baba olmaktadır) kişiler ile arasında bir bağımlılık söz konusu olabilir. Sayfanın sağında ve sağ tarafa bakarken çizdiği kişinin (genelde çocuğun kendisi olmaktadır) aileden uzaklaşma, bireyselliğini kazanma ihtiyacı içinde olduğu düşünülmektedir. Genellikle ergenlik döneminde rastlanan bu tür çizimler önemli ipuçları vermektedir (Bahçivan-Saydam, 2004: 114, akt. Okyay, 2008). Burns'un 1982 yılındaki çalışmasına göre çizilen aile bireylerinin(özellikle babanın) çocuğa karşı duruş pozisyonu çocuğun sosyal kendilik algısı üzerinde etkili olmaktadır (Bahçivan-Saydam, akt. Okyay, 2008). Resimde çizilen figürlerin yerleştirilme şekli psikodinamik yorum açısından önemlidir. Çocuk kendisini günlük yaşantısında güvende hissettiği kişi ile yakın çizmektedir.

Resim 42 (5 yaş erkek)

Aile çizimlerinde bireyler arasındaki mesafenin özellikle destekleyici diğer klinik veriyle birlikte aile bireyleri arasındaki duygusal mesafeyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Weinstein, 1968). Bir başka araştırmada ise üvey kardeşli, üvey anne babalı ve çekirdek ailelerden gelen çocukların aile çizimleri karşılaştırıldığında ne aile içi çatışmanın, ne de çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarının kimin resmin dışında bırakılacağıyla ilişkili olduğu; sadece biyolojik bağ önemli bulunmuştur. Çocukların resimlerinde üvey anne babaları, biyolojik anne babalarına göre daha az yer almıştır (Dunn, O'Connor ve Levy, akt, Sayıl, 2004). Çocukların, kendilerince önemli bir özelliği resme eklemelerini ya da özellik önemli olduğu halde resimlerinde yer vermemelerini etkileyen çeşitli etkenler vardır. Golomb (1992), aile ilişkileri sorunlu olan çocukların ailelerini çizmek istemediklerini ya da bir iki kişinin yer aldığı kısıtlı resimler ürettiklerini görmüştür. (Sayıl, 2004) Boşanmış ailelerde çocuklar anne ve babayı ayrı çizebilir. Anne ve baba figürünün arasına ev gibi objeler de yerleştirebilir. Bazen boşanma durumu olmasa da çocuk ailedeki huzursuzluğu ve boşanma isteğini bu şekilde ifade edebilir. Zemin kalın çizgilerle vurulanmışsa çocuğun ailesine karşı güven eksikliği ya da ailenin tehlike altında olduğunun ifadesi düşünülebilir.

Aile bireylerinin çiziliş şekli:

Çocuklar ile içinde güçlü buldukları, özdeşim kurdukları, otoriteyi temsil eden kişiyi ilk bakışta göze çarpacak şekilde büyük çizerler. Bazı çocuklar kendilerini birinci sırada ve diğerlerinden daha büyük çizerler. Bu çocuklar ebeveynleri tarafından bireyselliklerinin kabul edilmesi, desteklenmesi ihtiyacı duyan çocuklar olmaktadır. Çok küçük veya en son çizilen aile bireyi çocuğun önemsemediği, varlığından rahatsızlık duyduğu kişi olabilir. Çizimlerde yer almayan kişi genelde çocuğun kışkırdığı, çatışma yaşadığı kardeşi olmaktadır (Bahçıvan- Saydam, akt. Okyay, 2008).

Çocuk resimlerinde genelde baba daha büyük çizilir. Eğer anne babaya göre daha büyük çizilmişse annenin önemi göze çarpar. Resimde çocuk kendini

küçük çizirse kendini önemsiz hissettiğini ifade eder. Çocuklar figürlerin büyüklük ve küçüklüklerini duygularına uygun ifade eder. Aile bireyleri normalde gerçek sahip oldukları boy oranlarıyla çizilmelidir. Çocuk aile içinde çatıştığı kişileri aile boy oranısına uymayacak şekilde küçülterek sayfanın en arkasına atabilir, çok çirkin çizebilir ya da kol, bacak gibi bazı öğelerini eksik bırakır (Altınköprü, 1999: 189). Boyanın kullanılış biçimi, aynı sembolik değerler açısından yoruma tabi tutulur. Çocuğun özenle boyadığı kişi, onun en çok değer verdiği kişi olurken çirkin boyanan ya da boyanmayan kişiler, çocuk için daha az değere sahip olanlardır (Altınköprü, akt, Dülger, 2008). Çocuk resimlerinde kafa çalışma merkezini ifade eder. Küçük çocuklar figürlerinde büyük kafalı çizdiği bireyin önemini vurgular. Daha büyük çocuklarda çizilen büyük kafalı figürler otoritenin anlatımında kullanılabilir. Çocuk kendisini büyük kafalı çizmişse bu anlatımı başarılı olmak isteği ile ilişkilendirilebilir. Figürlerde geniş omuz gücün ifadesidir. Büyük elli çizilmiş figürler saldırgan bireylerin ifadesi olabilir.

Çizimin sayfadaki konumu:

Buck'a göre figürün sol tarafa yerleştirilmesi duygusal doyum arayan kimselerde görülmektedir. Machoover'a göre figürleri sol tarafa yerleştirmek benmerkezci bir kişiliğin, sayfanın sağ tarafına yerleştirmek çevre-merkezli bir kişiliğin göstergesidir (Di Leo, akt. Okyay, 2008). Sayfanın sağına çizilenler bireyselleşme, gelecekle ilgili kendine hedef belirleme ile ilgilidir. Üste çizilen resimler gerçekleri değerlendirmede, iç görü eksikliği, olaylar karşısında yaşına uygun olmayan tepkileri vurgulamaktadır. Alta kaydırılmış çizimler ise yetersizlik, kendine güvensizlik, depresif özellikler ve içe dönüklük ile ilgilidir (Bahçıvan-Saydam, akt. Okyay, 2008)

Kağıdın kullanımı:

Figürlerin sayfaya yerleştirilmesiyle ilgili genel kanı sayfanın üst kısmına yerleştirilen figürler iyimserlik ve fanteziyi öne sürerken, kenarlara ve sayfanın

aşağısına çizilen küçük figürlerin yetersizlik, güvensizlik ve depresyonun dışı vurumu olduğudur. Buck'a göre figürün orta hattan uzakta ve sol tarafa yerleştirilmesi duygusal doyum arayan atılgan kişilerde görülmektedir. Bolander ise 1974 yılındaki çalışmasında; sayfanın üst kısmını gelecek, ortasını bugün ve alt kısmını geçmiş olarak yorumlamaktadır (Di Leo, akt. Okyay, 2008).

Çizim şekli:

Çocukların resimlerinde kullandıkları silik ve kesintili çizgiler hassas ve kırılmalı kişilik yapılarıyla alakalıdır. Bastırılarak çizilen kalın çizgiler saldırgan dürtülerin varlığını gösterebilir (Bahçıvan-Saydam, akt. Okyay, 2008)

Çocukların resimlerinde yer alan figürler

İnsanlar, evler, ağaçlar çocukların hayatlarında önemli etkenlerdir. Çünkü çocukların çevresinde yer almaktadır. Çocuk bunları çizerken kendileri hakkında çizdiklerinden daha fazlasını anlatırlar. Ev; aile hayatında şefkat ve güvenliğin arandığı yeri temsil eder. Hayvanlar genelde ailenin bir parçası olarak resme eklenirler. Ağaçlar, çiçekler ve güneş; ışık, doğa ve evin sınırladığı dünyaya duyulan ihtiyacın bir ifadesidir (Di Leo, akt. Okyay, 2008).

Uçurtma- Balon:

Paktuna'ya göre uçurtma ve balon mutluluğun, eğlence ve neşenin bir göstergesidir. Gökyüzündeki güneş, açık renkli bulutlar, kuşlar ve çiçekler de bu mutluluğu tanımlayan figürlerdir (Paktuna-Keskin, 2003: 61). Burns ve Kaufman ise kinetik aile çizimi testinin yorumlanmasında uçurtma ve balonu baskıcı aile ortamından kaçmak isteyen çocukların kullandıkları bir sembol olarak yorumlar (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008).

Kayık:

Paktuna'ya göre kardeş kıskançlığı ve aile çatışmasında kayık bulunduğu ortamdaki kaçış sembolü olarak yorumlanır.

Ağaç:

Neşe ve sevinç sembolüdür. Çocuklar çiçekli, yemyeşil toprak üzerine mutlu ağaçlar çizerler. Ayrıca ağaç kişinin gelişimini, büyük bir değişimi temsil eder (Paktuna-Keskin, 2003: 43; Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008). Bu sembol oldukça farklı anlamlar taşıyabilmekte olup aile bireyleri arasında bariyer olarak kullanılabilir. Bazı durumlarda cinsel ilişkiyi simgelediği belirtilmiştir. (Yılmaz, 2009)

Resim 43 (9 yaş kız)

Hayvanlar:

-Kelebek:

Hayali sevgi ve güzellik arayışını çağrıştırır (Burns, Kaufman, 1972: 154 akt. Okyay, 2008).

-Kedi:

Özelikle kız çocuklarda baskın olan bu sembol sık sık anne ile kişisel bir çatışmanın sembolüdür (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008)

-Kuş:

Kuşlar da mutlu temalarda yer alan figürlere dendir. Çocukların resimlerinde önce tek tek çizilen hayvanlar daha sonra kompozisyona dahil edilirler ve yaşanmış bir olayın içinde yer alırlar (Paktuna-Keskin, 2003: 57).

Resim 44 Kuşlar (7 yaş kız)

Yağmur:

Depresif eğilimleri çağrıştırabilir. Ev, manzara ve çevre ile ilgili konularda ortaya çıkan yağmur her zaman üzüntü ve keder göstermeyebilir. Çocuk resimlerinde nadiren görülür. Depresyonun varlığına işaret ettiğinden dikkatli değerlendirilmelidir (Malchiodi, 2005: 173; Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008).

Güneş:

Gençlerde güneş çizimi aşırı derecede tekdüzedir ve çok az anlamlıdır. Fakat bazen büyümekte olan çocuklar için güneş çizimi karakteristik anlamlar taşıyabilir. Örneğin üzgün çocuklarda güneş karanlık olabilir. Eğer güneşe bir yüz çizilmiş ise bu kişileştirilmiş figür çizimlerinin bir ifadesidir. (kişisel figür çizimlerinin ifadesidir) Sıcaklığa ve onaylanmaya ihtiyacı olan çocuklar güneşe doğru bakarlar ya da eğilirler. Kabul edilmeme duygusu yasayan çocuklar güneşten uzakta olarak çizileceklerdir. Çocuk animistik dönemin etkisi ile güneşi insanla özdeşleştirerek ona ağız, burun ve göz çizer (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008). Çocuk resimlerinde güneş sevginin varlığına işaret edebilirken sevgi ihtiyacının da ifadesi olabilir. Küçük çocuklarda güneş çizimi daha az anlam taşımakta olup, çocuğun yaşı büyüdükçe güneşin sembolik anlamı da güçlenebilmektedir. Örneğin, depresif duygu durumu bulunan çocuklar güneşi koyu renkle çizebilmekte, eklenen yüz ifadesi ise çocukla ilgili farklı bir bilgi barındırabilmektedir. (Yılmaz, 2009)

Çiçek:

Çiçek güzelliğin, sevginin ve büyümenin bir sembolüdür. Mutlu evlerin kapısının önüne çizilir. Mutsuz temalarda çiçek figürü görülmez. Çiçeğin olduğu resimlerde güneş, bulutlar ve kuşlar da vardır. Bütün bunlar çiçeğin çocuk için mutluluk sembolü olduğunu göstermektedir (Paktuna-Keskin, 2010). Büyüme,

ergenliğe geçiş sürecini simgelemektedir. (Yılmaz) Eğer çiçek belden aşağıda etek üzerinde çizilmiş ise, kadınsı görünüm ile özdeşim kurulduğunu düşünülebilir.

Yıldız:

Fiziksel ya da duygusal yoksunluğu çağırır. Bazen çocuklar yıldızı soğuk ve yakınlık göstermeyen şeyler ile ilişkilendirebilirler (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008)

Ev:

Ev; insanın doğanın değişken şartlarına karşı korunduğu yerdir. Ayrıca, sevdikleri ile birlikte çevresel uyaranlara karşı kendini daha güçlü hissettiği bir ortamdır. Ev ilk kez üçüncü yaşta ortaya çıkar. Ev olduğu anlaşılır hale ancak, dördüncü yaştan sonra gelir. Çocuklar için insanlar, evler ve ağaçlar hayatlarında büyük yer kaplar. Onları çizerken çocuklar kendileri hakkında çizdiklerinden daha fazlasını anlatırlar. Kendilerini hoşnut etmek için çocuklar insanlar, evler, ağaçlar, yeşillikler ve güneş çizerler. Ev aile hayatında giderilebilen temel ihtiyaçlardan olan şefkat ve güvenliğin arandığı yeri temsil eder. Ev çocuğun çevresini ifade eder. (Di Leo, akt. Malchiodi, 2005).

Çocuklar küçük yaşlarda (4-6yaş) evleri yer çizgisi olmadan veya evi bir yere oturtmadan yaparlar. Şematik dönemde (7- 9yaş) evi çizileceği taban olarak kâğıdın kenarını kullanır ya da kendisi bir yer çizgisi çizer. A. Morino, 1970 yılında Florentine çocukları ile yaptığı araştırmada; 6-7 yaşındaki çocukların kendiliğinden çizimlerinde doğa unsurları ara sıra yer alırken %60'ının ev figürü çizdiği görülmüştür. Fakat çocukların olgunlaşmasıyla (10-11 yaşlarında) evin çizilme sıklığının azaldığı ve resimlerinde daha çok doğa unsurlarına yer verdikleri görülmüştür. Bu değişimin yaş ilerledikçe aile ve evin ötesine yönelen ilginin, ilk yıllardaki ailesel bağlardan serbest kalmanın bir sonucu olarak yorumlayabiliriz (Di Leo, akt.Okyay, 2008).

Resim 45 Ev Resmi (9 Yaş)

Okulöncesi dönemde çocukların resimlerinde yer alan ev figürü daha sonraki dönemlere göre daha fazla görülür. Bunun sebebinin çocukların okul öncesi dönemde aile merkezli bir sosyal çevrelerinin olmasıdır. Ev çocuğun duygusal yaşamının olduğu merkezdir. Çocuk için düzen ve sığınmayı simgeler. Ev figürleri hem çocuğun ailevi durumuna hem de kişisel deneyimlerine dayanır. Ev figüründe kapı, pencere, çatı, perde, bahçe ve yol ayrıntıları vardır. Ev içindeki yaşam çocuk için önemlidir. Çocuklar evi çizerken ya içerisini göstermeyen duvarlar çizerler ki bu durumda evde hayat belirtisi olmaz, ya da saydamlık özelliği dediğimiz evin içerisindekileri, evdeki yaşamı gösteren evler çizerler. Çocuk genelde sevdiği kişileri evin içinde resmeder. O evde diğerlerini mutsuz eden kişiler ev içine sokulmaz. (Yavuzer, akt. Okyay, 2008). Evin içindeki bireyler önemlidir, ayrıcalıktır. Onlar çocuk tarafından sevilen, benimsenen bireylerdir. Bu nedenle evin içinde bulunurlar.

Ev resimleri aslında çevresel resimlerdir. Bu nedenle sadece evin ayrıntıları değil, evin içinde ve dışında neler olduğunu sorma fırsatı vardır. Bu anlamda, ev resimleri kişiler arası ilişkileri anlamada etkin bir araçtır. Evler çocukların aile yaşamları hakkında izlenimlerini, diğer önemli ilişkileri ve çevreleri ile olan ilişkileri üzerine fikirlerini kapsar. (Malchiodi, 2005).

Çatı:

Mutlu evlerin çatıları kırmızı; mutsuz evlerin çatıları ise siyah olur. Siyah çatılı evlerde genellikle anne-baba geçimsizliği ya da boşanma gündemdedir. Baca nadiren görülür. Bacadan tüten dumana pek rastlanmaz (Paktuna-Keskin, 2010).

Lamba:

Sıcaklık ve sevginin sembolüdür. (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008)

Baca:

Tipik olarak çocuklar bacayı çatı düzleminin sağ kösesine çizerler. Eğer çatı eğik ise baca da eğik olur. Bacadan tüten duman evde bir yaşam olduğunun belirtisidir. Evde hareket vardır ve bu ev sıcaktır (Paktuna-Keskin, 2010). Malchiodi'ye göre de aile bireyleri arasındaki kişilerarası sıcaklıkla ilgilidir (Malchiodi, 2005).

Duman:

Bacadan çıkan duman bireydeki ya da kişiler arası bir düzeyde evdeki bireyler arasındaki içsel gerginlik ve öfkeyle bağlantılıdır. Ancak veriler inandırıcı değildir çünkü çocukların çoğu düzenli olarak ev resimlerine bacadan çıkan duman çizerler (Malchiodi, 2005).

Resim 46 (9 yaş kız)

Perde:

Perde çocuk resimlerinde 6. yastan sonra ortaya çıkar. Etrafımıza baktığımızda hemen hemen her evin penceresinde perde vardır. Bu nedenle bu ayrıntının çocuk resimlerinde yer alması doğaldır (Paktuna-Keskin, 2010).

Merdiven:

Heyecanı ve güvensizliği çağrıştırabilir (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008)

Kültür ve Çevre çocuk resimleri

Sanat, insanın kültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin en tikel ve en kapsamlı alanıdır. Sanatın bu anlamda kişiye kazandıracığı değerleri başka hiçbir

ders, alan ya da deneyim kazandıramaz. Dewey (1934) sanatı yaşama can veren bir deneyim olarak niteler. Bu, yaşayan organizmaya yaşadığını anımsatan, insanın yaşamında en önemli yeri alan ve en yüksek duygusal deneyimleri tanınır kılan değeri kendinden bir olgudur (Aktaran: Kırıçoğlu, 2002:47). Scholz ve Vogler ise (1995:205) görsel sanatlar, el sanatları ve tasarım eğitimi ile sağlanan kültürel kazancın, insanın her türlü gelişimi için önemli olan gözlem, algılama ve ifade etme yetilerinin geliştirilmesine bağlı olduğunu belirtmişlerdir.* Sanat toplumların kültürel mirasını aktarır. O toplumdaki bireylerin gelişimini sağlar. Gözlem, algılama kendini ifade etme yetilerinin gelişmesi sanatın kullanımına etkinlik kazanır.

Çağdaş sanat eğitimiyle, sanat denen çok yönlü ve boyutlu olguyu ve sanat sorunlarını tüm biçimleriyle yaşayarak eğitilen ve yetişen çocuk ve gencin olay ve olguları çok yönlülükleri ve boyutlulukları içinde görüp yorumlayan, kavrayan, yeniliklere, çağdaş her tür gelişmeye, her tür yeni biçim ve biçimlendirmeye açık, çağındaki gerek bilim ve teknolojiye, gerek toplumsal ve kültürel değişime süreçlerindeki yeni gelişmeleri anlamaya yatkın, hoşgörölü aynı zamanda dinamik bir kişilik geliştireceği kesindir. Kültür bilincini böylece elde eden kuşakların, evrensel kültür içinde kendi ülkelerinin kültürünün tarih ve çağ içindeki yerini doğru saptayabilecekleri de kesindir.

* Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Kış 2009, 7(1), 205-227

Çağdaş sanat eğitimi gördükleriyle yetinmeyip, onlar üzerinde düşünen ve düşüncelerini sözelleştiren bir yöntemi öngördüğü için dil bilincini de pekiştirmektedir.*

Sanat eğitimi, bireyin çevresiyle, yaşadığı toplumla iletişim kurabilen, duyarlı bir birey olmasını sağlar. Bu nedenle sanat eğitimi sosyokültürel yaşantı ve kültürel aktarım için büyük önem taşır. Sanat eğitimi politikası değerlerin, teknolojinin ve tekniğin değişmesinden derinden etkilenmiştir. Popüler kültür,

estetik hazzın gelişen olanakları, yüksek sanatsal başarıya isteğin zayıflaması, müştereklerin gelişmesi ve parçalanması, medyanın yönlendirdiği kültür, psikolojinin ve tedaviye yönelik dünya görüşünün yaygınlaşması, kültürel evrenin (ufkun) genişlemesi ve teknolojidaki ilerlemeler hepsi sanat eğitimi derinden etkilemiştir. Bu durumda sanat eğitimi toplumun tüm parçalarından etkilenmektedir (Arts Education Policy Review:2000) Sanat dinamizmi nedeniyle oluşturulduğu toplumun, kültürel özelliklerinin, bulunduğu zaman diliminin şeklini alır.

Plehanov'a göre bir sanat ürününü yargılamak, onu çağının koşulları içine yerleştirmeli ve aceleye getirilmiş genellemelerden kaçınmalıyız. Sanat ürünleri insanın toplumsal ilişkilerinden doğduğuna göre, bir sanat ya da edebiyat yapıtının tam olarak anlaşılabilmesi için her şeyden önce sanatçının içinden geldiği toplumsal ve sosyal psikolojiyi bilmek gerekir (San, 1985:39).

Sanatçı duyarlılığıyla toplumsal kaygı, öfke, acı ve hazzı yansıtır. Bireysel varlığından öte yaşadığı topluma bakan bir göz gibidir. Toplumsal durumu sadece o an değil yüzyıllar geçse de ifade eder . Sanat olayı, kendi başına var olamaz, toplumun içinde doğar, toplumun bir ifadesidir. Sanat eleştirisi, sanatın iç anlamı üzerine bilgi vermek ve böylece sanatın değerini ve anlamını artırmak ve sanata yansımış olan sosyal ve kültürel değerleri aydınlatmak için insanları sanatla ilgili bilgilendirmeye ve eğitmeye çabalar (Risatti, 1989:219).**

* San İnci, Kültür aktarımı ve çağdaş kültür sorunu içinde sanat eğitiminin yeri, 1982

** Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Kış 2009, 7(1), 205-227

Eğitim sistemi içinde sanata verilen önem kültürel değerlerin aktarımında, toplumsal birlikteliğin devamında etkin bir alana sahiptir. Kendisine sanatsal ilgi alanları erkenden açılmış, evinde, yuvada, anaokulunda sanat eğitimi almaya

başlamış çocuk, ilkokulda sınıflar ilerledikçe, çevresindeki sanatsal olguları, tüm biçimlendirmeleri, yavaş yavaş değerlendirebilir, eleştirel tavrını alır, güzel'i anlamaya ve onu aramaya başlar. Bugün gene yaygınca kullanılmaya başlanan "estetik eğitim" kavramı, eskisi gibi edilgin (pasif) değil, katılımcı, söz sahibi, kendine güvenli ve aynı zamanda üretici, yapıcı, yaratıcı bireyler geliştirmeyi öngörmektedir. Onlara çevre düzenlenmesi, tarihsel kalıntıları değerlendirme, kendi kültür değerlerinin bilincinde olma gibi toplumsal kültürel sorumluluklar da yüklemektedir.*

Çocuklar çevrelerindeki dünyayı keşfedebilmek için çizerler. Çocukların çevre ile olan etkileşimleri, yaşantıları bir çocuğun çizgilerini belirleyen en önemli etkendir. Bir anda çizilivermiş küçük karalamalar bile onun dünyasına açılan küçük pencerelerdir aslında. Bir çocuk tarafından çizilen bir taslak, çocuğun çevresini, tecrübelerini ve çocuk için önemli olan şeyleri ifade eder. Bilişsel teoriye göre, çocuklar bildikleri şeyleri çizerken dış dünya ve kendi dünyası ile iletişim kurabilirler ve bunlar çocuğun kişiliğini yansıtır (Collado, akt. Okyay). 6 yaşındaki çocuk için, çizme ve boyama faaliyetleri yürüme konuşma gibi doğal faaliyetlerdir. Çocuğu modelin kopye edildiği, tekniğin iyileştirilmeye çalışıldığı bir eğitim kurumuna verdiğinizde, sıralar arasında dolaşan öğretmen defter ya da kitap üzerindeki bir figürü örnek olarak gösterir. Yaratıcı bir birey olan çocuk, birkaç günde değişir, yaşamla tekniği birleştiren bağ kopar. En önemlisi de çocukta doğallığa karşı bir kuşku uyanır. (Yavuzer, 1992) Bazı çocuklar aileleri veya öğretmenin verdiği boyama kitapları ya da fotokopi ile çoğaltılmış desenleri boyamak isterler. Bu çocuklar kendilerine özgür desenleri yaratmakta, resim çizmekte zorlanırlar. Çünkü örnek aldıkları çizimler kusursuzdur ve yaşadıkları performans kaygısı resim yapmalarını engelleyen bir unsur olabilir.

* San İnci, Kültür aktarımı ve çağdaş kültür sorunu içinde sanat eğitiminin yeri, 1982

Çevre ve doğal ilişkiler çocuğu büyük ölçüde etkiler. Çocuk yeteneği belirli ölçüde gelişmiş arkadaşlarının resimlerinden esinlenirken, onların modelini kendine olduğu gibi örnek alamaz. Ancak bu deneyi kendine mal eder, çalışma ve yaşam süreci içine alır ve ona özgün bir kişilik verir. Her çocuk özgünlüğünü kendi oluşturur. Ve kısıtlayıcı olmayan aile çerçevesi içinde başarısını açığa vurur. (Yavuzer, 1992)

Grup etkileşimi çocuk için önemlidir. Çizimleri arkadaşlarından etkilenmiş olsada onlara ait özgünlük resimlerinde mutlak hissedilir. Bu noktadan bakıldığında çocuk resimde algısal eğitimini arkadaşlarıyla tamamlar. Sosyokültürel etkiler, Çocuğun evde ve genelde yetişkinlerle etkileşiminde resim faaliyetleri hakkında öğrendiklerinden kaynaklanır. Resim yapması istenen bir çocuk ihtiyatlı görünebilir. Evde, yetkili olan yetişkine saygı göstermesi gerektiği, pislik yapmamaları, malzemeyi ziyan etmemeleri öğretilmiş olabilir veya işe koyulmadan önce talimat veya onay bekleyebilir. Bir çocuğun ilgisi motivasyonu ve resim yapma süreci üstüne herhangi bir karar vermeden önce, öğrenilmiş inanış ve değerlerin yanı sıra bu farklılıkların da anlaşılması ve çözümlenmesi gereklidir.(Malchiodi, 2005). Sosyokültürel etkiler, genelde çocukların resim yapmaya karşı tavır ve motivasyonlarını etkiler.(Malchiodi, 2005) Çocukların yaptığı resimler bize yaşantıları, kültürleri hakkında ve figür seçimiyle bilgi verir. Çocuk için aile çok önemlidir ve çocuk resimlerinde spontan olarak aile bireylerini kullanır. Onların yaşantısını, bulunduğu çevreyi anlamının birr yolu da resimlerini izlemektir. Çocukların yaptığı resimlere bakarak aile bireylerinin aralarındaki iletişim şeklini, sosyokültürel etkileri, davranış problemlerini izlemek mümkündür.

Li-Tsu (1998: 15) çocukların hayal gücü görsel ve kültürel geleneklere sıkı sıkıya bağlıdır görüşünden hareketle çocukların hayal gücünün sosyo-kültürel çevreleri ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu incelemiştir. Araştırmasında yaşça küçük olan çocukların grafik ifadelerinin özgün sosyo-kültürel bağlamlarıyla sıkı sıkıya ilişkili kaldığını belirtmiştir. Ayrıca çocukların ifadeciliği kültürel kalıplarla örtüşmüş ve hayal güçleri iç ve dış deneyimler üzerine kurulmuş olup sosyal,

kültürel ve bağlamsal olarak yapılandırıldığı tespit edilmiştir. (Okyay, 2008) Mahalle, ev, okul, vs. gibi imgelerle çocuklar kendilerini ya da çevreleri ile ilişkilerini, hissettiklerini, yaşadıklarını anlatır. Ayrıca çocuk başkalarıyla ilişkisine göre kendine bakışını da yansıtır (Malchiodi, 2005). Çocuklar aile resimlerinden başka okuldaki yaşantısını da çizebilir. Arkadaşları ile ilişkisini, öğretmeni ile arasındaki iletişimini anlatabilir. Böylece sosyal varlığını yansıtır. Kişiler arası ilişki insanlar ve olayların karşılıklı etkileşimde bulunduğu bir durumdur. İnsan sosyal bir varlıktır ve insanı değerlendirirken onu başkalarından ve kendi çevresinden ayrı değerlendirmek yanlıştır. Kişinin aile ve toplum içindeki davranışları önemlidir (Malchiodi, 2005). Çocuk resimleriyle kendine bakan bir gözdür. Çizdiği resimler çevresiyle olan ilişkilerini yansıtan bir ayna gibidir. Bu nedenle yaptıkları resimleri dikkatle incelemeli gerekli görüldüğünde çocuk ile konuşarak kendisini ifade etmesi sağlanmalıdır. Çocuk bu ifade ile kişiliğini tamamlar. Aile ve toplum içindeki yerini fark eder ve geliştirir.

Sosyalleşme sürecindeki çocuk çevresindekilerle (anne, baba, kardeş, arkadaş, öğretmen, vs.) sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim onların resimlerine de yansır. Resimlerine kendi aralarında veya yetişkinlerle ilişkilerindeki problemleri çözme becerileri de yansıyabilir. (Yavuzer, 1992). Bazen çocuk resimlerinde gözlemlenebilen şiddet öğeleri onların problem çözme şekillerini ifade eder gibi görünse de aslında çocuk bu resimlerle parçası olduğu yasantıyı anlatır.

Sosyo-kültürel etkiler genelde çocukların resim yapmaya karşı tavır ve motivasyonlarını etkiler. Kültür de çocukların yaptığı resimlerin içeriğini etkileyebilir. Çocuk resimlerinin içerik ve stilini etkileyen bir başka unsur da çevredir. Çocuklar resmi, sadece içsel deneyimlerini ve algılamalarını tamamlamak için değil, dış dünya deneyimlerini ve algılamalarını kendileriyle, insanlar, çevre ve hatta toplumla olan ilişkilerini anlayıp onaylamalarına yardımcı olan iç dünyalarına bağlamak için de kullanırlar (Malchiodi, akt. Okyay). Çocuk resimleriyle çalışırken günlük sözel ilişkileri ve görsel anlamları anlamının yanı

sıra bunu farklı sosyo kültürel yapılar içinde anlamlandırmak ve sosyo kültürel faktörlerin bu yapıya olan etkilerini bilmek önemlidir. Pearson'un yaptığı çalışmada, çocukların kendiliğinden başlattığı spontan çizimlere bakmak, sosyokültürel değerlendirme, akran ilişkileri, popüler kültür etkileri açısından önemli veriler içermektedir. Pearson popüler kültür bağlamında ve günlük yaşamda hakim olan feminenlik, bu konuya direnç ve uyum konusunda iki ön ergenle bir çalışma yapmıştır. Pearson'un iddiasına göre çocuk ve cinsiyet sosyo kültürel söylemler ile iç içedir. Cinsiyet, çocukların akran etkileşimleri, günlük aktiviteler, popüler kültür ve sosyo kültürel etkilerin yeniden kavramlaştırılmasıdır.

Pearson'a göre çocukların kendi kendilerine yapmış oldukları resimler sadece görsel bir çıktı değildir. Aksine bu görüntüler günlük yaşantı ile bir kumaş gibi örülüdür. Çocuğa ait bir resimde anlamlandırma için çocuğun bulunduğu ortamı ve yaşantısını bilmek gereklidir. Bu nedenle Pearson çocuk çizimlerinin sosyo kültürel açıdan izlenerek anlamlandırılması gerektiğini vurgular. Çocuk çizimlerinde günlük faaliyetlerin, akran, erişkin etkileşimlerinin gömülü olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında resmin anlamı onları çevreleyen kişiler ve görüntülerin yorumudur.

Çocuk resimleri üç temel üzerine yapılır. Resim derslerinde ya da serbest çalışmalarında yaptıkları konuşma ve görüntü etkileşimlerinin resimlerine etkisi. Bu ortamdan aldığı kazanımlarla çocuk kültürel yapısını tamamlarken resimlerinde hazırlanan temeli ifade eder. Resim, kültürel etkileşim ve çocuğun kimliği hakkındaki bağlantıları ortaya koyar. İkinci nokta hazır tanımlanmış resimlerin çocuklara dikte edilmesidir. En önemli ve sıklıkla göz ardı edilen son nokta ise okul dışında çocukların edindikleri gözlem ve araştırmalarını birleştirerek kullanmalarıdır. Bilindiği gibi, çocuk hiçbir zaman serbest resimde kopya etmeyi denemez. Bu onun bir amaç değildir. Çocuğun amacı çevreyle iletişime girmek, ortamı etkilemek ve kendini ifade etmek için bir teknik elde etmektir. Ancak

çocuk bütün bunları kendi anlayış, yetenek ve yaratılış düzeylerine uygun olarak gerçekleştirir. (Yavuzer, 1992)

İnsan Figürlerinin Özellikleri:

Çocukların Kinetik Aile Çiziminde figürlerin yapısal özelliklerinin bozulması, eksik bırakılması ya da hiç çizilmemesi seyrek görülen ancak görüldüğünde çocuğun aile içinde yaşadığı sorunlara işaret eden bir özellik olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocukların, aile üyelerini gerçeğe yakın çizme çabasında olacağı, çizimler ne kadar eksik ve bozulmuş ise çocuğun aile bireyleri ile çatışmasının ve aile üyelerine karşı duyduğu çelişik duyguların o kadar belirgin olduğu vurgulanmaktadır (Koppitz, E. M.akt.Yılmaz,2009).

Burns ve Kaufman'ın (1972)figürlerde deformasyonu; kolların uzatılması, vücut uzuvlarının çizilmemesi, havada asılı duran figürler, figürün silinmesi ya da silik çizilmesi, sayfanın arka bölümüne çizilen figür, yükseltilmiş figür, vücut bölümlerinin çizilmemesi, bazı aile bireylerinin çizilmemesi, Picasso gözü ve döndürülmüş figürler (rotasyon) olarak belirlediği insan figür özelliklerinden bazıları şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Kolların Uzatılması: Çevreyi kontrol etme ile ilgili olan hareketlerde figürlerin kollarının biçimini bozarak uzatılması şeklinde görülebilir.

- Çizilmeyen Vücut Bölümleri: Eksik bırakılan ya da biçimi bozulmuş uzuvlar olarak tanımlanmakta olup, çocukların resimlerinde en sık görülen özellik olarak belirtilmiştir (Handler, L. ve Habenicht, D.akt.Yılmaz). Bu durum aile içi çatışma ya da vücudun eksik bırakılan bölümleri ile yaşanan çatışmaya işaret edebilmektedir.

- Çizilmeyen Aile Bireyi: Çocuğun kendisini veya diğer aile üyelerinden birini ya da bir kaçını çizmemesi durumudur. Çocuğun biyeri reddedildiği ya da kendini ailenin üyesi gibi hissetmediği durumlarda görülebilir.

- Rotasyon: Bir figürün diğer figürlerden farklı yönde çizilmesidir. Figürler ters ya da yatay pozisyonda çizilmiş olabilmektedir. Çocuğun, farklı yönde yerleştirdiği figürün aile içinde farklı olarak algılandığını vurgulamaktadır. Eğer bu figür kendisi ise, ilgi beklentisini simgeleştirdiği belirtilmiştir (Burns, R. Ve Kaufman, S. H.akt.Yılmaz, 2009).

Rodgers (1992) tarafından 12-17 yaş arasında cinsel istismara uğramış ergenler ile kontrol grubunun Kinetik Aile Çizimlerinin karşılaştırıldığı çalışmada, cinsel istismara uğramış ergenlerin kontrol grubuna göre daha fazla yatak çizdiği, figürlerin gövde kısmını çizmedikleri, çıplak ya da giysi özellikleri olmaksızın figürler çizdikleri, el çizmedikleri ve ağzın içinde nesne çizdikleri belirlenmiştir (Rodgers, P.J.akt.Yılmaz, 2009)

1.5 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın bu bölümünde, Okul Öncesi Eğitim Sistemi İçinde Çocuk Resimlerine ilişkin Farkındalığın Amacı ve Çocuk Resimlerine ilişkin Farkındalığın önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

a. Araştırmanın Amacı

Okul öncesi eğitimde çocuklar yaşantılarında deneyimleyip edindikleri belirsiz tarif edilemeyen duygu ve düşünceleri hakkında konuşmakta zorlanabilirler. Sanat çocukların simgesel dünyalarını bizlere yansıtan bir projeksiyon görevi görür. Sanat yoluyla çocukları anlama ve yardım etme düşüncesi çıkış noktasını “her birey doğuştan yaratıcı potansiyele sahip bir varlıktır” (Moustalus) fikrinden alır. Çocuklar algısal ve düşünsel, duygusal ve

sezgisel bağlamda bizlere nasıl ipuçları verirler? Bu ipuçları nasıl değerlendirilir? Bizler bu ipuçlarını kullanarak onların dünyalarındaki yaralanmaları, ihtiyaçları ya da normal üstülükleri görebilir miyiz?

Tüm bu soruların ışığında çalışmamın amacı okul öncesi eğitimde çocukların resimlerinde var olan problemleri görebilmek. Öğretmen ve ebeveynlerle iletişimlerinde farkındalık yaratılmasını sağlamaktır.

b. Araştırmanın Önemi

Sanat çocukların iç dünyalarına ulaşabilmek için bir araçtır. Sanatsal etkinlikteki süreç, sonuç kadar önemlidir. Çocuklar sahip oldukları psikolojik ya da sosyolojik sorunları ifade ederken sanatsal aktarım sorunun tespitini kolaylaştırır ve çalışma olanağı sağlar.

Resim yalnızca yetenekliler için değil tüm insanlığa sunulan sanattır. Çocuklar çoğu zaman duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde sıkıntı yaşamaktadırlar. Çocuk, resim yoluyla kendini ifade etme fırsatı bulur. Duygusal doyum sağlayarak, kendine olan güveni artırır. Resim, yaratıcılığın gelişimi için de son derece önemlidir. Dışa vurulmayan imgeler kısa bir süre bellekte kalıp, yok olurlar (San, 1982). Çocukların gelişimlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri, duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri ile mümkündür. Resim etkinlikleri ile kendisini anlatan, sorunları ile ilgili ipuçlarını veren çocukları saptamak, sorunlarının çözümü ile ilgili çocuğa yardımcı olmak mümkündür. Sorunları olan özel çocukların yanı sıra ileri seviyedeki çocukların fark edilememesi ileride oluşacak eksiklikleri tamamlama mahiyetinde önemlidir. Resim öğretmenleri sahalarında çalışırken bu tür çocuklarla karşılaşabilmektedirler. Resim bu çocukların fark edilmelerini sağlayacak bir araçtır.

Okul öncesi eğitimde resim dersinde çocukları tanıma, üretkenlik ve algılamalarını geliştirme konusundaki öneminin ötesinde çocukların var olan ya da potansiyel sorunlarını belirlemede önemli bir yere sahiptir. Çalışma, resim etkinlikleri ile 04-12 yaş grubu çocukları daha iyi anlayabilmemizin yollarını sunacaktır. Bu yönü ile araştırma, sadece Resim öğretmenlerine ve Ana sınıfı öğretmenlerine, yönelik değil, Rehber öğretmenlere, bu yaşlarda çocuğu olan anne-babalara, psikolog ve pedagoğlara da kaynak olabilecektir.

1.2. Cümlesi Problem

Okul öncesi eğitimde resmin önemi konusunda çocuklarda duygu, düşünce, yaşantı, bilişsel gelişim ve algılama ifade etmeleri nasıldır?

1.3. Alt Problemler

1) Okul öncesi eğitimde çocukların duygularını (öfke, sevinç, sevgi, kıskançlık, korku vb.) ve düşüncelerini (kendisi, ailesi, arkadaşları ve çevresi hakkında) ifade etmelerinde yaptıkları resimlerin önemi nedir?

2) Okul öncesi eğitimde çocukların resim yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade etmesinin önemi nedir?

3) Resim eğitimlerinin çocuk resimlerinde ifade edilen duygu, düşünce ve gelişim dönemini takip etmelerinin önemi nedir?

4)Okul öncesi eğitimde çocukların bilişsel gelişim ve algılamalarını takip etmede yaptıkları resimlerin önemi nedir?

5) Çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için uygun resim etkinlikleri nelerdir?

1.4. Sayıtlar:

Bu araştırmada, yararlanılan kaynakların ve bu konuyla ilgili araştırmaların içerdiği bilgilerin İnternette ve dergilerde yayınlanmış, makale ve röportajlardan elde edilen bilgilerin doğru olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar:

Bu araştırmada;

- 03-12 yaş dönemi çocuklar kapsam içinde tutulmuştur.

- Bu araştırmada 18. yy itibarı ile dünyadaki gelişimin günümüze kadar olan döneminin belli başlı kitap ve araştırmalarını içerir. Bu araştırmada, bu tarihler içindeki çalışmalar incelenmiştir.

- Araştırma google arama motoru ile sınırlıdır.

-Yabancı kaynaklar, Dokuz Eylül Üniversitesi e-kütüphane gigapedia.com ve en.Wikipedia.com ile sınırlıdır.

1.6. Kısaltmalar

SÜT – Silver izim Testi

TAT – Tematik Algı Testi

1.7. İlgili Yayın Ve Araştırmalar

Bu araştırmada, yurtiçinde YÖK tez arşivi, Üniversite Kütüphanesi, DEÜ elektronik veritabanı ve yayınlardan yararlanılarak pek çok kaynağa ulaşılmıştır.

Yurtdışındaki kaynaklara ulaşmak için yine Dokuz Eylül Üniversitesi e- dergi, ekitap yayınları, www.gigapedia.com, http://gigle.ws internet adreslerinden kaynak kitap edinilmiştir. Ayrıca güvenilir olduğu düşünülen dergi ve makaleden yararlanılmıştır.

Sanat eğitimi, çizgisel gelişimi, çocuk resimlerini incelemeye yönelik ülkemizde yapılan araştırmalar;

Dülger (2008) 06-11 yaş öğrencilerinin ailesel ve bireysel özelliklerinin resimlerine yansması 06-11 yaş öğrencilerin ailesel özelliklerinin ve bireysel özelliklerinin resimlerine yansıyıp yansımadığını ortaya koymak amacıyla yapılmış çalışmada genel olarak denilebilir ki resim, çocukların duygu ve düşüncelerini anlamada bir araç olarak kullanılabilir. Ancak çocukların resimlerini incelerken, rehber öğretmenleriyle, sınıf öğretmenleriyle, öğrenciyle ve gerekirse öğrencinin ailesiyle bilgi alışverişinde bulunmak, öğrencinin öz ve ailevi geçmişini içeren bilgilere sahip olmak ve tüm bu görüşmeler ve bilgiler doğrultusunda resmin yorumlanmasına gidilmesi gerekmektedir sonucuna varılmıştır.

Öztürk (1994)'ün Duyuşsal Alanın Bir Objektivasyon Olarak Çocuk Resimlerine Yansmasını ortaya koymaya yönelik çalışmasındaki sonuçlara göre; resim çocuğun evde, okulda veya diğer yaşantılarındaki problemlerini ve isteklerini yansıtabilmektedir. Problemlili çocukların resimlerindeki renk, figür ve kompozisyon özellikleri, problemlili olmayan çocukların resimlerinden farklı olabilmektedir.

Büyükkol (2000) tarafından hazırlanan “Ailevi Sorunlu Çocukların Psikolojik Tanısında Resmin Önemi” adlı çalışmasındaki sonuçlar, ailevi sorunları olan çocukların farklı farklı özellikler göstermelerine karşın, iç dünyalarını, problemlerini, beklentilerini resimlerine yansıttıklarını göstermektedir: 155) . Bu çalışmaya göre, incelenen resimler, çocukların öz ve ailevi geçmişlerini içeren bilgi ve testlerle bağlantılı olarak yorumlandığında, çocuğun yapmış olduğu

resmiyle, kendisine ait bilgi ve bulguların birbirlerini doğruladığı görülmüştür. Çocukların yaptıkları resim etkinliklerinden elde edilen bilgiler ile test ve görüşme yapılarak elde edilen bilgilerin bir birleriyle benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır.

Coşkun (2003), “Çocuk Resminde Yakın Çevre” adlı yüksek lisans tezinde, huzursuz ve sağlıksız aile ortamında bulunan çocuklar, yaşadıkları durumu resimlerine mutlaka yansıtmaktadırlar. Çocuklar yaşadıkları aile içi şiddeti, kardeşine karşı olan kıskançlığını, aile bireyleriyle yaşadığı problemlerini resimlerinde ifade etmişlerdir. Akalın (2008)’ın İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimde aile içi yaşantılarının resimlerine yansımaları yapılan bu araştırmada, resim çalışmasının anket sonuçlarına bakılarak uzman nezdinde (Yrd.Doç.Dr.Yusuf Baytekin Balcı) yapılan değerlendirme sonucunda; Resim dersinin sadece yetenek dersi olmadığı, eğitimin her kademesinde, öğrencilere verilmesi gereken, hem psikolojik sağaltımı sağlamada, hem de öğrencinin kendini ifade etmesinde önemli bir araç olduğu kanısına varılmıştır.

Toku (2001); ilköğretim 1. sınıf- 6.sınıf öğrencisi Japon ve Amerikalı 200 çocukla çalışmıştır. Çocuklardan “Ben ve arkadaşlarım okul bahçesinde oynarken” konulu bir resim çizmeleri istenmiş ve bu etkinlik için onlara otuz dakika zaman verilmiştir. Resimlerin araştırmacı tarafından gözlemlenerek incelenmesi ve incelemede hayal gücü ve taklidin sorgulanması sonucunda elde edilen araştırma bulgularına göre; çocukların yaşları büyüdükçe çizimde hayal gücünü kullanmak yerine bilinen bir çizgi kahramanı çizme oranı yükseldiği, büyük yaş grubunun çizmiş olduğu figürlerin hayal gücünden çok, görüleni kopyalamaya yönelik olduğu saptanmıştır...

Güvenç (2005) İlköğretim birinci basamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılmasında sonuç olarak "Her çocuk, kendini ifade ediş yöntemi olarak resim yapmaktadır. Kendi yeteneğince ve istediği doğrultuda bir ifade ediş biçimi olarak özgürce renklerini kullanmalı ve ortaya çıkan çalışma tamamı ile kendisine ait olmalıdır. Belirli kurallara zorlanan

çocukların hayal güçlerinde büyük sınırlamalar meydana gelecek, yaratıcılıkları engellenecektir. Bu anlamda, içsel, (mutluluk, kaygı, hüzn, nefret gibi) duygularını kendine özgü renklerle ifade edebilecekleri resim dersine sanat eğitimi uzmanlarının girmesi doğru olacaktır. Ayrıca ders esnasında sevgi, ilgi gören ve özgürlüğünü kullanabilen öğrenci resim derslerine karşı daha çok ilgi duyacaktır.”der.

Gür (2006) Sanat Eğitim Programının Üst Sosyo-ekonomik Düzeyden Gelen Altı Yaş Üstün Yetenekli Çocukların Çizim Becerilerine Etkisi isimli çalışmasında Sanat Eğitim Programının üstün yetenekli üst sosyo-ekonomik düzey altı yaş grubu çocukların çizim becerileri üzerindeki etkisinin okul öncesi eğitimi alma süresine göre farklılık göstermediği saptamıştır.

İnan (2006) Anasınıfı çocuklarının duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde çocuk resimlerinin önemi (6 Yaş Grubu) isimli çalışmada çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde resim bir araç olarak kullanılabilirdikleri. Çocuğu anlamada çocuk resimleri önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır. Acer ve İlhan (2004); İstanbulda beş özel anaokuluna devam eden 5 ve 6 yaşındaki 100 çocuğun yaşları ile yapılan resmin gelişimsel düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma kapsamında çocuklara ressam Nuri Abaç’ın ‘Güvercin’ adlı yapıtı gösterilmiş ve çocuklarla birlikte resim eleştirilmiştir. Eleştirinin ardından çocuklar, yapıtı drama yöntemiyle canlandırmışlardır. Drama çalışmasından sonra yapıt, çocuklar tarafından tekrar resmedilmiştir.. Bu araştırma kapsamında 100 çocuğun resimleri evrensel gelişim dönemi ölçütleri ile karşılaştırılarak çocukların bu gelişim dönemlerine ne ölçüde paralel resim yaptıkları saptanmıştır. Araştırma sonucunda; çocukların yapmış oldukları resimlerin %41’i gelişim düzeyinde, %5’i gelişim düzeyinin üzerinde, %54’ü ise gelişim düzeyinin altında belirlenmiştir. Resimsel yönden gelişim düzeyinin altında olan çocukların büyük bir çoğunluğunu 5 yaş grubu ve erkek çocukları oluşturmaktadır.

Konu ile ilgili yurtdışında yapılan araştırmalar:

Karmirloff –Smith (1990); 4-11 yaşlarında elli dört çocukla çalışarak çocuklarda ifade etmeye yönelik çizim becerilerini incelemiştir. Bu amaç doğrutusunda her çocuktan ev, adam ve hayvan konularında olmak üzere her konuda ikişer çizim olmak üzere toplam altı çizim yapmalarını istemiştir. nce çocuklardan bir ev çizmelerini istemiş, daha sonra ise gerçekte var olmayan hayali bir ev çizmelerini istemiştir. Adam ve hayvan resimleri için de aynı yöntem kullanılmıştır. Veriler gözlem yöntemiyle incelenmiş, hayali çizimlerde gözlenen ebat,şekil, konum, farklı unsurlar ekleme gibi kriterler ele alınarak değerlendirilmiştir. Küçük ocukların hayali karakterler için ebat ve şekilde değişiklikler yaptıkları gözlenirken, büyük çocukların öğelerin konumunda (pozisyonunda ve oryantasyonunda) değişiklikler yaptıkları, farklı öğeler(unsurlar) ekledikleri ve böylece ifade etmeye yönelik esnekliği arttırdıkları(rn. Adam çizimine eklenen hayvan kısımları) gözlenmiştir.

Silver(1977) ; Bilişsel becerilerin gelişiminde ve değerlendirilmesinde sanatın rolü konulu çalışmasında 7-11,5 yaşları arasında öğrenme güçlüğü çeken 11 ocuğa Sanat Programını uygulamıştır. Program haftada birer saat olmak üzere on hafta srmştr. Araştırmada ocuklara ntest ve sontest olarak Silver izim Testi uygulanmıştır. Araştırmada ocukların; program sonucunda uzamsal ilişkiler, sıralama ve sınıflama becerilerinde ntest puanlarına göre anlamlı kazanımlar ettikleri bulunmuştur. Marshall(1988); Sanat terapisinin öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda bilişsel becerileri destekleme amacıyla kullanılması konulu çalışmasında; 7-10 yaşları arasında öğrenme güçlüğü olan 5 çocuğa; boyama, gözleme dayalı çizim, hayal gücüne dayalı çizim ve hayal gücüne dayalı oyunlardan oluşan 14 oturumluk bir eğitim programı uygulamıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, örnekler, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanmasında yararlanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

2.1 Araştırma modeli

Bu araştırma verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden “temel araştırma” yöntemi kullanılmıştır. Çünkü bu araştırmada amaç; bu konuda var olan bilgilere yenilerini eklemektir. Aynı zamanda bu araştırma, araştırma modellerinden “tarama modeli”ne uygun bir araştırmadır. Var olan bir durum, var olduğu şekliyle kendi koşulları içinde değerlendirilmiştir (Karasar, 2004 akt.Araz, 2010). Literatür taraması problemin önemini gösterme, araştırmanın desenini geliştirme ve araştırma bulgularını önceki bilgiyle ilişkilendirme amacıyla yapılır. Literatür taramasının bu doğrultudaki işlevleri şöyle sıralanabilir (Balcı, 2001, akt.Araz, 2010):

1. Problemin tanımlanma ve sınırlandırılmasına yardımcı olmak,
2. Araştırmayı tarihsel bir perspektife yerleştirmek,
3. Araştırmada istenmeyen tekrarları önlemek,
4. Uygun yöntem ve ölçülerin seçilmesinde yardımcı olmak,
5. Bilgilerin önceki bilgiyle ilişkilendirilmesine yardımcı olmak ve araştırmalara imkan vermektir (Yıldız, 2005 akt.Araz, 2010)

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve

yorumlanmış bir biçimde sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Betimsel analizde doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005 akt.Araz, 2010). Veriler araştırma sonuçlarına göre sınıflandırılabilceği gibi, veri toplama aşamalarında elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir (Altunışık ve diğerleri, 2001 akt.Araz, 2010).

2.2 Evren ve Örneklem

2.2.1 Evren

Bu araştırmanın evreni; 18.yy dan günümüze kadar yapılan araştırmaları ve kitaplarını kapsamakta, 03-06 yaş çocuk resimlerini konu almaktadır.

2.2.2 Örneklem

Nitel araştırmalarda amaç genelleme değil, bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi amaç edinmektedir. Bu nedenle, nitel araştırmada, örneklem seçimi araştırma probleminin özelliği ve araştırmacının sahip olduğu kaynaklarla yakından ilişkilidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005 akt. Araz, 2010). Bu araştırmada örneklem 03-06 yaş çocuk resimlerini, onların duygu ve düşünce içeriklerinin resimlerde incelenmesine ilişkin bulguları kapsamaktadır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Ön kaynak taramasının ana amacı, detaylı konu başlıklarının belirlenmesidir. Yöntemi de, ana konu başlığına göre yapılan rastgele taramadır. Bunun anlamı şudur: Herhangi bir araştırma konusunun detaylı konu başlıklarını belirleyebilmek için, az çok o konu hakkında bir fikir sahibi olmak gerekmektedir

(Yıldız, 2005 akt. Araz, 2010). Bu araştırmada daha önceki yıllarda yapılmış araştırma ve tezler incelenerek konu hakkında fikir sahibi olunmuştur. Detaylı kaynak taramasının amacı, yapacağınız araştırma ile ilgili tüm ana ve önemli kaynaklar ile araştırmanızı destekleyebilecek yardımcı kaynaklara ulaşmaktır. Yöntemi ise belirli kaynakları araştırmaktır. Ön kaynak taraması ile hem detaylı konu başlıkları, hem de ana konu başlığı itibariyle önemli kaynakları belirlenir. Bu aşamada detaylı konu başlıklarına göre kütüphaneler ve internetten kaynak taraması yapılabilir. Ayrıca, sıklık analizine göre en önemli kaynakların nerelerde olduğu ve bunlara nasıl ulaşılabileceğinin belirlenmesi de detaylı kaynak taraması sırasında yapılan faaliyetlerdendir. (Araz 2010)

Bu araştırmada, internet üzerinden ulaşılan araştırma ve yazılı kaynaklardan alıntılara yer verilerek hazırlanmıştır. İnternet üzerinden; gerekli anahtar sözcükler (çocuk resimleri ve aile,okul öncesi eğitimde resim, bilişsel gelişim, çocuğun çizgisel gelişimi..gibi) girilerek İngilizce ve Türkçe olarak google arama motorundan araştırmaya devam edilmiştir. Bu alanda yapılan araştırmalar bu araştırmanın çıkış noktasıdır. Bu konu üzerinde araştırmalar yapacak olan araştırmacıların kaynak ihtiyacına yönelik bu araştırma problemi ortaya konmuştur. Bu nedenle incelenen tezlerin kaynak bölümlerinden araştırmaya başlanmıştır. Yüze yakın Türkçe ve İngilizce yazılı kaynak taranmıştır.

2.4 Veri Çözümleme Teknikleri

Yıldırım ve şimşek (2006) nitel araştırmayı; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadırlar. (Araz 2010) Kendi içerisinde anlamlı bir tutarlılık gösteren bu bölümler araştırmacı tarafından isimlendirilir; kısacası kodlanır. Araştırmacı tüm verileri bu şekilde kodlar ve böylelikle bir kod listesi oluşturur (Yıldırım ve şimşek, 2006; Fraenkel & Wallen,

2000, akt Araz, 2010). Kodlama sürecinde kullanılan kavramlar, araştırmacının kendisinden, taradığı literatürden ya da sadece elde ettiği verinin kendisinden gelebilir. Yani araştırmacı elde ettiği veriler arasından anlamlı bölümü bir bölümü kodlarken o bölümdeki anlamı en iyi şekilde betimleyebilecek bir kavram bulmaya çalışır. Üç tür kodlama biçimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006,akt. Araz, 2010):

1. Daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama;
2. Verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama;
3. Genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama.

Bu araştırmada daha önceden belirlenen kavramlara göre yapılan kodlama kullanılmıştır.

BÖLÜM III.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerin yorumlanmasına ve alt problemlerin çözümlenmesine çalışılmıştır.

3.1. Alt probleme İlişkin Bulgu ve Yorum

“Okul öncesi eğitimde çocukların duygularını öfke, sevinç, sevgi, kıskançlık, korku ve düşüncelerini (kendisi, ailesi, arkadaşları ve çevresi hakkında) ifade etmelerinde yaptıkları resimlerin önemi nedir?”

Resim 46 Çocukların Öfke,Sevinç,Sevgi (7 Yaş)

Resim, çocukların duygularını, korku ve özsaygı eksikliklerini, hayal ve çatışmalarını anlamada güçlü bir araçtır. Resim, duygusal acının ve depresyonun ifadesini; görsel imgeler, benliğin en acı veren ve konuşulmayan kısımlarını ifade etmede sözsüz mesajları içerir. Özellikle duygusal gelişimi yıpranmış, örselenmiş kötü koşullardan gelen çocuklarda kendilerine olan güven duygusunu geç olmakla birlikte onarma ve geliştirmede sanatsal ortam ve etkinliklerin katkısı büyüktür. Çocuğa sevgi, ilgi ve anlayışla yaklaşmak; onun bireysel veya grup içi özelliklerine gösterilen saygı ve etkinliklerinde ulaştığı başarıyı ödüllendirmek, duygusal güvene atılan ve onu geliştiren ilk adım olabilir. Böylelikle etkinlik sürecinde yaratılacak olan karşılıklı hoşgörü, sevgi ve saygıya dayalı sıcak ilişki ortamı, çocuğun temel güven duygusunu besleyecek ve sağlamlaştıracaktır (Artut, 2004)

Resim, kişisel dışavurum, kendinin bir uzantısı, düşünce ve duyguların görülebilir bir yansımasıdır. (Riley akt. Malcodi, 2005) Resim kabul görüp onurlandırıldığında yaratıcısı da (ürünü ile kendini özdeşleştirerek) aynı şekilde kabul görmüş, onurlanmış, geçerli hale gelmiş olur. Çocuk, bu eylemler sayesinde

kelimelerle olduğundan daha çok kendisinin onaylandığını ve kendisine değer verildiğini anlayabilir. Çocukların resimleriyle çalışan kişiler resim yapmanın çocuklara uygun bir iletişim şekli olduğunu, onlara rahatlık ve güven duygusu veren bir araç olduğunu unutmamalıdır. Çünkü resim; çocuk için yapılması hem kolay hem de oyun olarak algılanan bir faaliyet olduğundan çocuk ile ilgili bilginin tüm doğallığıyla ortaya konmasına fırsat verir. (Arıcı 2006)

Çocukların çizim yeteneklerinden ziyade fikir ve ifadelerine odaklanıldığında onlara hikayelerini dinlemek için fırsat sağlanır. Çocuklara çizdikleri hakkında öneride bulunulmamalıdır. Çocuklar kişisel hikayelerini semboller, çizgiler ve renkler kullanarak anlatırlar. Resim çocukların duygularını somutlandırmalarında önemli bir yere sahiptir. Yaşanan zor ve karmaşık durumlarda (istismar, kayıp, yas) çocuklar resim yoluyla duygularını tanıyabilir, konuşup kabullenebilir. Ayrıca çocukların yaşadığı yanlış algılamalar (suçluluk duygusu...) resim yoluyla tesbit edilip yardım edilebilir.

Konu ile ilgili gösterilebilecek en iyi örnek Rudolf Arnheim'in (bkz. Sy. 53) *Görsel Düşünme*'de kişisel problemlerin çözümüne verdiği örnektir. (Resim 53) Örnekte yedi yaşında bir kızın sekiz hafta arayla çizdiği iki resim gösterilmiştir. Çocuk çok disiplinli bir Avrupa okulundan gayri resmi bir Amerikan okuluna geçiş yapar. İlk çizdiği resim çevresindeki acı ve sıkıntıyı betimlerken küçük kız ipi bir koruma kalkanı gibi kullanır ikinci çizim de ise ip başın üzerinden inerek güveni betimler, uyum ve sevinç anlaşılır hale gelir.

Resim ve sanatsal etkinliği özü itibarı ile tedavi edicidir. Resim yaparken çocuk ilgi, konsantrasyon, sabır, yaratıcılık, esneklik, şevkat kazanır. Ayrıca arkadaşları ile yaptığı çalışmalarla ekip çalışması deneyimi olur. Çocuklara yönelik sanat etkinliklerinde yeni araçları deneme, benzer olanları kullanma ve incelemek için uygun ortam hazırlanmalıdır. Onlar, yaptıkları resimler hakkında konuşturularak yüreklendirilmeli, teşvik edilmelidir. Sanat etkinliklerinde çocukların duyarak, hissederek öğrenmelerini gerçekleştirmek için elverişli uygun

koşullar hazırlanmalıdır (Artut, 2002). Örneğin, aynı ortamda, boyaları kullanarak resim yapan dört yaşındaki bir çocuk; yaşıtı olan diğere çocuklar ile aynı duygusal etkileri, coşkuları yaşayabilirler. Birbirlerine karşı becerilerini sergileyebilirler, duygu ve düşünce paylaşımı içinde bulunabilirler. (Artut, 2004) Çocuklar sınıf içi etkinliklerinde özgür olabilmelidirler. Çok kalabalık, gürültülü bir sınıfta resim etkinliğinin uygun olmadığı kadar, çok sessiz ve aşırı disiplinli sınıfta da resim etkinliğinden söz edemeyiz. Çocuklar sanat eğitimi sürecinde ifade yetilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmalıdır. Okul öncesinde özürülü, öğrenme yetersizliği ve problemlili öğrencilerin eğitiminde planlı ve çok yönlü önlem ve etkinlikler sonrasında sonuç alınabilmektedir. Bu anlamda özellikle resim eğitimi, başvurulabilecek en önemli sanat terapisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun etkinlik sürecindeki ifade biçimleri, duygu ve düşünceleri, kişisel tavır ve davranışları, çocuğu anlamamıza ve tanımamıza ilişkin önemli ipuçları olarak görülebilir. (Artut, 2004.) Tüm bu girişimlerin ve koşulların daha sağlıklı gerçekleşebilmesi için okul aile işbirliğine gereksinme vardır. Çünkü çocuğun sağlığı, sosyal ve duygusal gelişim aşamalarında görülen değişkenlikler, bireysel farklılık ve ilgilerine ilişkin bilgiler anne ve babadan öğrenilebilir. Bu bilgilerin ışığında gerçekleştirilecek olan planlı programlı sanatsal etkinlikler bir araç olarak çocuğun tümel gelişiminde etkili olabilmektedir. (Artut, 2004)

3.2. Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorum

“Okul öncesi eğitimde çocukların resim yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade etmesinin önemi nedir?”

Çocuklar için resim yapmak bireysel, benzersiz ve yepyeni bir şey yaratmak amacıyla farklı deneyimleri bir araya getiren bir süreçtir. Resim yapma süreci çocuğun bir düşünceyi, duyguyu, olayı ya da gözlemi iletebilmek için içerik, stil, biçim ve kompozisyon gibi birçok bileşeni sentezleyerek renkleri, biçimleri ve çizgileri seçip düzenlemesini gerektirir (Malchiodi, 2005). Resim, çocuğun dış dünyayı algılayış biçiminin bir göstergesi kabul edildiğinden, çocuk

ile iletişim kurmada ve çocuğun karşılaştığı güçlükleri aşma konusunda yetişkinlere yardımcı olur (Artut, 2002). Çocuklar resimlerinde, duygusal ve düşünsel yaşamlarıyla ilgili imgelerini de ortaya koyarlar. Çocukların uyum sağlaması gereken toplumsal ve nesnel gerçekler dünyası ile çelişkileri, istekleri, sevinç ve tedirginlikleriyle bir iç dünyası vardır. Gerçekler dünyasına ilişkin duygu ve düşüncelerini ortak anlatım aracı olan dil ile anlatabilen çocuk, iç dünyasına ilişkin duygu ve düşüncelerini her zaman bu dil ile anlatamayabilir (Kırışoğlu, 2002). Bu nedenle, kimi çocuklar için resim yapmak hem bir eğlence hem de bir anlatım tekniğidir (Johnson, 1993; Akt, Türkkkan, 2009). Çocukların resimsel ifadelerinin ne anlama geldiğini kavramayı artıracak bir yol da çocukların resimleri üzerine konuşmalarını dinlemektir (Malchiodi, 2005). Çünkü çocuklar resimlerinde “gördüğü şeyden” daha çok “bildiği şeyi” çizme eğilimindedirler (Laquet, 1927; Aktaran Toomela, 2006). Bu nedenle çocukların yaptıkları resimlerdeki iletiyi anlamada en iyi yol onlarla resimlerine ilişkin konuşmalar yapmaktır. (Türkkkan, 2009)

Sanat yoluyla bireyin kendisini ifade etmesi, sağlıklı bir duygusal gelişme açısından temel öneme sahiptir.(Lowenfeld, akt, Arıcı, 2006) İyi planlanan yaratıcı sanat çalışmaları, çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyebileceği gibi, onların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini, korkularını, kaygılarını, üzüntü ve sevinçlerini, hayallerini ve meraklarını yansıtmalarına da olanak sağlayacaktır. Resim yoluyla tedavi, duygu ve düşüncenin ifadesinde önemli yere sahiptir. Sanat kişinin iç dünyasına ulaşmak ve onu ifade etmek için bir araçtır. Sanat bir iletişim aracıdır. Yaratıcı süreç sonuçtan daha önemlidir. Kelimelerin yerini semboller ve imgeler alır. Tek başına sanatın bile terapötik bir etkisi vardır. Resim yoluyla iç dünya ile dış dünyanın arası bir bağlantı gelişir. Kelimelerle ifadesi zor olan duyguların bir dışavurumu sağlanır. Uğraş alanları ve hedefleri insan ve yaşam olan tıp ve sanat bazen yan yana, bazen iç içe bir olgu halinde karşımıza çıkmaktadır. Tıpta ve psikolojide bilimsel kaygı, resimde estetik kaygı vardır ancak her ikisinde de ortak kavramlar görülür. Sezgi, düşünce ve duygu her iki alanında ortak nitelikleridir.(Arıcı, 2006)

Sanat yoluyla duyguların çalışması;

-Yaratıcı yollarla kimlik entegrasyonu sağlar

-Ayrı bir birey olma gereksinimi ile farklı olmaktan kaygı duyma arasındaki çatışmanın çözümlenmesini sağlar

-İmgelerin yaratılması yolu ile kişilik gelişimi sağlar

-İmgelerin metaforik dialoğu arttırması ve iletişimi zenginleştirmesini sağlar

-Yaratıcılık ve spontanite yardımı ile otonomi kazanmayı gerçekleştirir.

-Soyut düşünme şeklini güçlendirir.

-Bilinçdışı materyale ulaşılabilir

-Yas tutma süreci tamamlanabilir

-Kelimeler yerine imgeler kullanılabilir

-Yeniden yapılandırıcı ve kabul gören deneyim sağlar.

-Konuşma yeteneği gelişir, kelime hazinesi zenginleşir.

-Kendini değerli hisseder.

-Kendine güveni artar.

-Anlaşıldığını hisseder ve rahatlar.

-Özgürce düşünme, karar verebilme ve bu kararların sorumluluğunu yüklenme becerisi gelişir.

-Sorunlarıyla baş etme becerisi geliştirir.

-Duygu ve düşüncelerini ayırt etmeyi, isimlendirmeyi öğrenir.

-Olumsuz duygularını, davranışlarına yansıtmaz.

-Çocukla anne-baba arasındaki ilişki güçlenir

-Söyledikleri dinlenen, anlaşıldığını hisseden çocuk, kendisi de anne-babasını dinler ve anlamaya çaba gösterir.

-Çocuğun diğer insanların da duygu ve düşüncelerini anlayabilme yeteneği gelişir.(www.bsm.gov.tr)

3.3. Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorum

“Okul öncesi eğitimde resim öğretmenlerinin çocuk resimlerinde ifade edilen duygu, düşünce ve gelişim dönemini takip etmelerinin önemi nedir?” Resim eğitimi ilköğretim kurumlarında haftada bir orta öğretim kurumlarında ise seçmeli ders olarak uygulanmaktadır. Okullarımızda çocuklarımıza sağlanan eğitim bazal düzeyde verilmektedir. Resim eğitimi de aynı bazalde hatta askari düzeyde uygulanmaktadır. Ders saatlerinin yetersizliğinden öte kalabalık sınıflarda yapılan derslerin faydasızlığı önemli bir konudur. Resim eğitimi öğretmen ile birebir iletişime dayanır. Öğretmen hazır olduğunda değil öğrenci hazır olduğunda iletişim başlar. Bu nedenle süreç uzun süreye dayanır. Resim eğitiminde işlenen konular duyguları içerir ve duyguları işlemek zor bir süreçtir. Bu nedenle sınıf içinde

bulunan tüm çocuklar ayrı birer dünya, ayrı yaşantıdır. Yapılan resimlerin estetik değerlendirmeleri yapılırken birebir duygu ve düşünceler hakkında konuşmak gereklidir. Özellikle resim eğitiminin özgür çağrışımları beslediği ve yaratıcılıklarının doyurulduğu ilköğretim döneminde çocuğun estetik kaygılardan uzak kendini gerçekleştirme hedefleyen bir sanat eğitimi içinde var olması önemlidir. Estetik kaygı çocuklarda sanat eğitiminden uzaklaşmalarına neden olur ve onlar için gerekli olan estetik beğenin beslenmesi yarım kalır. Görsel sanatlar eğitimi özellikle 03-06 yaş aralığında çocukların üretici, özgüveni yüksek duygusal farkındalığı olan bireyler olarak yetişmelerinde etkilidir.

Çizim yapmak kültürümüzde konuşmak ve okumak gibi yaşam için elzem bir beceri değil. Bu nedenle pek çok yetişkin çocuk gibi çizim yaptığını ve pek çok çocuğunda dokuz ya da on yaşlarında çizim yapmayı bıraktığını kimse görmüyor gibi. Öğrencilerin çoğu ilk ve orta sınıfta nasıl çizim yapılacağını öğrenemezler. Kendi kendilerini eleştirmeleri kalıcı hale gelir ve nadiren hayatlarının sonraki döneminde çizim yapmayı öğrenirler. (Andrews,2012) Oysa bilinmesi gereken resim eğitimi, yaratıcılığı aynı zamanda beynin sağ hemisferini geliştirir. Son olarak Lowenfeld ve Brittain'in (1982) saptadığı gibi "resim, bize çocuğun ben merkezli bakış açısından çıkararak daha büyük bir çevre içinde bir birey olduğunu fark edip büyüdüğünü iyi bir şekilde gösterir.(s52 akt Malchiodi, 2005) Ve resimle anlatımın çocuktaki "toplam" büyümeyi yansıttığını vurgular. Bu anlamda çocuk resimlerinin gelişimsel yönleri yalnızca bilişsel gelişme ve zihinsel ilerlemeyi değil çok daha fazlasını anlatabilir. Resimler sadece çocukların kendilerini değil aynı zamanda kişiler arası gelişme açısından gelişmelerinin ortaya çıkışını yani çocukların etrafındaki dünyayı nasıl gördüğü, algıladığı ve tepki verdiğini de yansıtır. (Malchiodi, 2005)

3.4. Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorum

"Okul öncesi eğitimde çocukların bilişsel gelişim ve algılamalarını takip etmede yaptıkları resimlerin önemi nedir?"

Çocukların sanatsal anlatımlarının gelişim evreleri genel olarak çocuk resimlerini anlamının temelidir. Belli yaş grubu için neyin normal ya da beklenir olduğunu bilmek, çocukların resimlerinde neyin sıra dışı veya beklenmedik olduğuyla karşılaştırma yapmak için bir temel sağlar. Gelişimsel gözle çocukların resimlerini anlamak sadece değerlendirme için önemli olan bilgiyi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda etkin müdahaleler yaratmak için başlangıç noktası da oluşturur.(Malchiodi, 2005) Gelişim ve resim açısından hatırdta tutulması gereken, çocukların sanatsal gelişimi kesin bir dikey süreç olmadığı ve bu gelişmeyi çocukların yaşamındaki pek çok faktörün etkileyebileceğidir.

Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorum

“Okul öncesi eğitimde çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için uygun resim etkinlikleri nelerdir?”

Çocukları kendilerini resimsel olarak ifade edebilmeleri için desteklemek önemlidir. Onlara örnek olunmalıdır. “cetvelle bile düz çizgi çizemem” demek yerine “yeni bir şey üretmeyi seviyorum” diyerek yaklaşmalıdır. Üretkenlik süreci, ortaya çıkan eserden çok daha önemlidir. Eğer çocuğunuz sizin risk alıp bir şeyler ürettiğinizi görürse, bunu kendine örnek alacaktır.(Striker, 2005) Çocukların resimlerine yalnızca buzdolabı üzerinde yer verilmemelidir. Her çocuk “gerçek” resimlerin çerçevesini evin bir köşesine asıldığını bilir, çocuğunuzun yapmış olduğu resimlerden birini çerçeveleyip evinizin en güzel köşesine asılması resmine verilen önemi yaşamasını sağlar.

Çocuğunuzun çalışmalarını değerlendirmeye özen gösterin. Kopya resimlerin içini boyamanın ve yetişkinlerin resimlerinin yaratıcı olmadığını öğretin onlara. Matematikte olduğu gibi resimde de kopya aldatmacadır.(Striker, 2005)

Yaptığı resmi niçin beğendiğini ifade edin. “çok güzel olmuş” demek hiçbir zaman yeterli değildir. Örneğin “renkler çok canlı, düz çizgilerle eğri çizgiler bir arada çok güzel görünüyor; bu senin üzgün olduğun zamanları anlatıyor sanırım” gibi açıklamalar, çocuğun hem sözcük haznesini geliştirecek hem de yaptıklarının değerli olduğunu kavramasını sağlayacaktır. Evde sürekli dağınık kalmaya müsait olan bir alan olması çocuğa çalışmaya uygun bir saha sağlar. Burada bir resim tahtası, resim sehpası, tebeşir tahtası, boya kalemleri, her tür boya, yapıştırıcı ve ufak tefek parçaları toplayan bir kutu bulunabilir. Hazır bulunduğu bu malzemelere ulaşabilmelidir.

BÖLÜM IV.

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 Sonuç

Çocuklar için resim yapmak üretkenlikleriyle paraleldir. Bu nedenle desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Bilişsel ve duygusal gelişme katkısı nedeniyle eğitim sistemimizde önemle yer almalıdır. Resim, çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde bir araçtır. Fakat çocuk hakkında bilgi edinmek, çocukla ve yakın çevresiyle görüşmeler yapmak, çocuğun resmi hakkında kendi yorumlarını almak gereklidir. Böylece çocuk resimleri aracılığıyla iletişim kurar. Kişilik gelişimi ve özgüven desteği en etkili bu yolla kazandırılır.

Okul öncesi eğitimde resim eğitimi özellikle hassas ve eğitim gerektiren bir derstir. Öğretmenler eğitimleri boyunca çocuk resim sanatına ait gerekli donanımla donatılmış olmalıdırlar. Resim eğitimin de çocuklara yol gösterici olunmalı, onlara estetik bakış açısı kazandırılmalıdır. Sanat eğitimi, bireyi hayata hazırlar ve üreticiliğini geliştirir. Resim etkinliklerine yalnızca boş vakitleri değerlendiren, eğlendiren, dinlendiren bir etkinlik gözüyle bakmak yanlıştır. Çocuk, resim etkinlikleriyle duygusal gelişimini de tamamlar. Çocuğun resimle bağlantısının

başladığı ve bu yolla kendine güveninin sağlandığı dönem 03-12 yaş dönemidir. Bu dönemde çocuğa verilen sanat eğitiminin, çocuğun fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi açısından önemli katkısı olduğu unutulmamalıdır. Çocuk, Sanat eğitimiyle, estetik algı ve görsel tasarım becerisini geliştirir. Çocuk resimlerinin gelişim basamakları olarak adlandırılan çizgisel gelişim basamakları, çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel gelişimleriyle paralellikler taşımakta ve aynı yaş gruplarındaki çocukların çizimleri benzer özellikler göstermektedir.

Çocukların yaşından ileri ya da geri gelişim özellikleri görüldüğünde genellikle resimsel alandaki gelişimleri de ileri ya da geri görünebilmektedir. Bu, zeki çocukların her zaman için aynı zamanda üstün çizim yeteneği olduğunu göstermemektedir. Çocuklar farklı sebeplerden yaşlarının gerisinde çizimler yapıyor olabilirler. İşte resim dersi önemini bu durumda kazanır. Resim derslerinde çocukların çizim farklılıkları onların algısal gelişimini bizlere gösterir. Projektif testler yardımıyla bu sonuçların nesnelleştirilebilir olması önemli bir ölçüttür. Daha önce sözü geçen `insan çiz testi` bu belirlemeyi yapabilecek bir testir. Ayrıca `Silver Çizim Testi` resim öğretmenlerinin uygulayabileceği çocuklardaki uzay kavramı, ardışıklama, yataylık ve dikeylik kavram çizimlerini izleyerek çocukların algılama şekillerini ölçebilen bir testtir. Sadece algılama testleri değil çocukların duygusal yapıları da bu testlerle incelenebilir. `Silver çizim testi` ve `bir adam çiz testi` yine çocukların duygusal tanılamalarında kullanılabilir testlerdir. Bunun dışında `en sevdiğin gün testi`, `kinetik aile çizim testi`, `ev, ağaç, insan çizim testi` gibi testler yoluyla da çocukların sosyo-kültürel çevreleri, yaşantıları ve duygu durumları hakkında bilgi edinilebilir. Ancak bu testlerle çalışabilmek için yeterli bilgisel donanımına sahip olunmalıdır. İlköğretim resim öğretmenleri çalıştıkları alan nedeni ile özellikle bu konuda yeterli eğitim alabilmeleri gerekmektedir.

Okul öncesi eğitimde resim dersi çocukların sıkıntılarını, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin izlendiği önemli bir derstir. Ayrıca resim öğretmenleri bu nedenle gerekli donanımına sahip olarak alanda görev yapmalıdır. Öğretmenin

çocuk resimlerinde gördükleri kritik ifadeleri değerlendirip gerekli rehberlik servislerine yönlendirebilecek seviyede yetiştirilmeleri oldukça önemlidir.

4.2 Öneriler

Resim eğitimi 03-06 yaş döneminde özellikle resim öğretmenleri tarafından verilmelidir. Çocuk resimlerinin sanat eseri değil onların dünyasının bir penceresi olduğu unutulmamalıdır. Her çocuğun yaş ve gelişim seviyesine uygun olan çizimleri takip edilmelidir. Resim öğretmenin ilköğretim seviyesindeki rolü, resim yapmayı gösteren kişi olmaktan öte çocuklara resim yapmak için ortam sağlayan kişi olma özelliği taşınmalıdır.

Sanat öğretimi duygularla çalışmayı gerektirmektedir. Bu nedenle diğer derslerden farklı öğretim mekanizması vardır. Resim eğitimi verirken çocukların sıralarında susarak oturmaları beklenilemez. Olması gereken yeterli sınıf mevcudu olan sınıflarda çocukların atölye bilinci kazandırılarak çalışabilmelerinin sağlanmasıdır.

Çocuk, 03-12 yaş döneminde, yaptıklarının taktir görmesini istemektedir. Resim öğretmenlerinin alanda çalışırken özellikle dikkat etmeleri gereken çocukların cesaretlerini kırmamaktır. Okul döneminde resim yapma konusunda kaybedilen güven resimsel gelişimin o düzeyde kalmasına, bir yetişkin olduğunda halen o dönem resimlerini çizen birey olmalarına sebep olmaktadır. Yaptıkları resimleri duvara asmak, resimleri hakkında olumlu eleştirilerde bulunmak, çocuğu ödüllendirmek gibi davranışlarla çocuğun resim yapma davranışını desteklerken resim yarışmaları, sınıf içi eleştiriler perforans kaygısına sebep olabilir. Bu nedenle eğitim sistemizde sıkça düzenlenen resim yarışmalarının yerine bütün çocukların katılabileceği resim şenlikleri düzenlenmelidir. Çocuk 04-06 yaş döneminde resim konusunda eleştiriden uzak destekleyici eğitim almalıdır. Resim dersleri çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan izlenebilirliğini taşıması nedeniyle önemlidir. Bu önemi sebebiyle okullarda ki rehber öğretmenlerle birlikte

çalışılabilir. Çocukların resimlerinde yansıttığı imgeleri değerlendirmek için konu hakkında yeterli donanıma sahip olmak gerekir. Ayrıca çocuğun sosyal durumu hakkında bilgi sahibi olmak gereklidir. Sadece resme bakarak belli imgelere yönelik yorum yapma yanıltıcı olabilir. Bu nedenle kalabalık sınıflarda resim eğitimi yapılmamalıdır.

Çocuk resimlerini yorumlayabilmek ayrı bir uzmanlık gerektirir. Bu anlamda resim öğretmenlerinin resimleri yorumlamalarında uzmanlaşmaya gidilmesi konusu üzerinde durulması gereklidir. Günümüzde şüphesiz ki konuyu kapsadığı düşünülen lisans dersleri bulunmaktadır. Ancak çocuk resimlerini yorumlama konusu özel bir uzmanlık gerektirdiğinden uygun akademisyenlerle resim öğretmenlerinin eğitim sistemi donatılmalıdır. Konu üzerinde yetişmiş özel akademisyenler eğitim ve çalışmalar yapmalıdır. Anne ve babalar çocuklarının resim ortamını tamamen özgür bırakmalıdır. Resim kalem ve defterlerini çocukların ulaşabileceği yerlere konmalıdır. Onların resim dersine bakış açısı çocuğun bakış açısını belirler. Resim derslerine bakış açıları boş zamanları değerlendirmek olmamalıdır. Resim eğitiminin çocukların algısal kapasitelerini arttırdığını, beyinin sağ bölümünün gelişiminde önemli etkisi olduğunu unutmamalıdır. Çocuklarının resimlerini yorumlarken yıkıcı olmamaya dikkat etmeli, Ayrıca çocuklarının yaptığı hiçbir resme müdahale edilmemelidir.

Çocuklar ile birlikte çalışan herkes ister hastanede, ister okulda, ister müzede olsun çocuklarla ve onların resimleriyle çalışmanın önemini unutmamalıdır. Ülkemizde sayısı az olan resim ve sanat araştırmalarının sayısının artırılması için çalışılmalıdır. Çocukların resimleriyle çalışan bu kişiler gelişmekte olan çalışmaları takip etmeli ve bilgilerini taze tutmaya dikkat etmelidir.

Kaynakça;

ARTUT, K; Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme

ARNHAIM Rudolf, (2009). Görsel Düşünme, Metis Yayıncılık

ARTUT K(2002). Okul Öncesinde Resim Eğitiminin Çocuğun Duygusal Ve Sosyal Gelişimine Etkisi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü. ADANA

ARTUT, K. (2004), Sanat Eğitimi Kuramları Ve Yöntemleri, Anı Yayıncılık

AKALIN,T.(2008), İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Resimlerde Aile İçi Yaşantılarının Resimlerine Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

AKKOYUNLU Buket, TUARUL Belma, (2002) Okul öncesi Çocukların Ev Yaşantısındaki Teknolojik Etkileşimlerinin Bilgisayar Okur Yazarlığı Becerileri Üzerindeki Etkisi

ALAN İlkay,(2009) ,Sevgi İçerikli Çizgi Filmlerin İlköğretim 5. Sınıftaki Çocukların Görsel Sanatlar Dersinde Yaptıkları Resimler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, yayınlanmış yüksek lisans tezi. ANKARA Gazi Üniversitesi

ALTINKAŞ Canan Birsoy, Sanat Ve Oyun, Haziran 2007, Cilt 7, Sayı 2, Sayfa

ANDREASEN Nancy C., (2009), Yaratıcı Beyin Dehanın nörobilimi, Arkadaş yayınevi.

ANDREWS Betty (2012), Beynin Sağ tarafı İle Çizim, İnkılap kitapevi

ARAZ Yeliz (2010), Çocuk Kitaplarını Resimlemede Dijital Teknolojinin Kullanılması Üzerine Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

ARICI Burcu(2006), Resim, Psikoloji Ve Çocuğun Dünyasında Resim, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı: 10.

AYDIN, Derya (2006), 7–12 Yas Grubu Çocukların Resimlerinde Kullandıkları Benzer Biçimler, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek lisans Tezi

ASKAROGLU Belgüzar (2006) Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri, yayınlanmış yüksek lisans tezi. ANKARA, Gazi Üniversitesi

Barraza-Childrendrawings.htm (1 of 17) 02/02/2000

BİLDİREN, Ahmet (2011), Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileler ve Öğretmenler İçin Bir Kılavuz, Doğan Kitapevi

BİRİSOY Altınkaş Canan, Sanat Ve Oyun, Haziran 2007, Cilt 7, Sayı 2, Sayfa

BOSTANCI Funda (2006), Çocuk Resmini Konu, Çizgi, Şekil Ve Renk Açısından Değerlendirme, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

BURHANETTİN Keskin(2006), Çocukların Çizimleri Üzerine, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı: 17

BÜYÜKEKİZ Mehmet,(2009), Okul Öncesi Eğitim Alan Ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Resim Uygulamalarındaki Farklılıklar, Yayınlanmış Yüksek Lisans, Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

BÜYÜKKARABACAK Oya, “Çocuk Resimlerinde İmgelerin Yeri” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim Öğretmenliği Bilim Dalı, 2008

ÇAKMAKÇI Çetin, (2009) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Estetik Yaratımlarında İnternet Olgusu; yayınlanmış yüksek lisans tezi. VAN; Yüzüncü Yıl Üniversitesi

CANBULAT, T.(2009) İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Bilişsel Gelişim Alanındaki Bilgi Düzeyleri İle Öğrencilerinin Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Manisa: Celal Bayar Üniversitesi

ÇATALCALI Ayşe (2009), Animasyon Film Afişlerinde Duygusal Zeka Kullanımı: Görsel Ve Metinsel Öğeler Aracılığıyla Yaratılan Beğeniler

DÖNMEZ, Ali (1992) Bilişsel Sosyal Şemalar Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe-Sosyoloji-Psikoloji Bölümleri Dergisi XIV. Cilt

DORIT Amir(2005), LAVI-OR Amira, Another Language – Art Therapies-Therapeutic Stories, Modan Puublishing House

DÜLGER, N. (2008), 06-11 Yaş Öğrencilerin Ailesel Ve Bireysel Özelliklerinin Resimlerine Yansıması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta; Süleyman Demirel Üniversitesi

EROL Kemal,(2007), Talip Apaydın'ın Çocuk Romanlarında Gezi-Gözlem, Araştırma Ve Dinleme Yoluyla Öğrenme

ERSOY Ali, TÜRKKAN Burçin, İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerinde internet Algısı, Elementary Education Online, 8(1), 57-73, 2009

ESKANDARİ Maryam (2007) İran'da TV'de Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlkokul Öğrencilerinin Eğitimine Etkisi, yayınlanmış yüksek lisans tezi. ANKARA, Gazi Üniversitesi

FRENCH John, Victorian Responses to Children's Art, College Art Journal, Vol. 15, No. 4 (Summer, 1956), pp. 327-333

GÜVEN Gülçin, (2009), okul öncesi çocuklarının insan ve aile resmi çizimlerinin değerlendirilmesi aile resmi çizimi. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi.

HALIÇINARLI, E. (1998), Özel Öğretim Yöntemleri İçinde Sanat Eğitiminin Problematikliği, Doktora Tezi, İzmir; Dokuz Eylül Üniversitesi

HEEGAARD E. M. (2011). Çok Sevdiğim Bir Yakınımı Kaybettim, İletişim Yayınları

HOUDEİ O, (2006) Çocuk Psikolojisi, Ankara, Pelin Ofset
<http://www.adimkpss.com/silmeyin/Flash/dilglsm5.swf>

İNAN, B. (2006), Ana Sınıfı Çocuklarının Duygu Ve Düşüncelerini İfade Etmelerinde Çocuk Resimlerinin Önemi (6yaş), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara; Gazi Üniversitesi

IVASHKEVICH Olga (2009), Children's Drawing as a Socio-cultural Practice, University of South Carolina

KARAYAĞMURLAR Bedri, (1990), Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı

KAVAKLI, A (1992), Çocukluk Yaşlarında Büyüme Ve Gelişme, Türk Tarih Kurumu Basımevi

KAVAKLI, A (1992), Çocukluk yaşlarında büyüme ve gelişme, Türk Tarih Kurumu Basımevi

KEHNEMUYI, Zerrin(2001), Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi, Yapı Kredi Yayınları.

KELLY Donna Darling, Uncovering the History of Children's Drawing and Art, University of London Press, 1944

KESKİN Gülseren, (2005) Olcay Çam, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi cilt: 21 Sayı: 2 Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Bakış Açısı Ve Hemşirelik Yaklaşımı Psychodynamic Aspects Of Child Sexual Abuse

KESKİN, S. (2010), Çöp Çocuk, Çocuk Çizgilerindeki Giz, Boyut Matbaacılık

KIRIŞOĞLU, O. (1991), Sanatta Eğitim Görmek, Anlamak, Yaratmak, Demircioğlu Matbaacılık

KÜÇÜKKARAGÖZ Hadiye (2011), Eğitim Psikolojisi, Gelişim, Öğrenme, Öğretim; Bilişsel Gelişim Ve Dil Gelişimi, Pegem Akademi.

LINDA W. Peterson, PhD; Milton Hardin, MA; Monica J. Nitsch, MD, The Use of Children's Drawings in the Evaluation and Treatment of Child Sexual, Emotional, and Physical Abuse, www.archfammed.com on September 30, 2011

M.E.B. (2007) MEGEP Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Bilişsel Gelişim, Ankara

MALCHIODI, C. (2005), Çocukların Resimlerini Anlamak, Epsilon Yayıncılık

METİN Özge, Ankara'da Yasayan Altı Yasındaki Yabancı Uyruklu Çocuklarla Türk Çocuklarının Aile Resimlerinin İncelenmesi, 2009, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

OKYAY Lale, (2008), 6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyokültürel değişkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması, Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi

ÖZKAYA Hüma, Farklı Sosyo- Ekonomik Düzeydeki Çocukların Resimsel Gelişimlerinin Değerlendirilmesi (İstanbul İli, Sarıyer İlçesi Örneği) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Programiyüksek Lisans Tezi Ankara2007

ÖZSOY Vedat, ŞAHAN Melek (2009), Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin İlköğretim 6. Sınıf Resim-İş Dersinde Öğrenci Tutumuna Etkisi, Türk

Eğitim Bilimleri Dergisi

RİMERMAN, Y.(1995). Childern's Drawings as Means of Expression and Diagnosis, Publishing Hause of the teacher's Union in İsrail

RİMERMAN, Y.(1995). Childern's Drawings as Means of Expression and Diagnosis, Publishing Hause of the teacher's Union in İsrail

RUBİN, Aron Judith (2005), Child Art Therapy, Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. Published simultaneously in Canada

SAN İnci, (1982) Kùltür aktarımı ve çağdaş kùltür sorunu içinde sanat eğitiminin yeri,

SAN, İ. (1977), Sanatsal Yaratma Ve Çocukta Yaratıcılık, Türkiye İş Bankası Kùltür Yayınları

SAYIL Melike, (2004), Çocuk Çizimlerinin Klinik Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Türk Psikoloji Yazıları,

STOKROCKİ, M.; KIRIŞOĞLU, O.(1997), Sanat Öğretimi, Milli Eğitim Geliştirme Projesi

STRİKER, S.(2005), Çocuklarda Sanat Eğitimi, Epsilon Yayıncılık

SUBBOTSKY Eugene, HYSTED Claire, and JONES Nicola, (2010), Watching Films With Magical Content Facilitates Creativity In Children *Lancaster University, Psychology Department, UK*

TAŐKIN Gülçin,www.arel.k12.tr/sempozyum/dosyalar/cocuk_cizimleri.pdf
Türk Eğitim Bilimleri Dergisi(2009) www.bsm.gov.tr

YAGCI, M (2007), Yöresel Kültür Farklılıklarının 7- 9 Yas Grubu Çocukların Resimlerine Yansımaları (Ankara Ve Mardin İlleri Örneği), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara; Gazi Üniversitesi

YAPICI, Ş.M.(2006) Çocukta Bilişsel Gelişim Üniversite Ve Toplum Dergisi Cilt 6, Sayı 1

YAVUZER, H. (1992), Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitapevi

YILMAZ Gökçe, (2009) Cinsel İstismara Uğramış Ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları Ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara,

YÖRÜKOĞLU, A. (1998),Çocuk ruh sağlığı. İstanbul, Özgür Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI : Canan ÜSTÜN MEMİŞ
DOĞUM YERİ VE TARİHİ : Yalova, 1984
MEDENİ HALİ : Evli
E-MAIL : canan-memis@hotmail.com
ADRES (EV) : Esenevler Mah. Doğru Sok. Emek Apt.
No:5 Ümraniye-İstanbul
TELEFON (EV/CEP) : (90) 507 7870740

EĞİTİM DURUMU

1999-2003 : Yalova İmam Hatip Anadolu Lisesi
2004-2009 : Nahçıvan Devlet Üniversitesi Resim-İş
Öğretmenliği Azerbaycan

YABANCI DİL : İngilizce - Orta

İŞ TECRÜBESİ

2009 – Devam Özel bir kurumda Resim İş Öğretmeni